

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 31 mars 2009

Mål nr

T 4387-07

KLAGANDE

Soyak International Construction & Investment Inc.

Büyükdere Caddesi No. 38

Mecidiyeköy

802 90 Istanbul

Turkiet

Ombud: Advokat Sigvard Jarvin

Jones Day, Avocats au barreau de Paris

120, rue du Faubourg Saint-Honoré

FR-750 08 Paris

Frankrike

MOTPART

Hochtief AG

Opernplatz 2

DE-451 28 Essen

Tyskland

Ombud: Advokat Fred Wennerholm
Setterwalls Advokatbyrå
Arsenalsgatan 6
111 47 Stockholm

SAKEN

Klander av skiljedom

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 16 oktober 2007 i mål T 6398-03

Hovrättens dom

se Bilaga

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Soyak International Construction & Investment Inc. skall utge ersättning till Hochtief AG för rättegångskostnader i Högsta domstolen med trehundra-sjuttioåttatusenniohundrasextioen (378 961) kr, varav 303 810 kr i ombuds-arvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Soyak International Construction & Investment Inc. har yrkat att Högsta domstolen bifaller bolagets i hovrätten förda talan, befriar bolaget från skyldigheten att ersätta Hochtief AG för rättegångskostnader i hovrätten samt förpliktar Hochtief att utge ersättning för Soyaks rättegångskostnader i hovrätten.

Hochtief har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Sedan tvist uppkommit mellan parterna rörande ett byggprojekt i Moskva genomfördes i enlighet med parternas överenskommelse ett skiljeförfarande enligt reglerna för Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut. Enligt dessa regler skall en skiljedom innehålla domskäl. Soyak har klandrat den skiljedom som förfarandet resulterade i och yrkat att den skall upphävas helt eller delvis på den grunden att skiljenämnden i stor utsträckning underlåtit att ange domskäl eller lämnat ofullständiga eller motstridiga sådana.

Soyak har gjort gällande att det påstådda felet utgör ett uppdragsöverskridande enligt 34 § första stycket 2 lagen (1999:116) om skiljeförfarande

(LSF). Mot det har Hochtief invänt att det om påstådd brist föreligger, vilket Hochtief bestrider, är fråga om ett handläggningsfel enligt samma stycke 6.

Bestämmelsen i 34 § första stycket 2 LSF om uppdragsöverskridande tar sikte på ramarna för skiljenämndens materiella prövning av den överlämnade frågan. Ett exempel på uppdragsöverskridande är att skiljenämnden gått utöver parternas yrkanden, ett annat att den grundat sitt avgörande på ett rättsfaktum som inte åberopats (prop. 1998/99:35 s. 145; jfr bl.a. Lindskog, Skiljeförfarande En kommentar, 2005, s. 960 f.).

Parterna kan även på andra sätt än genom yrkanden och åberopanden begränsa omfattningen av skiljenämndens prövning. Exempelvis kan de inskränka skiljenämndens prövning till att gälla tillämpningen av ett visst lagrum eller på annat begränsande sätt disponera över förfarandet. Av 21 § LSF följer att skiljenämnden då skall följa vad parterna har bestämt, om det inte finns något hinder mot det. Åsidosätts en sådan begränsande instruktion från parterna torde i regel ett uppdragsöverskridande föreligga (a. prop. s. 146, jfr bl.a. Heuman, Skiljemannarätt, 1999, s. 616).

Annorlunda förhåller det sig med instruktioner som tar sikte på hur förfarandet skall genomföras inom de ramar som följer av skiljeavtalet, yrkanden, åberopade omständigheter och införd bevisning. Följer inte skiljenämnden en sådan instruktion är det normalt fråga om ett handläggningsfel enligt 34 § första stycket 6 LSF (se t.ex. Heuman, a.a. s. 652 f. och Lindskog, a.a. s. 965 f.). Det gäller även ett frångående av parternas

instruktioner i fråga om skiljedomens motivering (se Heuman, a.a. s. 510 f. och s. 641 f. samt Lindskog, a.a. s. 961 f. och 966).

Om det föreligger ett åsidosättande av parternas instruktioner på det sätt Soyak gjort gällande, utgör det felet således inte ett uppdragsöverskridande i den mening som avses i 34 § första stycket 2 LSF utan som hovrätten funnit ett handläggningsfel enligt samma stycke 6.

Frågan är då vilka krav som kan ställas på domskälen, om det av skiljeavtalet följer att skiljedomen skall vara motiverad.

Det kan finnas olika anledningar till en föreskrift i skiljeavtalet om att skiljedomen skall innehålla domskäl. Parterna kan också, i brist på mer preciserade föreskrifter om vad domskälen skall innehålla, ha mer eller mindre långtgående förväntningar på skiljenämndens redovisning av sina överväganden. Från vad parterna med eller utan fog förväntar sig beträffande motivering och vad som i det hänseendet kan anses vara god sed bland skiljemän måste dock skiljas frågan huruvida skiljenämndens domskäl är så bristfälliga, att det utgör klandergrund.

En redovisning av tillräckliga domskäl i en skiljedom utgör en rätts-säkerhetsgaranti, eftersom den tvingar skiljenämnden att analysera rättsfrågorna och bevisningen. Mot värdet av att skälen för utgången anges fullständigt får emellertid, när fråga är om klanderbarhet, ställas intresset av skiljedomens slutgiltighet. En klanderprövning ger inte utrymme för en materiell överprövning av skiljenämndens ställningstaganden. På grund av detta och då en kvalitativ bedömning av domskälen skulle ge upphov till

stora gränsdragningssvårigheter, kan bara en total avsaknad av domskäl eller domskäl som med hänsyn till omständigheterna måste anses vara så ofullständiga att det kan likställas med att domskäl saknas medföra att ett handläggningsfel föreligger. Vid ett sådant grovt handläggningsfel kan det å andra sidan presumeras att avsaknaden av domskäl har inverkat på utgången.

I det aktuella fallet tar Soyaks invändningar sikte på bevisfrågor, varvid Soyak sammanfattningsvis gjort gällande att det av domskälen inte går att utläsa om eller hur skiljenämnden behandlat och bearbetat Soyaks bevisning samt att behandlingen av parternas argument är ytlig. En jämförelse kan här göras med vad som krävs när det gäller domskäl i en dom av en svensk allmän domstol, som skall innehålla uppgift om vad som är bevisat i målet (17 kap. 7 § första stycket 5 rättegångsbalken) men inte nödvändigtvis någon uppgift om på vilka grunder rätten stödjer sin övertygelse om vad som är bevisat, även om detta ofta är önskvärt (NJA II 1943 s. 210 f.; se även beträffande dansk och norsk rätt, där lagarna till skillnad från LSF föreskriver att skiljedomen skall vara motiverad, Juul och Thommesen, Voldgiftsret, 2 uppl. 2007, s. 235 f. resp. Kolrud m.fl., Lov om voldgift, Kommentaarutgave, 2007, s. 219 f.).

Av utredningen i målet framgår inte annat än att skiljenämnden på alla omtvistade punkter, som var många, redovisat vad den funnit bevisat på grundval av vad som förekommit i skiljeförfarandet. Mot den bakgrunden

kan domskälen inte anses vara förenade med sådana brister som krävs för att grund för klander skall föreligga.

Hovrättens domslut skall alltså fastställas.

Johan Munck Torgny Håstad Ella Nyström

Kerstin Calissendorff

/ Kerstin Norman

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Torgny Håstad, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff och Stefan Lindskog (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Kerstin Norman

Fotokopians överensstämmelse
med originalet intygas:

Stefan Lindskog

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 02
Rotel 0202

DOM
2007-10-16
Stockholm

Aktbilaga

Mål nr
T 6398-03

Sid 1 (31)

KLANDRAT AVGÖRANDE

Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitutets skiljedom den 12 juni 2003 i skiljeförfarande (088/2000), se Bilaga A

KÄRANDE

Soyak International Construction & Investment Inc.
Büyükdere Caddesi No. 38
Mecidiyeköy
802 90 Istanbul
Turkiet

Ombud: Advokaten Sigvard Jarvin
Jones Day
Avocats Au Barreau de Paris
120, Rue Du Faubourg Saint-Honoré
FR-750 08 Paris
Frankrike

SVARANDE

Hochtief AG
Opernplatz 2
DE-451 28 Essen
Tyskland

Ombud: Advokaten Fred Wennerholm
Setterwalls Advokatbyrå
Arsenalsgatan 6
111 47 Stockholm

SAKEN

Klander av skiljedom

HOVRÄTTENS DOMSLUT

1. Hovrätten lämnar käromålet utan bifall.
2. Soyak International Construction & Investment Inc. ska ersätta Hochtief AG för rättegångskostnader i hovrätten med 1 104 241 kr, varav 1 038 990 kr avser ombuds-

Dok.Id 726503

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 5

Telefon
08-700 34 00
E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-21 93 27

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00-15:00

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 02

DOM
2007-10-16

Sid 2
T 6398-03

arvode, samt ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från denna dag till dess betalning sker.

BAKGRUND

Soyak International Construction & Investment Inc. (Soyak), ett turkiskt bolag, och Hochtief AG (Hochtief), ett tyskt bolag, träffade den 7 februari 1999 ett underentreprenadavtal avseende ett projekt i Moskva gällande biografcentret "Kinowelt Oktober" ("Avtalet"). Hochtief var enligt bestämmelserna i ett annat avtal ("Huvudavtalet") generalentreprenör åt den ryske byggherren, SAO Kinowelt Oktober.

Samma dag som Avtalet ingicks, den 7 februari 1999, slöt parterna ett första tilläggsavtal. I detta avtalades att Soyak skulle göra sitt bästa för att färdigställa alla arbeten till den 9 oktober 1999 och att Hochtief, om detta inte skulle vara möjligt inte skulle kräva något avtalsvite p.g.a. dröjsmål före den 9 december 1999.

Den 5 maj 1999 slöt parterna ett andra tilläggsavtal om viss skälig förlängning under vissa villkor.

Den 18 juni 1999 slöt parterna ett tredje tilläggsavtal. I detta bestämdes en viss ny omfattning av arbetsprestationerna och vissa arbeten lyftes ut. Kontraktssumman ändrades till 8 997 925 USD. Soyak skulle enligt detta avtal färdigställa arbetena till den 9 oktober 1999. Det angavs i avtalet att eventuella förseningar som uppstod till följd av tredje parts handlande berättigade till förlängd byggtid samt att detsamma gällde för förseningar som förorsakades av bl.a. Hochtiefs kunder.

Hochtief hävde underentreprenadsavtalet den 19 juni 2000.

Soyak påkallade skiljeförfarande den 11 september 2000. Soyak yrkade att det skulle fastställas att Soyak var berättigade att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000 och att Hochtief skulle förpliktas betala ca 5,5 milj. USD jämte ränta samt skiljedomskostnader (stycke 13-15 i skiljedomen, fortsättningsvis anges bara stycke).

Hochtief bestred Soyaks yrkanden och yrkade i genkärsmål att Soyak skulle förpliktas betala drygt 8 milj. USD jämte ränta samt kostnader för skiljeförfarandet (stycke 47-48).

Soyak yrkade att genkärsmålet skulle ogillas och att kostnaderna för detta skulle bäras av Hochtief (stycke 55).

Skiljenämnden förpliktade i domslutet Soyak att betala 789 765,52 USD jämte ränta till Hochtief, förordnade att kostnaderna för skiljeförfarandet skulle betalas av parterna till hälften vardera samt att parterna själva skulle betala sina respektive ombudskostnader och övriga kostnader som uppstått i samband med deras talan. Skiljenämnden ogillade alla andra yrkanden inom ramen för kärsmålet och genkärsmålet.

Skiljenämnden bestod av advokaten Kaj Hobér, Stockholm, advokaten Steffen Kraus, München samt ordföranden DDr Werner Melis, Baden.

Skiljenämnden inledde sina överväganden (stycke 58) med att bl.a. ange följande: Underentreprenadsavtalet innehåller följande bestämmelse: "Alla tvister som uppkommer till följd av detta avtal skall avgöras av skiljenämnden i enlighet med skiljeförfarandet hos Stockholms Handelskammare och ICC-reglerna."

När Soyak inlett skiljeförfarandet föreslog Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut parterna "... att tillämpa reglerna för Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut på skiljeförfarandet, eftersom detta skulle förenkla förfarandet avsevärt". – Av domen (stycke 61 och 62) framgår att parterna samtyckte till detta och nämnden har därför angett att skiljeförfarandet skall genomföras enligt de regler för Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut som trädde i kraft den 1 april 1999 (SCC-reglerna).

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Soyak har i första hand yrkat att hovrätten ska upphäva skiljedomen i sin helhet och angett att detta betyder att saken i skiljeförfarandet lämnas oavgjord och att beslutet i skiljedomen om kostnadsfördelning mellan parterna inte längre gäller.

Soyak har i andra hand yrkat att hovrätten ska upphäva de delar av domen beträffande vilka uppdragsöverskridande föreligger. Vid denna utgång har Soyak yrkat att hovrätten i motsvarande mån ändrar den i skiljedomen föreskrivna kostnadsfördelningen mellan parterna.

Hochtief har bestritt Soyaks käromål i dess helhet och anført att den klandrade skiljedomen inte i någon del ska upphävas. För det fall hovrätten skulle finna att skiljedomen är behäftad med klanderbart fel i någon del/några delar har Hochtief i andra hand gjort gällande att skiljedomen endast ska upphävas i denna/dessa enskilda del/delar. Om Soyaks talan i någon del skulle vinna bifall på så sätt att del/delar av skiljedomen upphävs har Hochtief bestritt att kostnadsfördelningen mellan parterna ändras i motsvarande mån. Hochtief har gjort gällande att detta yrkande har framställts för sent, efter talefristens utgång, och därför ska avvisas. Yrkandet ska, enligt Hochtief, avvisas även av den anledningen att kostnadsfördelningen utgör en materiell fråga som inte kan omprövas i detta mål.

Soyak har bestritt avvisningsyrkandet och anført att eftersom yrkandet stödjer sig på väsentligen samma grund som det ursprungliga yrkandet i stämningsansökan är det berättigat att framställa det på sätt som skett.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten.

GRUNDER I HOVRÄTTEN

Soyak

Soyak har till grund för sin talan, såsom Soyak slutligen angett sin ståndpunkt, gjort gällande att skiljemännen gjort sig skyldiga till ett uppdragsöverskridande enligt 34 § första stycket 2 lagen (1999:116) om skiljeförfarande (LSF) genom att skiljemännen i stor utsträckning underlåtit att ange domskäl, eller lämnat ofullständiga eller motstridiga sådana.

Hochtief

Hochtief har i första hand gjort gällande att bristfälliga, ofullständiga eller motsägelsefulla domskäl inte kan utgöra ett uppdragsöverskridande enligt 34 § första stycket 2 LSF. Bristande domskäl kan teoretiskt sett endast utgöra ett handläggningsfel. Eftersom Soyak inskränkt sin talan till att inte omfatta handläggningsfel skall talan ogillas.

Hochtief har i andra hand gjort gällande att skiljedomen i samtliga delar innehåller domskäl och att Soyaks talan därför ska ogillas, alldeles oavsett om de befintliga domskälen är bristfälliga, ofullständiga eller motsägelsefulla.

Om hovrätten skulle finna att Soyaks och Hochtiefs skiljeavtal innebär att parterna överenskommit att skiljedomen ska innehålla domskäl som inte är bristfälliga, ofullständiga eller motsägelsefulla har Hochtief i tredje hand gjort gällande att domskälen i skiljedomen uppfyller även dessa krav. Skiljemännen har därför inte överskridit sitt uppdrag. Soyaks talan ska därför ogillas.

Om hovrätten skulle finna att ett klanderbart fel begåtts med avseende på skiljedomens domskäl har Hochtief i fjärde hand gjort gällande att Soyaks talan ändå ska ogillas eftersom ett sådant fel saknat betydelse för och inte påverkat utgången i skiljeförfarandet.

Om hovrätten skulle finna att ett klanderbart fel begåtts och att detta påverkat utgången gör Hochtief gällande att skiljedomen ska upphävas endast i den mån det klanderbara felet påverkat utgången och att övriga delar av domen därmed inte ska undanröjas.

Om Soyaks talan i någon del skulle vinna bifall på så sätt att del/delar av skiljedomen upphävs, har Hochtief bestritt att kostnadsfördelningen mellan parterna ändras i motsvarande mån eftersom kostnadsfördelningen mellan parterna har avgjorts utifrån en helhetsbedömning av tvisten vilken inte kan revideras mot bakgrund av vad Soyak anfört. Hochtief har vidare anfört att detta dessutom är en materiell fråga som inte kan överprövas genom klanderförfarande annat än om det förelegat ett handläggningsfel vid skiljenämndens bedömning av kostnadsfrågorna.

Soyak

Soyak har såvitt avser Hochtiefs fjärde bestridandegrund genmält: Soyak behöver inte påvisa att det fel skiljemännen begått sannolikt påverkat utgången. Något sådant krav finns inte i den aktuella bestämmelsen. Felaktigheten i sig är tillräcklig för att den skall ges den verkan som 34 § LSF föreskriver, d.v.s. upphävande. Skulle mot förmodan hovrätten anse att den inte kan upphäva skiljedomen om inte felet sannolikt har påverkat utgången, anför Soyak subsidiärt att felet typiskt är av den karaktären att det sannolikt påverkat utgången i målet.

PARTERNAS TALAN I HOVRÄTTEN

Soyak

Utvecklande av grunden

För det fall hovrätten anser att det finns ett krav på orsakssamband i 34 § första stycket 2 LSF gör Soyak gällande att skiljedomen inte visar om, eller hur, skiljemännen behandlat respektive bearbetat Soyaks bevisning. Skiljemännen har däri i vart fall inte förklarat hur de kommit fram till sina slutsatser. Deras behandling av parternas argument – parternas ombud hade erfarenhet av skiljeförfarande i entreprenadvister – är

ytlig. Det är därför sannolikt att Soyaks bevisning, om den hade bearbetats, och om bearbetningen hade redovisats i skiljedomen, skulle ha lett till en annan utgång. Redan det faktum att skiljemännens bearbetning av Soyaks bevisning inte kommit till uttryck i domen är tillräckligt för att rätten skall finna att sannolikhet föreligger.

Beviskravet för att utgången påverkats är ett relativt lågt krav. Det anses att man vid allvarliga fel kan presumera ett orsakssamband. Med andra ord, är felet tillräckligt allvarligt måste man anta att det påverkat utgången. Eftersom skiljedomen, i strid mot föreskriften i SCC-reglerna, saknar domskäl (respektive tillräckliga domskäl), är felet så allvarligt att det rent av kunde tänkas att någon verksam skiljedom överhuvudtaget inte föreligger. Soyak går nu inte så långt, men hävdar att sannolikhetskravet är uppfyllt på grund av felets allvarliga art.

Sakomständigheter

Underentreprenadsavtalets (Avtalets) ursprungliga uppdragsvärde uppgick till 13 110 000 USD, exklusive mervärdesskatt. Soyaks uppdrag bestod i att totalrenovera biografcentret och omfattade leverans och montage av nya väggar, ny golvbeklädnad, nya fåtöljer, anläggningar för produktion av värme och kyla, sprinklersystem, belysning, innertak, dörrar samt utförande av målningsarbeten m.m. Soyaks arbeten skulle vara färdigställda till den 9 oktober 1999 utom såvitt avsåg vissa arbeten avseende reglage för uppvärmning och installation av hissar, vilka arbeten skulle vara avslutade den 30 november 1999.

Samma dag som Avtalet ingicks, den 7 februari 1999, ingick parterna, d.v.s. Soyak och Hochtief, ett första tilläggsavtal som den 5 maj 1999 följdes av ett andra tilläggsavtal. Den 18 juni 1999 träffade parterna ett tredje tilläggsavtal varigenom Soyaks leveransomfång minskade och ett nytt uppdragsvärde om 8 997 925 USD avtalades. Så kallade "Mechanical Engineering"-arbeten till ett värde av ca 5,5 milj. USD togs bort medan ändringsarbeten till ett värde av ca 1,5 milj. USD tillkom. Den avtalade leveranstiden, den 9 oktober 1999, förblev oförändrad varjämte det klargjordes att Soyak skulle vara berättigade till en förlängning av leveranstiden om dröjsmål orsakades av tredje man,

Hochtiefs kunder eller andra underleverantörer eller av Soyaks leverantörer (stycke 72).

Förseningar medförde att leveranstidpunkten försköts trekvarts år från den 9 oktober 1999 till den 2 juni 2000. Parterna har gett varandra skulden för förseningen. Under denna längre leveransperiod uppstod för Soyak betydande merkostnader som Hochtief vägrade ersätta liksom Hochtief vägrade medge en förlängning av leveranstiden. Hochtief, å sin sida, har gjort gällande att de själva drabbats av kostnader för att avhjälpa brister i Soyaks arbeten och att de åsamkats merkostnader för förseningen. Soyak ansåg sig i slutet av maj 2000 i väsentlig omfattning ha fullgjort sina prestationer och begärde hos Hochtief att slutbesiktning skulle äga rum. Eftersom Hochtief inte var beredda därtill, uppmanade Soyak Hochtief i skrift den 1 juni 2000 att infinna sig till slutbesiktning påföljande dag. Hochtief infann sig inte och besiktningen ägde rum i närvaro av ingenjörbyrån Lockwood Green International och ett besiktningsprotokoll upprättades (stycke 7). Under dagarna efter den 2 juni 2000 avhjälppte Soyak smärre konstaterade fel och utförde resterande mindre arbeten (stycke 9).

Enligt Hochtief var händelseförloppet delvis ett annat. Soyak var inte i stånd att, trots att Soyak överskred leveranstiden med åtta månader, leverera en avtalsenlig prestation (stycke 16). Ett oberoende konsultföretag, Loss Adjusting Services – LAS – hade i en rapport den 16 juni 2000 påpekat "tusentals fel" i Soyaks arbete. Samma sakkunnigfirma konstaterade i en andra rapport den 9 augusti 2000 att större delen av de i 191 rapporter angivna felen avseende Soyaks arbeten ännu inte avhjälppts. Enligt Hochtiefs uppfattning var Soyaks resurser med avseende på finansiering och personal fullkomligt otillräckliga. Detta ledde till de avsevärda förseningarna (stycke 18). Hochtief var inte villiga att medge en förlängning av leveranstiden till den 2 juni 2000 eftersom Soyak förorsakade att även andra underleverantörer blivit hindrade och hela entreprenaden försenad. Den kunde färdigställas först den 20 oktober 2000.

Den 11 september 2000 inledde Soyak skiljeförfarande mot Hochtief enligt SCC-reglerna. Soyaks talan kan hänföras till tre huvudområden (stycke 6):

- I. Huruvida Soyak var berättigade till en förlängning av leveranstiden till den 2 juni 2000 och till ersättning för de kostnader som uppstått genom förseningen;

- II. huruvida Soyak var berättigade till betalning för utestående, förfallna räkningar liksom ersättning för förseningskostnader;
- III. huruvida Soyak var berättigade till skadestånd för Hochtiefs omotiverade ändring av leveransomfånget genom att från detta undanta leverans av biograffåtöljerna.

Soyak ansåg att förseningarna med färdigställandet berodde på (stycke 11):

- att Hochtief för sent överlämnat planeringsunderlaget;
- att Hochtief för sent godkänt detaljerade arbetsbeskrivningar;
- att Hochtief för sent godkänt material som skulle användas;
- att tullbehandlingen av importerat material försenats;
- att Hochtief varit i dröjsmål med att genomföra diverse förarbeten;
- att arbetena försvårats på grund av väderleksförhållandena;
- att Hochtief genom att inte erlagga betalning rätttidigt hindrat fri tillgång till byggmaterialet;
- att tredje man hindrat och försenat arbetena;
- att Hochtief brustit i sina arbetsledande funktioner på byggsplatsen;
- samt att Hochtief tillrättavisat Soyaks projektledning.

I skiljeförfarandet begärde Soyak att skiljemännen skulle fastställa att Soyak var berättigad till en förlängning av leveranstiden till den 2 juni 2000, till betalning av ett belopp om 5 586 230 USD avseende diverse poster såsom obetalda räkningar, räntekrav, allmänna kostnader, skadestånd för att Hochtief minskat leveransomfånget avseende biograffåtöljer, finansieringskostnader, etc. Därtill krävde Soyak ersättning för kostnaderna i samband med skiljeförfarandet med totalt USD 1 347 796 (stycke 12-15).

Hochtief tillbakavisade Soyaks yrkanden i skiljeförfarandet under påståendet att Soyak försenat arbetena med åtta månader samt förorsakat förseningar för övriga underleverantörer genom att inte i tid färdigställa betong-, murnings- och andra arbeten (stycke 19). Det tredje tilläggsavtalet hade befriat Soyak från att genomföra de vid den tiden hopplöst försenade personalintensiva ME-arbetena (Mechanical Engineering, d.v.s. arbetena hänförliga till värme, kyla, el, sprinkler) så att Soyak skulle vara i stånd att bli färdiga till den 9 oktober 1999 (stycke 23). Hochtief framställde motfordringar under

påstående att Hochtief själva under tiden från den 30 november 1999 till den 20 oktober 2000 drabbats av merkostnader för att utföra, alternativt tillrättalägga, de arbeten som Soyak inte utfört eller utfört felaktigt. I skiljeförfarandet yrkade Hochtief betalning från Soyak med ett belopp om 7 333 418,38 USD jämte ränta och kostnader för skiljeförfarandet (stycke 47). Hochtief gjorde vidare gällande att Soyak den 3 april 2000 fått en ytterligare frist att bli klar till den 30 april 2000, vilket Soyak inte klarade. Hochtief tvingades därför anlita underleverantören Lenex för underhåll och drift av ME-arbetena luftkonditionering, uppvärmning, belysning och brandsäkerhet (stycke 44).

Skiljeförfarandet ägde rum i Stockholm, på tyska språket. Rysk lag är den på parternas avtal tillämpliga lagen.

Den 12 juni 2003 meddelade skiljemännen skiljedom. Somliga av Soyaks yrkanden gillades medan flertalet ogillades. Skiljenämnden ogillade även flera av Hochtiefs motkrav liksom skiljenämnden gillade en del.

Sammanfattningsvis tilldömde skiljenämnden Soyak ett belopp om sammanlagt 957 141,50 USD och Hochtief 1 746 907,02 USD. Som en följd av avräkning mellan de två beloppen fastställde skiljenämnden en nettobetalningsskyldighet för Soyak till ett belopp om 789 765,52 USD. Därtill utdömde skiljenämnden ränta och bestämde att kostnaderna för skiljeförfarandet, 208 400,48 EUR och 59 612 SEK, skulle delas av parterna i lika delar varjämte parterna skulle stå för sina egna ombudskostnader. Beloppen framgår av skiljedomen sid. 73-75.

Utöver ansökan om skiljeförfarande den 11 september 2000, ingav Soyak sex skrifter i skiljeförfarandet enligt följande:

- utveckling av talan den 14 maj 2001 på 63 sidor (Soyak I);
- replik och svar på Hochtiefs genkäromål den 18 september 2001 på 169 sidor (Soyak II);
- Soyaks duplik på genkäromålet den 1 mars 2002 på 121 sidor (Soyak III);
- Soyaks avslutande skriftsats av den 20 augusti 2002 på 40 sidor (Soyak IV);
- Soyaks "Handakte" av den 30 september 2002 (Soyak V);

- Soyaks skrift av den 11 april 2003 på 6 sidor (Soyak VI).

Soyaks Handakte är en sammanställning av olika bilagor inklusive utskrift av vittnesmål på 292 sidor. Varken Soyaks Handakte eller de däri nämnda dokumenten nämns i skiljedomen.

Den 15 april 2002 ingav Soyak två omgångar vittnesutsagor enligt följande:

- Ms. Senay Aksu på 33 sidor plus 55 bilagor;
- Herr Seamus Ardren på 48 sidor plus 27 bilagor;
- Herr Bulent Gokay på 22 sidor plus 9 bilagor;
- Herr Sedat Özyürek på 35 sidor plus 11 bilagor;
- Herr Fatih Tan på 30 sidor plus 27 bilagor;
- Herr Jürgen Usselman på 34 sidor plus 9 bilagor.

Således, utöver de 528 bilagor Soyak ingav med sina inlagor, ingav Soyak också 138 bilagor tillsammans med vittnesutsagorna, d.v.s. totalt 666 bilagor. Ingen av de 138 tillsammans med vittnesutsagorna inlämnade bilagorna nämns någonstans i skiljedomen. Av de 528 övriga bilagorna gör skiljedomen hänvisning endast till 26, enligt följande: K1-K7, K17-K20, K51, K57-K58, K60, K62-K64, K66, K69, K70, K72, K76, K130-K132. Skiljenämnden har inte vederbörligen tagit itu med Soyaks syn på saken vilket förklarar varför skiljenämnden underlåtit att motivera sina beslut.

Skiljedomens brister vad gäller domskäl

Kraven på domskäl betyder att skiljedomen måste ge besked i följande hänseenden:

- angivande av vilken av parterna som har bevisbördan;
- bearbetning av bevismaterialet (vilka bevisfakta skiljemännen sammanställt);
- motivering för det resultat skiljemännen kommit till (redovisning av bevisvärderingen).

Skiljedomen uppfyller inte kraven på domskäl

A. Huruvida Soyak var berättigade till förlängning fram till 2 juni 2000 (stycke 78-103).

Skiljedomen räknar i stycke 11 upp Soyaks olika grunder för arbetenas försening, men skiljemännen analyserar dem inte. Skiljedomen anger i stycke 102 visserligen att Soyak har bevisbördan för att visa vad som orsakade förseningen, och hur mycket, men skiljedomen anger inte vilken bearbetning av bevismaterialet nämnden företagit och innehåller ingen redovisning av bevisvärderingen; endast en svepande formulering att käranden inte lämnat bevis. Det är ostridigt mellan parterna att Soyak hade i olika bilagor, K32, K119, K418 och K419 inklusive bilagor till ett av sina vittnens utlåtanden (Herr Usselmann), redogjort för olika hinder som inträffade efter tredje tilläggsavtalet. Skiljemännen förklarar inte i stycke 102 varför denna bevisning underkändes.

B. Soyaks räntheyrkande (stycke 112-118)

Skiljedomen anger - efter en summarisk redogörelse för parternas ståndpunkter - inte vilka bevisfakta nämnden sammanställt och innehåller ingen redovisning av bevisvärderingen; endast en svepande formulering att "käranden inte bevisat". Soyak hade emellertid på denna punkt anfört utförlig bevisning, vilket vitsordats av Hochtief. Nämnden ogillar Soyaks krav på 38 909 USD.

C. Ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid (stycke 119-123)

Skiljedomen anger att nämnden hört parternas påståenden men anger inte vilket skriftligt eller muntligt bevismaterial nämnden granskat och bearbetat och anför ingen motivering för det resultat skiljenämnden kommer till; endast en svepande formulering att "efter framlagd bevisning" käranden inte bevisat [...]. Nämnden ogillar ett yrkande om 3 469 278 USD.

Enligt skiljedomen, stycke 96, förlängdes kärandens leveranstid från den 9 oktober till den 30 november 1999. Enligt stycke 122 finner skiljenämnden inte att motiv för förlängning av leveranstiden uppstått efter den 18 juni 1999. Avgörandet, stycke 122, synes stå i strid med avgörandet i stycke 96, där kärandens leveranstid förlängdes, utan att sambandet mellan de två avgörandena förklaras i skiljedomen.

D. Ökade lönekostnader p.g.a. förlängd byggtid (stycke 124-125)

Skiljedomen anger att samma resonemang gäller som det som anges för stycke 119-123. I stycke 119-123 saknas redogörelse för bearbetning av bevismaterialet och moti-

vering för ställningstagandet. Samma kritik riktas därför mot förevarande beslut, varigenom nämnden ogillade ett belopp på 349,251 USD.

E. Felrapporter (Hochtiefs 28 yrkanden) (stycke 137-140)

Skiljedomen konstaterar att "parterna utförligt tagit ställning till varje felrapport" men anger inte hur skiljenämnden bestämt bevisbördans fördelning, vilka bevisfakta nämnden sammanställt eller någon redovisning av bevisvärderingen, allt detta trots parternas utförliga ställningstaganden. Nämnden gör blott en svepande hänvisning till "den framlagda bevisningen" och att en procentsats på 32 % som svaranden tillämpat "godtages i princip". Skiljenämnden lämnar ingen förklaring till de olika procentsatser varmed svarandens 28 olika krav godtas, på totalt 332 031 USD. Domskaäl saknas helt.

F. Arbeten som utförts av annan (Hochtiefs 45 yrkanden) (stycke 141-143)

Skiljenämnden anger att "parterna utförligt tagit ställning" till de olika delyrkandena men anger inte hur skiljenämnden bestämt bevisbördans fördelning, vilka bevisfakta nämnden sammanställt eller någon motivering för det resultat skiljenämnden kommer till; allt detta trots parternas utförliga ställningstaganden. Nämnden gör blott en svepande hänvisning till "den framlagda bevisningen", men ingen förklaring till de olika procentsatser den tillämpar för att tillerkänna Hochtief 915 241 USD. Domskaäl saknas helt.

G. Arbeten som ej utförts (stycke 144-148)

Här lämnar nämnden för ovanlighetens skull en klar redogörelse för hur den ser på bevisbördans fördelning och finner att Hochtief lämnat "ett icke oväsentligt antal poster obesvarade". Nämnden tillerkänner likafullt Hochtief 180 000 USD utan att ange vilka poster som var obesvarade och vilka som var besvarade (dvs. ingen redogörelse för hur nämnden bearbetat bevismaterialet) och utan att motivera det resultat den kommit till (dvs. ingen redovisning av bevisvärderingen). Skiljenämnden motiverar inte sitt beslut så att en läsare förstår hur den resonerat. Skiljenämnden hänvisar till "vissa hållpunkter", vilka den dessvärre behåller för sig själv. Den anger inte hur hållpunkterna inverkat på beräkningen av det belopp som skiljenämnden anser osäkert men som skiljenämnden ändå tillerkänner Hochtief.

H. Huruvida Hochtief har rätt kräva skadestånd p.g.a. dröjsmål (stycke 157-165)

I stycke 162 drar skiljenämnden en viktig slutsats som medför att Soyak kommer i dröjsmål. Nämnden redogör inte för bevisbördefördelningen, inte vilket bevismaterial den bearbetat och redovisar inte bevisvärderingen, enbart "parternas agerande". Nämnden anger i stycke 164 att den reducerat Hochtiefs yrkande med 50 %. Härtill finns ingen förklaring. Domen saknar redogörelse för vilket bevismaterial nämnden bearbetat för att komma till detta beslut att reducera med en viss procentsats istället för en annan, och inte heller någon motivering för beslutet. Nämnden tillerkänner Hochtief 295 328 USD.

I. Försvårande av underentreprenörers arbete (stycke 171-176)

Skiljenämnden godtar, i stycke 173, Hochtiefs avtal med företaget Lenex utan att diskutera Soyaks invändningar mot avtalets äkthet. Hochtief har emellertid vitsordat att Soyak under förfarandet protesterade mot riktigheten i detta tilläggsavtal. I domen anges vidare inte heller hur man i stycke 175 kommer fram till att Soyak är delvis ansvarig för förseningen, eller för hur mycket, men tillerkänner likväl Hochtief 50 %. Domen saknar en bearbetning av bevismaterialet och en motivering för det resultat skiljenämnden kommit till. Hochtief tillerkänns ett belopp om 24 306 USD.

Nedan följer en sammanställning av Soyaks krav som nämnden felaktigt ogillat, respektive krav som nämnden felaktigt tillerkänt Hochtief.

1. Soyaks yrkanden
 - A) (Inget belopp angett under littera "A". Det återfinns under littera "C")
 - B) 38 909 USD
 - C) 3 469 278 USD
 - D) 349 251 USD
 - 3 857 438 USD
2. Hochtiefs yrkanden
 - E) 332 031 USD
 - F) 915 241 USD
 - G) 180 000 USD
 - H) 295 328 USD

I) 24 306 USD
 1 746 906 USD

Hochtief

Uveckling av grunderna för bestridandet

Eftersom Soyaks talan nu endast vilar på grunden uppdragsöverskridande och detta begrepp enbart innefattar fel gällande skiljemännens sakprövning, till vilken domskälen otvivelaktigt inte hör, måste talan ogillas redan av denna anledning.

Parterna har kommit överens om att den klandrade skiljedomens innehåll ska innehålla domskäl men har därutöver inte träffat avtal om domskälens närmare innehåll eller kvalitet. Hovrätten har således endast att pröva huruvida skiljedomens över huvud taget innehåller domskäl i de delar som Soyak hänvisat till. Eftersom skiljedomens uppenbarligen innehåller domskäl i dessa delar ska talan således ogillas. Om skiljeavtalet skulle anses innebära att domskälen ska hålla viss särskild kvalitet uppfyller skiljedomens dessa krav. Skiljedomens domskäl kan inte bedömas stycke för stycke som isolerade delar. För att förstå skiljenämndens resonemang måste skiljedomens behandlas som en helhet eftersom vissa av parternas yrkanden, invändningar och bevis kommit att sakna relevans genom de ställningstaganden skiljenämnden gjort vid sin bedömning av tvisten. Detta nyss sagda ska emellertid inte förväxlas med det faktum att skiljedomens struktur innebär att parternas olika krav behandlas i olika avsnitt av skiljedomens och om hovrätten i någon del skulle finna att domskälen är bristfälliga jämfört med vad parterna avtalat innebär det inte att Soyaks talan ska bifallas i sin helhet. Det bör slutligen påpekas att det inte föreligger någon skyldighet för skiljemän att besvara frågor som saknar relevans för utgången i målet.

Av 34 § LSF följer att en skiljedom ska upphävas "helt eller delvis" om någon av klandergrunderna föreligger. Av punkten 6 samma paragraf följer att om det "annars, utan partens vållande, i handläggningen har förekommit något fel som sannolikt har påverkat utgången" ska skiljedomens helt eller delvis upphävas. Soyak förefaller ha tolkat detta som att endast punkten 6 innehåller ett orsaksrekvisit. En närmare analys

av paragrafen visar emellertid att formuleringen innebär att även 34 § första stycket 2 LSF, avseende uppdragsöverskridande, innehåller ett orsaksrekvisit.

Det är således klart att det finns ett orsaksrekvisit även avseende uppdragsöverskridande. Detta innebär vidare att domslutet inte ska undanröjas i sådana delar som inte berörs av uppdragsöverskridandet, d.v.s. att domslutet endast ska hävas till den del det förorsakats av ett uppdragsöverskridande. Vidare gäller att ett undanröjande enligt ett proportionalitetstänkande ska vara rimligt.

Hochtief anser, i motsats till Soyak, inte att en eventuell brist avseende domskälen ”typiskt sett” är av den karaktären att den påverkat utgången i målet. Tvärtom blir ett krav på orsakssamband helt meningslöst om det ”typiskt sett” ska anses vara uppfyllt när en brist föreligger. Hochtief hävdar istället att rekvisitet om orsakssamband i vanlig ordning måste uppfyllas genom bevisning.

Generellt om kravet på domskäl; SCC-reglerna

SSC-reglerna uppställer inga krav på domskälens kvalitet och eftersom SCC-reglerna syftar till att möjliggöra snabb och kostnadseffektiv tvistelösning måste kravet på domskälen sättas lågt. Detta måste även antas stämma med den gemensamma partsavsikten när överenskommelsen att tillämpa SCC-reglerna träffades, nämligen att snabbt och kostnadseffektivt lösa en tvist utan möjlighet till överklagande. Att som Soyak påstår tillämpa höga kvalitativa krav på domskälen skulle bli mycket kostsamt och ofta leda till tidsödande klanderprocesser. Domskälen i den aktuella domen är för övrigt väl i nivå med domskäl i liknande mål under SCC-reglerna och kan därför anses motsvara en väl etablerad praxis.

Skiljedomen uppfyller kraven på domskäl

A. Huruvida Soyak var berättigat till förlängning fram till 2 juni 2000

Hochtief vitsordar att bilaga K 32 behandlades av vittnet Usselman i anslutning till frågan om arbete på ”Cinema 1” och att den innefattade påståenden om omständigheter vilka, enligt Soyak, skulle tjäna som bevis på rätt till tidsförlängning och ersättning för

kostnader. "Cinema 1" utgjorde emellertid endast en mindre del av den totala byggnationen eftersom det endast var ett av totalt 500 rum som omfattades av entreprenaden. "Cinema 1" var dessutom endast föremål för renovering och stora delar av byggnationen i övrigt var nybyggnation vilket fordrade mer arbete. Usselmann var utsedd av Soyak att kartlägga den skada som Soyak ansåg sig ha lidit men han förmådde inte framställa en utredning som klargjorde vare sig vilka arbeten som utförts i andra delar av entreprenaden än "Cinema 1" eller när olika kostnader uppstått. Det enda som presterades var ett påstått bruttobelopp utan anknytning till vare sig tidpunkt eller felaktigt agerande. Hochtief vitsordar att bilaga K 119 innefattade en begäran om ytterligare tid och ersättning, att bilaga K 418 (som upprättats av Soyak) gavs in av Soyak i samband med frågan om vem som orsakade förseningen, och att bilaga K 419 (som upprättats av Soyak) gavs in av Soyak i samband med frågan om vem som orsakade förseningen. Hochtief vitsordar slutligen att Usselmans bilagor E och G gavs in av Soyak i samband med frågan om vem som orsakade förseningen.

Soyak har påstått att samtliga påstådda hinder för färdigställande som Soyak tar upp har uppstått efter dagen för undertecknandet av det tredje tilläggsavtalet. Påståendet bestrids. Någon anknytning mellan påstådda kostnader och påstådda hinder kunde inte presteras av Soyak. Detta framgår av stycke 102, 121 och 122.

Enligt vad Soyak har anfört ska de hinder för verksamheten som framgår av bilagorna även framgå av Usselmans vittnesmål. Hochtief bestrider påståendet. Genom Hochtiefs egna bevisning och argumentation motbevisades det som Soyak ansåg att Usselmans vittnesmål gav vid handen. Större delen av Soyaks bevisning var oklar eller baserades på felaktiga grunder, d.v.s. den tog inte hänsyn till tredje tilläggsavtalet.

Soyak gör gällande att domskälen i stycke 102 varit bristfälliga eftersom skiljemännen inte uttryckligen tagit upp Soyaks argument på de ovan nämnda punkterna. Hochtief bestrider påståendet. Större delen av grunderna för den försening som förtecknats i stycke 11 skedde i början av projektet och avser perioden före tredje tilläggsavtalet. Invändningar som hade samband med planeringsunderlag, godkännande av material m.m. var nödvändigtvis av den karaktären att de skulle ha klarats av innan utförandet av respektive arbeten och var därför hänförliga till tiden före tredje tilläggsavtalet.

I stycke 74 har skiljenämnden slagit fast att de handlingar som Soyak inom ramen för skiljeförfarandet lagt Hochtief till last till övervägande del avser händelser före den 18 juni 1999 och att dessa ska anses vara slutligt reglerade genom det tredje tilläggsavtalet den 18 juni 1999. De delar som rör tiden före det avtalets undertecknande har skiljenämnden givetvis inte haft något skäl att närmare gå in på. I stycke 75 förklarar skiljenämnden att följderna av detta är att den part som gör gällande en fordran måste bevisa att denna fordran uppstått först efter dagen för det tredje tilläggsavtalet. I stycke 102 kom skiljemännen fram till att Soyak som kârânde inte presterat sådant bevis. Det bestrids att domskälen ska anses bristfälliga på grund av att domen inte i detalj återger innehållet i samtliga uppgifter som en part gjort gällande.

Sammanfattningsvis görs av Hochtief gällande att skiljenämnden har gjort en bedömning av de olika positionerna och vid behov beskrivit sakförhållandena. Skiljenämnden har mot bakgrund av detta anfört domskäl som uppfyller nämndens skyldigheter.

B. Soyaks räntefordran

Hochtief anser att skiljedomen uppfyller de krav på domskäl som rimligen kan uppställas med hänsyn till det material som framlagts. Tvärtemot vad Soyak påstår framstår skiljemännens slutsats och motivering därtill som självklar med hänsyn till hur Soyak utfört sin talan. En redogörelse för samtliga de bevisfakta som presenterats och hur bevisen värderats var helt överflödig mot bakgrund av att domen förklarar att det inte var den snäva frågan om punktlighet som skiljenämnden tog ställning till, utan till frågan om Soyak visat att arbetena har utförts i enlighet med avtalet. ”I enlighet med avtalet” har en vidare betydelse än bara ”punktligt” och omfattar även att en prestation ska vara fri från fel.

Hochtief har inte vitsordat att Soyak ”på denna punkt anfört utförlig bevisning”. Hochtief vitsordar att stycke 309 - 318 i Soyak II behandlar datum på Soyaks fakturor och att stycke 319 behandlar ”1/c-betalningar” genom referens till ”statement of complaint” och stycke 320 som behandlar ersättning för försening. Hochtief vitsordar att stycke 317 och 318 behandlar frågan om ränta. Hochtief vitsordar även att Özüreks vittnesut-saga behandlade finansierings- och kassaflödessituationen. Hochtief vitsordar vidare att Soyak VI hade fyra bilagor. Två av dessa, bilagorna A och B, behandlade Soyaks

ränteyrkande genom att de redovisade hur yrkandet beräknats. Slutligen vitsordas att vittnet Ferber bekräftade att han stoppat fakturor för att utöva tryck på Soyak att utföra sina arbeten.

Angående Soyaks bevisning måste således särskilt framhållas att det avgörande inte var när fakturan ställdes ut, utan när motsvarande prestationer utfördes och därmed redovisades i faktureringen. Av de bevis som Soyak lagt fram skapades ingen koppling till hur arbetena faktiskt fortskred, varför skiljenämnden inte behövde ta ställning till Soyaks uppställningar som uteslutande innehöll uppgifter om fakturor och betalningar. Den bevisning som Soyak hänvisar till var således inte relevant eftersom den endast hade kunnat bli föremål för prövning om Soyak visat bl.a. att arbetena utförts utan fel. Några andra påståenden om relevant bevisning har inte framförts av Soyak och detta är förklaringen till att Soyaks yrkande kunde avfärdas genom ett så pass kortfattat resonemang som det i stycke 112 - 118.

C. Ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid

Hochtief har, precis som skiljemännen konstaterar i stycke 119 - 121, bemött och motbevisat Soyaks påståenden punkt för punkt. Hochtief är av uppfattningen att om skiljenämnden efter avslutad bevisupptagning finner att det inte förelegat något anspråk på förlängd byggtid, så saknas av samma skäl den rättsliga grunden för att för samma tidsperiod göra gällande ökade omkostnader och allmänna affärsomkostnader. En "upprepning" av grunderna är därför konsekvent.

Hochtief konstaterar att skiljenämnden redan i stycke 74 tydligt redogör för bakgrunden till avgörandet och påpekar att de bevis som Soyak lagt fram till övervägande del avser händelser innan det tredje tilläggsavtalet undertecknades. Det fåtal punkter som avser händelser efter undertecknandet av det tredje tilläggsavtalet, och som även har framförts på ett tillräckligt konkret sätt, innehåller inga hänvisningar till tidsaspekter. Soyak har inte pekat på några konkreta händelser för vilka svaranden eller tredje part bär ansvaret, och har heller inte visat i vilken utsträckning dessa händelser skulle ha hindrat Soyak från att avsluta sina arbeten till det avtalade datumet. Det är just detta som skiljenämnden kritiserat i den näst sista meningen i stycke 102; därav formuleringen i den delen.

Hochtief konstaterar vidare att om det skulle ha varit så att Soyak hindrats av Hochtief och detta hade visats, hade Hochtief beviljat Soyak en förlängd tid för färdigställandet. På Soyaks initiativ har Hochtief diskuterat en förlängd tid för färdigställandet men krävt att vissa uppgifter lämnas. Redan vid denna tidpunkt var Soyak oförmögen att lägga fram verifierbar dokumentation och styrka att denna gav stöd åt Soyaks påståenden. Skiljenämnden har diskuterat detta i stycke 79 - 83. Även efter avslutad bevisupptagning och genomläsning av inlagorna var skiljenämnden uppenbarligen inte övertygad om att Hochtief bar ansvaret för dröjsmålen; detta mot bakgrund av Hochtiefs tydliga skildringar som visar Soyaks dröjsmål och de långa perioderna då inget arbete alls utfördes. I stycke 121 och 122 samt 102 konstaterar skiljenämnden att Hochtief i detalj vederlagt Soyaks alla påståenden och att Soyak inte visat någon kausalitet enligt vilken de enskilda hindren för verksamheten skulle ha orsakat förseningen av färdigställandet. Det skapades alltså ingen koppling mellan Soyaks krav och påstådda fel eller hinder.

I övrigt gör Hochtief gällande att skiljedomen inte heller i övrigt innehåller bristfälliga domskäl i aktuell del. Skiljenämnden har i stycke 121 och 122 och i ovan nämnda delar av skiljedomen tydligt angivit vad som legat till grund för dess bedömning och bl.a. fastslagit att Hochtief i detalj bemött Soyaks påståenden och att skiljenämnden efter den således framlagda bevisningen anser att Soyak inte har uppfyllt sin bevisbörda i relevanta hänseenden. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

Hochtief har svårt att förstå Soyaks påstående att domskälen i stycke 96 och 122 skulle vara motstridiga. I stycke 96 konstateras att datumet för färdigställande förlängts "av svaranden", d.v.s. Hochtief. I stycke 122 anges att Soyak inte visat att det efter den 18 juni 1999 "[...] skulle ha uppstått hinder som svaranden eller tredje part bär ansvaret för och som skulle ha berättigat käranden till förlängd tid för färdigställandet." I stycke 96 fastslås således vad Hochtief accepterat, utan att det för den skull blivit avtalad kontraktstid, och i stycke 122 avhandlas vad Soyak hade rätt till. Detta är två olika frågor mellan vilka det inte finns något motsatsförhållande i nämnda stycken. Bakgrunden var att Hochtief, p.g.a. Soyaks förseningar, tvingades koordinera arbetena som utfördes av flera entreprenörer och i samband med detta arbete beslutade om s.k. "steering comple-

tion dates", vilka helt saknade kontraktuell betydelse. Av stycke 96 följer att skiljemännen delat Hochtiefs uppfattning i detta avseende.

D. Ökade lönekostnader

Hochtief konstaterar att Soyaks yrkande i denna del är baserat på samma rättsliga grund som ovan, dvs. ersättning för ökade kostnader på grund av förlängd byggtid. Skiljenämnden har i stycke 125 således behandlat frågan på samma sätt; om det inte visats något orsakssamband mellan hindren för verksamheten och det försenade färdigställandet saknas logiskt sett även beviset för att detta skulle ha förorsakat ökade lönekostnader. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

E. Felrapporter (Hochtiefs 28 yrkanden)

Skiljenämnden konstaterar helt riktigt att parterna i sina skrivelser utförligt har tagit ställning till varje felrapport (stycke 137). Hochtief har i flera skrifter med bilagor detaljerat beskrivit felen och kostnaderna för att åtgärda dessa. Därutöver har Hochtief för att dokumentera dessa fel åberopat de mycket omfattande sakkunnigrapporterna från företaget LAS med talrika foton samt en kontorspärm med felrapporter (som i skiljeförfarandet benämndes bilaga B 1 och B 2). Inom ramen för bevisupptagningen visade sakkunnigvittnet Schulgin två videoband på vilka felen dokumenterats. Med hjälp av detta bevismaterial har skiljenämnden fattat sitt beslut. Såvitt avser påståendet om brister i domskäl konstaterar Hochtief att i de fall en fordran inte godtagits har skiljenämnden följt Soyaks argumentation och när en fordran godtagits har man följt Hochtiefs argumentation. Detta får anses vara underförstått genom skiljemännens bedömning. I de fåtal fall då båda sidor haft delvis korrekta argument har kostnaderna uppskattats. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl än att skiljemännen hänvisar till vad som framgår av den framlagda bevisningen.

I stycke 138 bekräftade skiljenämnden den uppfattning som Hochtief gett uttryck för (i t.ex. Hochtief IV anm. 223-253) att det fortfarande fanns omfattande arbeten som borde utföras, bl.a. målningen av en foajévägg i en iögonfallande guldfärg, färdigställandet av väggbeklädnaden i biograf 1 samt att det därutöver fanns ett stort antal fel som

borde åtgärdas. Eftersom skiljenämnden inte ansåg att arbetena var i sådant skick att de kunde avlämnas följde den alltså Hochtiefs argumentation. Det är därför oriktigt att det inte på något sätt skulle framgå hur skiljemännen resonerat. Konkreta hänvisningar till de ännu icke utförda arbetena med att åtgärda fel framgår av stycke 139.

Soyak gör bl.a. gällande att skiljedomen är bristfällig eftersom skiljemännen inte lämnar någon förklaring till varför den antagit en procentsats som bestreds av Soyak. Hochtief bestrider påståendet. Den av Hochtief tillämpade procentsatsen godtogs eftersom Hochtief med hjälp av bokföringsunderlag presenterade de verkliga omkostnaderna och med hjälp av motsvarande bilagor till bokföringen bevisat dessa, (vilket framgår av Hochtief I, anm. 762-769). Eftersom Soyak i detta sammanhang endast i allmänna ordalag bestred "de kostnader som gjorts gällande", saknade bestridandet betydelse. Soyak borde här i detalj ha beskrivit vilka av de framlagda faktiska kostnaderna som inte skulle ha tagits upp och av vilka skäl dessa inte skulle ha tagits upp. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det mot bakgrund av vad Soyak gjort gällande inte finnas någon längre gående skyldighet för skiljemännen avseende anförande av domskäl än vad som i denna del framgår av domen.

F. Arbeten som utförts av annan (Hochtiefs 45 yrkanden)

Hochtief presenterade ett omfattande bevismaterial till grund för bolagets anspråk (i skrifterna Hochtief I anm. 507-656 och Hochtief II anm. 607-943). Vad gäller påstått bristande domskäl konstaterar Hochtief att skiljenämnden i stycke 142 klargör att det är med ledning av den framlagda bevisningen som beslutet fattats. Därefter följer en längre sammanställning av delposterna. Det kan enligt Hochtiefs uppfattning inte ankomma på skiljenämnden att i detalj redogöra för samtliga uppgifter och argument som parterna åberopat till stöd för sin sak avseende varje delpost. Domskälen är således inte bristfälliga utan visar att skiljemännen noggrant övervägt varje delpost och med ledning av den framlagda bevisningen nått de angivna resultaten.

G. Arbeten som ej utförts

Hochtief har mycket utförligt tagit ställning till de arbeten som ej utförts (t.ex. i Hochtief I anm. 657-744, Hochtief II anm. 944- 1034 och Hochtief IV anm. 256-260). Att parterna utförligt tagit ställning till de enstaka punkterna i Hochtiefs krav i denna

del framgår uttryckligen av stycke 146. När det gäller domskälen kan Hochtief konstatera att enligt stycke 147 har skiljenämndens bedömning, på grund av osäkerheterna, helt klart utfallit till Hochtiefs nackdel. Därför måste det belopp om 180 000 USD som tillerkänts Hochtief betraktas som ett minimibelopp. Det tillerkända beloppet utgjorde endast cirka 21 % av Hochtiefs yrkande och av detta belopp var drygt 50 000 USD medgivet av Soyak. Redan enligt stycke 146 framkommer att det är parternas argument och bevisning som ligger till grund för skiljenämndens bedömning. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

H. Huruvida Hochtief har rätt att kräva skadestånd p.g.a. dröjsmål – Soyaks påståenden om brister i stycke 162 och 164

Genom tredje tilläggsavtalet kom parterna överens om ett färdigställandedatum (den 30 november 1999 enligt beslut av skiljenämnden) för alla arbeten. Genom att överträda ett överenskommet färdigställandedatum var Soyak enligt tillämplig lag i dröjsmål såvida de inte kunde bevisa att de hindrades från att hålla detta datum av händelser som inte kunde tillskrivas Soyak (se stycke 102). I stycke 102, sista meningen, anger skiljenämnden helt korrekt att man anser att Soyak inte har bevisat förekomsten av hinder innan detta datum. Frågan om bevisbördans placering i förseningsfrågor var således redan avgjord och skiljenämnden kunde använda sig av formuleringar som ”eftersom käranden inte kunnat visa att förseningarna berodde på svaranden eller tredje man”, såsom i stycke 162.

I stycke 162 kommer skiljenämnden fram till att förhandlingarna mellan parterna rörande förlängningen av färdigställandedatum innehöll ett underförstått villkor att inte ställa några krav för perioden fram till den 30 mars 2000. Som angivits i stycke 162, andra meningen, var skiljenämnden av den åsikten att överskridandet av datumet (30 mars 2000) måste tillskrivas Soyak om Soyak inte kunde bevisa att förseningarna skulle tillskrivas Hochtief eller tredje part eller inte var Soyaks eget fel. Följaktligen var Hochtief i princip berättigat till skadestånd för försening efter den period som täcktes av ett slags avstående från att yrka skadestånd. Hochtiefs förseningskrav var andra sidan av myntet i förhållande till Soyaks förseningskrav. För att undvika upprepningar hänvisade skiljenämnden därför helt korrekt, i stycke 161, till sina uttalanden rörande

Soyaks begäran om förlängd byggtid. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

Soyaks påstående att det saknas förklaring till skiljemännens beslut i stycke 164 att reducera Hochtiefs krav med 50 % är något märkligt eftersom en klar och tydlig förklaring återfinns i stycke 159 och 160. Skälen till reduktionen var i korthet att Hochtief inte visat att kostnaderna orsakats endast av Soyak (eftersom två andra entreprenörer befann sig på byggarbetsplatsen den aktuella tiden) och eftersom Hochtief inte visat att bolaget vidtagit åtgärder för att minimera sin skada. Eftersom Soyak endast i allmänna ordalag bestritt det belopp som yrkats och beräknats utifrån de verkliga kostnaderna saknade bestridandet väsentlig betydelse. Anledningen till att det reducerade kostnadsyrkandet bifölls står att finna i slutet av stycke 162, där skiljenämnden slår fast att det var Soyak som var ansvarig för att arbetena inte var färdigställda den 30 mars 2000 och således skadeståndsskyldigt såvitt avser tidsperioden från den 1 april 2000 till den 19 juni 2000. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

I. Försvårande av underentreprenörers arbete

Soyak klandrar skiljenämnden för att inte ha diskuterat Soyaks protest mot giltigheten i avtalet med Lenex. I stycke 172 bekräftade skiljenämnden att Soyak bestred samtliga Hochtiefs påståenden. Detta innefattar tvisten om giltigheten i avtalet med Lenex. Lenex anförtroddes av Hochtief att sköta de elektriska och mekaniska systemen i byggnaden fram till det datum då arbetena överlämnades till användaren. Detta var nödvändigt eftersom en byggnad av denna storlek med textilväggar i biograferna och andra känsliga installationer kräver underhåll för att skador ska kunna undvikas. Detta var uppenbart. Hochtief vill poängtera att skiljenämnden i stycke 174 fann att svaranden visat att betalningen till Lenex var en merutgift som uppstått till följd av förseningen. Eftersom skiljenämnden enligt sista meningen i stycke 162 funnit att Hochtief från och med den 1 april 2000 hade rätt att kräva skadestånd av Soyak på grund av dröjsmål är det principiella godkännandet av merutgifterna för underentreprenören Lenex konsekvent. Eftersom skiljenämnden inte ansåg bevisat att Soyak ensam var ansvarig för förseningen utan även andra underentreprenörer befann sig på byggarbetsplatsen, re-

ducerades beloppet med 50 % för den tidsperiod, den 1 april 2000 till den 19 juni 2000, som skiljenämnden godtagit. Att skiljenämnden reducerat beloppet med 50 % på grund av att även andra underentreprenörer befann sig på byggarbetsplatsen är konsekvent och motsvarar vad som anförts i stycke 159 och stycke 160. Enligt Hochtiefs uppfattning kan det inte finnas någon längre gående skyldighet än så för skiljemännen avseende anförande av domskäl.

Ytterligare om det klandrade förfarandet

Såväl Soyak som Hochtief gavs under skiljeförfarandet möjlighet att skriftligen i detalj klargöra sina respektive ståndpunkter. Båda parterna åberopade omfattande muntlig bevisning som togs upp under en femdagarsförhandling i Wien den 1 till den 5 juli 2002. Bara Soyaks bilagor (inklusive utskrifter av vittnesberättelser) omfattade cirka 80 cm dokument. Hochtiefs bilagor (inklusive utskrifter av vittnesberättelser och handlingar som överlämnats genom editionsförfarande) omfattade cirka 270 cm. Sammanlagt hade skiljenämnden alltså att beakta cirka 3,5 meter av dokument med fakta, i vissa fall hårt komprimerad information. Till detta kom naturligtvis parternas mycket omfattande inlagor i målet. Ett återgivande av domskäl på det sätt Soyak föreslår var alltså helt orimligt.

BEVISNING

På begäran av Hochtief har vittnesförhör hållits med skiljemannen Kaj Hobér. Båda parter har som skriftlig bevisning åberopat skiljedomen. Soyak har som ytterligare skriftlig bevisning åberopat ett utlåtande av advokaten Hans Bagner. Hochtief har hänfört sig till ett rättsutlåtande av professorn Bengt Lindell.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Frågan om bristfälliga, ofullständiga eller motstridiga domskäl kan utgöra uppdragsöverskridande

Soyak har gjort gällande att skiljemännen har gjort sig skyldiga till ett uppdragsöverskridande enligt 34 § första stycket 2 LSF genom att skiljemännen i stor utsträckning underlåtit att ange domskäl, eller lämnat ofullständiga eller motstridiga sådana.

Hochtief har som första bestridandegrund invänt att bristfälliga, ofullständiga eller motsägelsefulla domskäl inte kan utgöra ett uppdragsöverskridande enligt den nämnda bestämmelsen utan att bristande domskäl teoretiskt sett endast kan utgöra ett handläggningsfel enligt 34 § första stycket 6 LSF.

Den första frågan som ska prövas i målet är därför om bristfälliga, ofullständiga eller motstridiga domskäl, som Soyak hävdar, kan innebära ett uppdragsöverskridande enligt 34 § första stycket 2 LSF. Av denna bestämmelse framgår att en skiljedom ska upphävas helt eller delvis om skiljemännen har överskridit sitt uppdrag.

Parterna hade ursprungligen avtalat att alla tvister som uppkom till följd av deras avtal skulle avgöras av skiljenämnd i enlighet med skiljeförfarandet hos Stockholms Handelskammare och att förhandling skulle ske enligt Internationella Handelskammarens skiljedomsgreger (ICC-reglerne). Stockholms Handelskammarens Skiljedomsinstitut (Skiljedomsinstitutet) föreslog emellertid parterna att tillämpa Institutets regler (SCC-reglerne) på skiljeförfarandet, eftersom detta skulle förenkla förfarandet avsevärt.

Parterna samtyckte – sedan visst villkor tillgodosetts – uttryckligen till att skiljeförfarandet genomfördes enligt SCC-reglerne som trädde i kraft den 1 april 1999.

Enligt 32 § i SCC-reglerne ska en skiljedom innehålla domskäl. Det kan parentetiskt nämnas att motsvarande bestämmelse finns även i skiljedomsinstitutets nya regler som trätt i kraft den 1 januari 2007.

Enligt 21 § LSF ska skiljemännen vid handläggningen av tvisten som huvudregel följa vad parterna har bestämt.

I propositionen till LSF (prop. 1998/99:35) framgår inte entydigt vad som menas med överskridande av uppdrag. I samband med redogörelsen för gällande rätt (i stort sett motsvarande bestämmelser fanns i den tidigare skiljemannalagen) sägs bl.a. "Vidare kan överskridande ske genom att skiljemännen bryter mot en partsföreskrift." Då det gäller sjätte punkten i 34 § första stycket LSF – enligt vilken ett upphävande av skiljedom får ske helt eller delvis "om det annars, utan partens vållande, i handläggningen har förekommit något fel som sannolikt har inverkat på utgången" – uttalas att hit hänförs bl.a. åsidosättande av skiljemannalagens bestämmelser eller av parternas instruktioner rörande förfarandet. (s. 143)

Stefan Lindskog har i sin kommentar till LSF uttalat att i princip synes böra gälla, att ett överskridande av uppdraget föreligger om felet består däri, att skiljenämnden prövat sådant den inte bort pröva. Ett handläggningsfel enligt sjätte punkten är däremot för handen om prövningen utförts eller förfarandet annars genomförts på ett oriktigt sätt. (Skiljeförfarande, En kommentar s. 929 f). Han har vidare uttalat att det endast torde vara fråga om ett handläggningsfel om skiljenämnden inte efterkommer en gemensam partsföreskrift i en förfarandefråga (a.a. s. 966).

Finn Madsen har i Skiljeförfarande i Sverige, s. 251, uttalat att klanderbara handläggningsfel enligt sjätte punkten framför allt kan uppkomma genom att skiljemännen inte handlagt tvisten i överensstämmelse med reglerna i LSF eller parternas avtal t.ex. ett skiljedomsreglemente som parterna hänvisat till i skiljeklausulen.

I doktrinen har även behandlats till vilken bestämmelse man ska hänföra ett fel av den typ som nu är aktuell. Såväl Stefan Lindskog som Lars Heuman har, som framgår i det följande, framfört uppfattningen att ett frångående av parternas instruktioner i fråga om domskäl är att hänföra till ett handläggningsfel enligt sjätte punkten.

Stefan Lindskog a.a. s. 961:

Parterna kan ha avtalat att skiljenämnden är skyldig att motivera sina avgöranden. Åsidosätter skiljenämnden en sådan föreskrift föreligger ett handläggningsfel.

Lars Heuman, Skiljemannarätt s. 511:

Bryter skiljemännen mot parternas anvisningar om att domen ska motiveras begår de ett klanderbart handläggningsfel, men domen kan ofta likväl inte undanröjas, eftersom den förlorande parten många gånger saknar möjlighet att göra sannolikt att utgången har påverkats.

Bengt Lindell har i sitt rättsutlåtande i målet uttalat bl.a. följande. Handläggningen av ett skiljeärende avslutas först i och med att skiljedomen meddelas. Föreskriften om att avgörandet ska förses med domskäl är en del av den formella handläggningen av skiljeärendet och har inget med sakprövningen att göra, vilket uppdragsöverskridande tar sikte på. Domskäl är resultatet eller redovisningen av en prövning som redan genomförts och är därför också av denna anledning inte ett uppdragsöverskridande. – Bristfälliga domskäl utgör inte uppdragsöverskridande utan kan endast vara ett handläggningsfel.

Den av parterna införda föreskriften om att skiljedomen ska innehålla domskäl utgör enligt hovrätten en föreskrift i en förfarandefråga och har inte med sakprövningen att göra. Ett åsidosättande av en sådan föreskrift är enligt såväl förarbetena som doktrinuttalanden att anse som ett handläggningsfel enligt sjätte punkten och inte som ett uppdragsöverskridande. Enligt hovrätten talar dessutom både paragrafens ordalydelse och dess uppbyggnad, där den sjätte punkten utformats som en generalklausul – vilket innebär att man bör vara försiktig med att tänja tillämpningsområdet för de övriga klandergrunderna – mot att bristfälliga domskäl skulle utgöra ett uppdragsöverskridande. Mot bakgrund av det anförda gör hovrätten bedömningen att bristfälliga domskäl på sätt Soyak gjort gällande inte kan anses utgöra ett uppdragsöverskridande i den mening som avses i 34 § första stycket 2 LSF.

Hovrätten är i och för sig inte bunden av hur Soyak rättsligt har kvalificerat sina påståenden om bristerna i domskälen, men eftersom Soyak inte längre åberopar några kon-

kreta omständigheter relaterade till att ett handläggningsfel har förekommit kan hovrätten stanna vid den nu gjorda bedömningen. Käromålet ska således redan på denna grund ogillas.

Rättegångskostnaderna i hovrätten

Av hovrättens bedömning att käromålet ska ogillas följer att Soyak ska ersätta Hochtief för rättegångskostnader med skäligt belopp. Hochtief har yrkat ersättning med sammanlagt 1 104 241 kr. Av beloppet avser 1 014 990 kr arvode fram till huvudförhandlingen och 24 000 kr arvode under huvudförhandlingen samt 65 251 kr utlägg. Utläggen fördelar sig enligt följande. 40 000 kr avser ersättning för rättsutlåtande, 11 378 kr externa översättningskostnader, 1 873 kr reskostnader, budkostnader och registreringskostnader samt 12 000 kr Hochtiefs reskostnader Tyskland-Sverige inkl. hotell.

Soyak har uppgett att det yrkade arvodet framstår som oproportionerligt högt och har bl.a. hänvisat till att arvodet motsvarar ca en tredjedel av de ombudskostnader Hochtief begärde i skiljeförfarandet samt till att Soyak själv i förevarande mål endast yrkat 20 000 EUR i arvode. Soyak har helt bestritt yrkandena om ersättning för översättningskostnader samt hotell- och reskostnader. Soyak har vidare anfört att Hochtiefs ersättning för rättegångskostnad bör halveras av följande skäl. Hochtief har förorsakat Soyak tidsutdräkt och kostnader genom att inte komma in med justerad recit inom den av hovrätten bestämda tiden varför en utsatt huvudförhandling måst ställas in. – Hochtief yrkade i april 2007 att vissa delar av Soyaks justerade recit och en påstådd ny klandergrund skulle avvisas. Hovrätten avlog yrkandena varför Hochtief ska anses som tappande part och således stå för kostnaderna som uppkom i samband därmed. – Hochtief har ägnat en stor del av arbetet åt materiell prövning trots att det saknar relevans för frågan om skiljedomen innehåller domskäl. Kostnaden för detta bör bäras av Hochtief.

Hochtief har vidhållit sina yrkanden och uppgett att de kostnader Hochtief yrkar ersättning för är normala i denna typ av mål och rimliga med beaktande av betydelsen av tvisten och hovrättsförfarandets omfattning och tidsutdräkt.

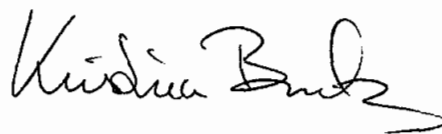
Hovrätten finner inte anledning att sätta ned Hochtiefs kostnadsyrkande på sätt Soyak yrkat. Den av Hochtief yrkade ersättningen får anses skälig.

Hovrättens dom får överklagas

Det kan finnas skäl att ett överklagande prövas av Högsta domstolen. Hovrätten tillåter därför att domen överklagas (43 § andra stycket LSF).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2007-11-13

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Kristina Boutz (ordförande), hovrättsrådet Ingrid Holmstrand (referent) och tf hovrättsassessorn Lina Forzelius. Enhälligt.

SVEA HOVRÄTT

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Bilag

Den som vill överklaga hovrättens avgörande skall göra detta genom att skriva till Högsta domstolen.

Skrivelsen skall dock skickas eller lämnas till hovrätten. Den skall ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av det överklagade avgörandet.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen skall pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast

1. om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen
2. om det finns synnerliga skäl till en prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag och nummer för avgörandet),
3. den ändring i avgörandet som klaganden yrkar,
4. varför klaganden anser att avgörandet skall ändras,
5. de omständigheter som klaganden åberopar till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas,
6. de bevis som klaganden åberopar och vad han vill styrka med varje bevis.

Stockholms Handelskammarens Skiljedomsinstitut

Box 16050, 103 21 Stockholm, Sverige
Tel: +46-8-555 100 50
Fax: +46-8-566 316 50

SKILJEDOM

I skiljeförfarande (088/2000) mellan

Soyak International Construction & Investment Inc.
Büyükdere Caddesi No. 38, Mecidiyeköy, 802 90 Istanbul, Turkiet

Kärande
(nedan kallad "käranden")

företräd av ombudet: Jones, Day, Reavis & Pogue
Avocats au barreau de Paris
Advokat Dr Michael Bühler
120 rue Faubourg Saint-Honoré
F-750 08 Paris

och

Hochtief AG, tidigare Gebr. Helfmann
Opernplatz 2, 451 28 Essen, Tyskland

Svarande
(nedan kallad "svaranden")

företräd av ombudet: Lotz & Partner Rechtsanwälte
Advokat Burkhard Lotz
Stresemannallee 61
D-505 96 Frankfurt

Skiljeförfarande (088/2000) vid Stockholms Handelskammarens Skiljedomsinstitut

meddelar skiljenämnden bestående av

advokat Kaj Hobér, Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Box 1711, S-111 87

Stockholm, advokat Steffen Kraus, Kraus, Sienz & Partner, Montenstr. 9, D-806 39

München samt ordföranden DDr Werner Melis, A-2500 Baden, Hildegardgasse 24
följande

DOMSLUT

1. ^{Soyak}
~~Hochstet~~ Käranden skall inom 30 dagar från det denne får del av skiljedomen till svaranden betala 789 765,52 US \$ jämte ränta uppgående till LIBOR + 4,5 % per år för tiden från och med den 12 juli 2001 fram till dess betalning sker.
2. Kostnaderna för skiljeförfarandet som av Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut bestämts till 208 400,48 € och 59 612,00 SEK skall betalas av parterna vardera till hälften.
3. Parterna skall själva betala sina respektive ombudskostnader och övriga kostnader som uppstått i samband med deras talan.
4. Alla andra yrkanden inom ramen för käromålet och genkäromålet ogillas.

DOMSKÄL

Parterna

Käromålet

Käranden

1. I sin påkallelsekrift av den 11 september 2000, samt även i utförliga kommentarer som återfinns i senare inlagor, anför käranden i huvudsak följande: käranden har enligt avtal med svaranden av den 7 februari 1999 åtagit sig att som underentreprenör inom ramen för renoveringen av biografen "Kinowelt Oktober", belägen i Moskva, utföra vissa byggnadsarbeten samt leverera material. Uppdragsvolymen för alla ursprungligen avtalade leveranser och arbeten uppgick till 13 110 000,00 US \$, och käranden var därmed den absolut viktigaste underentreprenören till svaranden.
2. Redan den 6 januari 1999, d.v.s. innan avtalet med käranden ingicks, påpekade svaranden för den ryske byggherren "att tidspressen är väldigt stor". Inom ramen för projektet uppstod också kraftiga förseningar, något som käranden dock inte varit ansvarig för.
3. Detta medförde att det datum då kärandens åtaganden skulle vara färdigställda sköts framåt i tiden, från den 9 oktober 1999 till den 2 juni 2000, och dessa förseningar har förorsakat käranden avsevärda merkostnader. Svaranden har inte velat gå med på en förlängning av byggtiden och har vägrat att godkänna resp. ersätta kärandens merkostnader. Det framgår dock av brevväxling mellan parterna att även svaranden ansett att de förseningar som uppstått fram till den 31 mars 2000 inte legat inom kärandens ansvarsområde.

4. Därutöver har flera av käranden utställda fakturor inte betalats. Svaranden har dessutom ensam beslutat om att lyfta ut uppdraget att införskaffa fåtöljer till biografen från de prestationer käranden skulle utföra. Även härigenom har käranden lidit avsevärd skada.
5. Därutöver har svaranden den 19 juni 2000 på ett oriktigt sätt hävt avtalet, trots att käranden redan den 2 juni 2000 fullgjort sina prestationer till etthundra procent. Hävningen skedde endast för att med hjälp av svepskäl skapa en situation som ytterligare försvårar kärandens anspråk på en förlängd byggtid och betalning av utestående belopp. Käranden vill inom ramen för skiljeförfarandet framför allt bringa klarhet i följande frågor:
 6. *"(1) Att Soyak var berättigad att utföra sina prestationer fram till den 2 juni 2000 och har rätt att erhålla ersättning för de merkostnader som uppstått på grund av förseningarna.*
(2) Att Hochtief skall betala alla ännu utestående obetalda fakturor samt ersätta den skada som den försenade betalningen av dessa inneburit.
(3) Att Hochtief skall betala skadestånd för att man i strid med avtalet fråntagit käranden uppdraget att införskaffa fåtöljer till biografen."
7. Käranden färdigställde redan i slutet av maj 2000 den övervägande delen av sina avtalsenliga förpliktelser och uppmanade svaranden att genomföra en slutbesiktning av det utförda arbetet. Eftersom svaranden inte varit beredd att genomföra en slutbesiktning uppmanade käranden genom skrivelse av den 1 juni 2000 svaranden formellt att delta i slutbesiktningen påföljande dag kl. 17.00. Den 2 juni deltog ingen representant för svaranden vid slutbesiktningen. Slutbesiktningen kunde därför endast ske i närvaro av representanter för käranden och representanter

för det oberoende byggkonsultföretaget "Lockwood Greene International" som kändan bett att delta i slutbesiktningen som bevissäkringsåtgärd. Vid besiktningen fördes ett besiktningsprotokoll som visar att kändans prestationer var fullständigt utförda den 30 maj 2000 och att endast några smärre fel måste avhjälpas. Besiktningsprotokollet, som även undertecknats av en medarbetare för "Lockwood Greene International", översändes till svaranden samma dag.

8. Att svaranden inte deltog i slutbesiktningen motiverades med att slutbesiktningen skulle ske i enlighet med artikel 13 i avtalet mellan svaranden och byggherren. Enligt denna artikel skulle slutbesiktningen ske inom ramen för den stora slutbesiktning som skulle utföras tillsammans med byggherren. Dessutom angav man att betydande fel inte hade avhjälpits. Detta är dock oriktigt av flera skäl. Eftersom kändan, med undantag för några mindre fel som skulle åtgärdas, fullgjort sina prestationer medan det var oklart när svarandens övriga underentreprenörer skulle bli färdiga med sina arbeten, hade kändan rätt att kräva att svaranden skulle medverka i en slutbesiktning av de arbeten som kändan utfört.
9. Under de närmaste dagarna efter den 2 juni 2000 åtgärdade kändan diverse fel och genomförde några återstående mindre arbeten, särskilt målningsarbeten av vissa byggnadsdelar. Trots detta hävde svaranden den 19 juni 2000 entreprenadavtalet med omedelbar verkan med den felaktiga motiveringen att kändan vägrat följa anvisningar som givits. I hävningen åberopar svaranden på ett oriktigt sätt påstådda kontraktsbrott som kändan skulle ha begått – dels förseningar i samband med åtgärdandet av listor med fel, dels kontraktsbrott som skett under år 1999 (t.ex. att byggherren kontaktats direkt) och slutligen även att kändan inte deltagit i samordningsmöten som planerat. Även om dessa påståenden varit korrekta, vilket bestrids, skulle de inte rättfärdiga en hävning av avtalet, i synnerhet inte en hävning med omedelbar verkan.

10. Kärandens medarbetare blev omedelbart avstängda från byggarbetsplatsen med 24 timmars varsel. Detta är orsaken till att käranden inte kunnat åtgärda diverse påpekade fel såsom planerat.

11. Sammanfattningsvis berodde förseningarna av arbetet på

- att svaranden överlämnat planeringsunderlag för sent,
- att de detaljerade arbetsbeskrivningar som käranden tagit fram godkänts för sent av svaranden,
- att svaranden dröjt med att godkänna de material som skulle användas,
- att tullklareringen av importerat material försenats,
- att arbeten som skulle färdigställas av svaranden innan kärandens arbete påbörjades försenades,
- att arbetet försvårats på grund av dåligt väder,
- att byggmaterial inte kunnat disponeras fritt p.g.a. att svaranden inte erlagt betalningar,
- att arbetets hindrats och försenats genom tredje part,
- att svarandens ledning av byggarbetsplatsen saknats och varit bristfällig,
- att svaranden två gånger tillrättavisat kärandens projektledning.

12. På grund av att svaranden enligt käranden brustit i så många avseenden, något som utförligt beskrivs i dennes inlagor, formulerar käranden följande yrkanden i käromålet av den 14 maj 2001:

13. 221. Soyak yrkar därför att

1. det fastställs att Soyak var berättigad att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000,
2. Hochtief förpliktas att till Soyak betala 5 814 915,50 US \$ jämte ränta på detta belopp från och med den 1 maj 2001,
3. Hochtief förpliktas att ersätta Soyak dess kostnader för skiljeförfarandet."

Vänd!

14. Efter det att bevisningen framlagts omformulerade kändanden i sin skrivelse av den 11 april 2003 sina yrkanden avseende ekonomisk ersättning och uppgav sina kostnader för skiljeförfarandet fram till den 30 september 2002 enligt följande:

15. "5. *Sammanfattning:*

Soyaks betalningsanspråk är alltså följande:

5.1	<i>Utestående fordringar (jfr Rn 154 Soyak I)</i>	493 813 US \$
5.2	<i>Utbetalning av den del av avtalssumman Hochtief inne hållit (jfr Rn 155 Soyak I)</i>	395 031 US \$
5.3	<i>Ränta på beloppet i punkt 5.1 (jfr ovan punkt I.1)</i>	38 909 US \$
5.4	<i>Ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid (jfr Rn 166, 175 Soyak I)</i>	3 469 278 US \$
5.5	<i>Ökade lönekostnader p.g.a. förlängd byggtid (jfr Rn 166, 206 Soyak I)</i>	419 101 US \$
5.6	<i>Skadestånd för att man fråntagits uppdraget rörande biograffåtöljerna (jfr Rn 188, 206 Soyak I)</i>	320 776 US \$
5.7	<i>Ersättning för finansieringskostnader avseende under skott i kostnadstäckningsbelopp (jfr ovan punkt I.2)</i>	278 173 US \$
5.8	<i>Arvode JR Knowles (jfr ovan punkt I.3)</i>	176 098 US \$
	<i>Delsumma</i>	5 591 179 US \$
	<i>Avdrag för ej utförda arbeten (jfr ovan punkt I.4)</i>	(4 949 US \$)
	<u>Summa betalningsanspråk</u>	5 586 230 US \$

På ovanstående belopp yrkas ränta enligt följande:

På beloppen 493 813 US \$ (ovan I.5.1), 395 031 US \$ (ovan I.5.2), räntebeloppet på 38 909 US \$ (ovan I.5.3) samt finansieringskostnader avseende underskott i kostnads-täckningsbelopp på 278 173 US \$ (ovan I.5.7) yrkas ränta från och med den 24 juli 2000, i andra hand från den 11 september 2000, till dess betalning sker.

På beloppen 3 469 278 US \$ (ovan I.5.4), 419 101 US \$ (ovan I.5.8) och 320 776 US \$ (ovan I.5.6) yrkas Soyak ränta från och med början av skiljeförfarandet, d.v.s. från och med den 11 september 2000, till dess betalning sker.

Ränta på dessa belopp skall utgå enligt artikel 395 i den ryska civillag, dock minst med den avtalade räntesatsen LIBOR + 4,5 % per år.

På beloppet 176 098,66 US \$ (ovan I.5.8) som avser kostnaderna för JR Knowles, yrkas ränta från och med dagen för skiljedomen till dess betalning sker, och även i detta fall yrkas att räntan beräknas enligt artikel 395 i den ryska civillagen.

II.

Soyak har haft följande kostnader i samband med skiljeförfarandet:

- (1) Kostnader för skiljeförfarandet: De belopp som erlagts till Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut uppgår till 119 000 €, vilket till dagens omräkningskurs motsvarar 128 734 US \$.
- (2) Ombudskostnader: I enlighet med kostnadsuppställningen i bilaga D uppgår de kostnader som Soyak haft under perioden 1 juli 2000 till 30 september 2002 till sammanlagt 1 205 870 US \$.

I förhållande till tvistens värde är kostnaderna mycket höga, vilket beror på att tvisten är mycket omfattningsrik och komplicerad, att flera klientbesök varit nödvändiga i Istanbul och Paris/Frankfurt samt att översättningar till engelska blivit nödvändiga eftersom de ansvariga personerna hos klienten inte förstår det tyska språket. Mot bakgrund av att tre advokater (1 partner, 1 senior associate, 1 junior associate) samt en assistent (paralegal) arbetat med fallet är kostnaderna rimliga för denna typ av tvister i anslutning till ett byggprojekt.

- (3) Utlägg för vittnen: *Genom att sju vittnen deltagit i förhandlingen inför skiljedomstolen i juli 2002 har Soyak haft kostnader för resor och uppehälle på 10 634 US \$, en kostnad man yrkar ersättning för inom ramen för kostnader för skiljeförfarandet.*
- (4) Kostnader för tolkning: *Soyak har haft kostnader uppgående till 2 558 US \$ för de två tolkarna i Wien.*

Sammanlagt uppgår kostnaderna således till 1 347 796 US \$. Soyak yrkar ersättning för alla kostnader jämte ränta på dessa från och med dagen för skiljedomen till dess betalning sker."

Svaranden

16. I sitt svaromål och genkärsmål av den 5 juli 2001, samt även i senare inlagor, anför svaranden att käranden, trots att byggtiden överskridits kraftigt med mer än åtta månader och trots att käranden erhållit omfattande hjälp av svaranden, inte varit i stånd att leverera ett resultat som ens kom i närheten av vad som avtalats.

17. Ett oberoende konsultföretag (Loss Adjusting Services – LAS) konstaterade i en rapport den 16 juni 2000 tusentals fel. Samma företag konstaterade i ett senare utlåtande daterat den 9 augusti 2000 att en stor del av de fel som svaranden påpekat i 191 felrapporter inte åtgärdats av kändanden. I båda rapporterna konstaterades att det skulle krävas avsevärda insatser för att åtgärda dessa fel. Alla sakkunniga var överens om att kändanden inte fullgjort sina åtaganden enligt avtalet.
18. Vid en analys av byggprojektet har det framkommit att kändandens kapacitet vad gäller både ekonomiska resurser och personal varit helt otillräckliga. Kändanden har därför inte heller under en nästan dubbelt så lång byggtid lyckats fullgöra sina prestationer enligt avtalet. Ingen av de försummelser som kändanden enligt käromålet anser att svaranden gjort sig skyldig till förklarar varför kändandens arbete utförts på ett så bristfälligt sätt. Alla de påstådda hinder som kändanden anser att svaranden är upphov till är väldigt okritiska mot bakgrund av de kraftiga förseningarna hos kändanden.
19. Kändanden fick den största uppdragsvolymen av alla underentreprenörer och var därför den viktigaste underentreprenören. Därför innebar kändandens förseningar automatiskt även att övriga underentreprenörers arbete påverkades, eftersom dessa inte kunde utföra sina arbeten innan arbetena med den stålbetongen, murverks- och stålkonstruktionerna samt torrbyggnadsarbetena var färdigställda.
20. Efter det att arbetena enligt kändandens förmenande färdigställts, uppmanade kändanden svaranden genom skrivelse av den 1 juni 2000 att kl. 17.00 påföljande dag, den 2 juni 2000, medverka vid avlämnandet och genomföra en slutbesiktning. I den därpå följande diskussionen angående slutbesiktningen ansåg kändanden, i strid med vad som framgår av avtalsvillkoren, att svaranden skulle genomföra en slutbesiktning av kändandens arbete helt fristående från den stora slutbesiktning som skall ske tillsammans med byggherren.

21. En förutsättning för ett avlämnande är, förutom att alla arbeten skall ha färdigställts full ut och på ett högkvalitativt sätt, även att dokumentationen av arbetet, byggnadens tillstånd samt eventuella manualer överlämnas. Käranden har aldrig överlämnat någon sådan dokumentation som är en förutsättning för avlämnande och slutbesiktning. Därutöver var den tidsfrist käranden uppställde för slutbesiktningen orimligt kort. Svaranden har inte genomfört någon slutbesiktning; en sådan kan heller inte genomföras av tredje part. I realiteten uppfyllde de arbeten käranden utfört vid denna tidpunkt inte de villkor som ställs för att en slutbesiktning skall kunna ske.
22. Någon slutbesiktning hade heller inte kunnat ske eftersom 103 felrapporter av de 191 felrapporter svaranden tagit fram inte åtgärdats av käranden. Svarandens kund har tagit det stora antalet fel i Soyaks arbete som anledning för att vägra genomföra en slutbesiktning samt vägra betala arbeten. Först efter det att ett omfattande arbete med att åtgärda de rapporterade felen genomförts, var arbetena den 20 oktober 2000 i sådant skick att slutkunden sammankallade kommissionen för slutbesiktningen och därefter även godkände det avlämnade arbetet.
23. Genom det tredje tillägget till entreprenadavtalet den 18 juni 1999 avtalades att käranden skulle befrias från de redan mycket kraftigt försenade och personalintensiva M+E-arbetena (= mechanical and engineering). Härigenom skulle det bli möjligt för käranden att, med hjälp av ytterligare personal och ett flertal åtgärder för att påskynda arbetena, avsluta alla arbeten till den 9 oktober 1999, med undantag för arbetena med värmeanläggningen och installationen av hissarna som skulle vara klara till den 30 november 1999. Svaranden har inte insisterat på att övriga arbeten skulle färdigställas i förtid före den 30 november 1999, eftersom någon slutbesiktning med slutkunden ändå inte kunnat ske innan hissarbetena färdigställts. Någon ytterligare förlängning av byggtiden har inte skett.
24. Ett anspråk på förlängning av byggtiden föreligger inte när det gäller ändringarna och

händelserna före den 18 juni 1999, d.v.s. den dag då det tredje tillägget till avtalet undertecknades. Alla dessa ändringar, både vad gäller tidsaspekten och de ekonomiska konsekvenserna, bestämdes i det tredje tillägget till avtalet. Även sådana förseningar som orsakats av tredje part, i den mån sådana förekommit, har före denna dag varit avklarade vad gäller relationen mellan parterna. Dessutom bestrids att de av kändanden påstådda hindren motsvarar verkligheten och att dessa skulle ha varit orsaken till att tidsfristerna överskridits.

25. Efter den 18 juni 1999 gjordes enstaka ändringar den 8 juli, 5 augusti och 13 september 1999, som dock var utan betydelse för kändandens möjligheter att fullgöra sina arbeten enligt tidsplanen. Vad gäller kändandens påstående att det under hela tidsperioden förekommit sammanlagt 80 ändringsmeddelanden påpekas det att den största delen av dessa var obetydliga eller omfattades av det tredje tillägget till avtalet.
26. Kändanden saknar rätt att kräva en förlängning av byggtiden till den 2 juni 2000, eftersom övriga arbeten hindrats av kändandens förseningar och arbetena inte kunnat slutföras förrän den 20 oktober 2000 efter det att ett stort antal fel åtgärdats. Svaranden kan heller inte se att kändanden skulle haft ett anspråk på förlängning av byggtiden till den 31 mars 2000. Orsakerna för förseningarna ligger uteslutande hos kändanden. Efter den 25 april 2000 har kändanden inte överlämnat någon dagbok avseende byggarbetena. Eftersom det vid denna tidpunkt knappast varit någon personal närvarande på byggarbetsplatsen samtidigt som många fel behövde åtgärdas, tycks kändanden har föredragit att inte skapa några bevis över detta som kan komma att användas mot kändanden.
27. Det var berättigat att frånta kändanden uppdraget att leverera fåtöljer till biografen; svaranden har inte orsakat någon skada i samband härmed.
28. Det är inte riktigt att det finns fakturor som svaranden inte betalat eller betalat för sent. Detta gäller även för förskottsbetalningen. Med beaktande av de arbeten kändanden inte

utfört alls samt de arbeten som inte utförts på ett korrekt sätt och som därför varit behäftade med tusentals fel, har kâranden kontinuerligt varit kraftigt överbetald. Samtliga yrkanden om ränta samt alla yrkanden rörande ökade finansieringskostnader etc. saknar därför grund.

29. Svaranden yrkar därför i skrivelsen av den 14 januari 2002 RN 1061 följande:

"1061 Hochtief yrkar att

- 1. Soyaks yrkande om fastställelse att denne var berättigad att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000 ogillas.⁹³³*
- 2. Soyaks yrkande att Hochtief förpliktas att till Soyak betala 5 896 040,33 US\$ jämte ränta på detta belopp enligt den turkiska centralbankens nu gällande diskonto från och med den 1 maj 2001 ogillas.*
- 3. Soyaks yrkande att de i punkt 5.1-5.7 under RN 669 i inlagan av den 18 september 2001 uppräknade dokumenten skall tas fram ogillas.*
- 4. Soyak skall betala samtliga kostnader för skiljeförfarandet."*

Genkâromålet

Svaranden

30. I sitt genkâromål av den 17 juli 2001 samt även i utförliga kommentarer i andra inlagor,

anför svaranden i huvudsak att kändan p.g.a. av de beskrivna bristerna vad gäller organisation, ekonomi och personal, trots att denne genom det tredje tillägget till avtalet befriats från de försenade M+E-arbetena, inte varit i stånd att färdigställa arbetena till det överenskomna datumet 9 oktober 1999. Detsamma gäller för det färdigställandedatum som till slut avtalats med kändan, 30 november 1999.

31. Mot bakgrund av ett möte den 3 april 2000 gav svaranden, med tanke på kändans många förseningarna, kändan ännu en tidsfrist för färdigställandet av samtliga arbeten, denna gång den 30 april 2000. Kändan försäkrade att alla arbeten skulle färdigställas till detta datum, vilket dock inte skedde.
32. Med anledning av detta uppmanade svaranden kändan i skrivelse av den 6 juni 2002 ytterligare en gång att åtgärda alla fel och påpekade samtidigt att färdigställandet inte skett till den överenskomna tidpunkten. Eftersom kändan inte heller hörsammat denna uppmaning, översände svaranden den 12 juni 2000 ytterligare en skrivelse till kändan där denne uppmanas att åtgärda alla fel till senast den 15 juni 2000, annars skulle någon annan än kändan göra detta och kändan krävas på ersättning härför. Som svar på detta minskade kändan sin personal till 10 personer, vilket till slut ledde till att avtalet hävdes.
33. Med anledning av detta blev svaranden sedan tvungen att anlita andra företag för att utföra alla ej utförda arbeten och framförallt för att åtgärda det stora antalet fel. I den mån detta inte varit möjligt, eller svaranden ej funnit detta ändamålsenligt, kräver svaranden förskottsbetalning av kändan och, i andra hand, prisavdrag. Alla de belopp som i samband med detta yrkas av svaranden skall betraktas som minimibelopp. Genom genkäröålet yrkas särskilt ersättning för härigenom uppkommen merkostnad, uppkommen skada, ej färdigställda arbeten samt ersättning för omkostnader. De kostnader som görs gällande är nettokostnader med tillägg av svarandens omkostnader (32 %). Något påslag för vinst har inte gjorts.

34. Eftersom käranden inte vidtagit några åtgärder, och för att kunna färdigställa projektet framgångsrikt till den 20 oktober 2000, blev svaranden tvungen att låta resterande arbeten utföras av andra företag i enlighet med punkt 7.2 i underentreprenadavtalet. Man hävde även vissa delar i enlighet med punkt 15.2 tillsammans med punkt 15.1.4 till 15.1.6 i underentreprenadavtalet, vilket framgår tydligt av svarandens inlagor.
35. Vid regelbundna besiktningar under byggtiden konstaterades och protokollfördes ett stort antal fel. Svaranden uppmanade käranden skriftligen bl.a. den 9 mars 2000, den 3 april 2000 och den 5 maj 2000 att dessa fel skulle åtgärdas; ytterligare uppmaningar skedde den 16 maj 2000 och den 6 juni 2000 och sedan återigen den 12 juni 2000 med hot om att svaranden i annat fall skulle anlita andra företag för att åtgärda felen. Eftersom käranden inte hörsammade dessa uppmaningar, anlidade svaranden andra företag för att åtgärda felen.
36. Ett flertal arbeten har p.g.a. senare ändringsmeddelanden inte kunnat utföras och måste därför betraktas som ej utförda arbeten. Käranden har godtagit betraktelsesättet att vissa arbeten ej utförts.
37. Vad gäller fätöljer i biografen hade svaranden rätt att häva den del av underentreprenadavtalet som avser leverans och montering av fätöljer i biografen. Käranden levererade inte fätöljerna enligt underentreprenadavtalet, vilket ledde till att svaranden istället blev tvungen att anlita företaget Quinette för att leverera och montera dessa.
38. Enligt bilaga 1b till underentreprenadavtalet skall käranden på byggarbetsplatsen få tillgång till el och vatten mot att denne bidrar till kostnaderna härför; man har även avtalat att käranden skulle bära en andel av kostnaderna för bevakning av tillfarterna och avspärningen runt byggarbetsplatsen. Vad gäller el, telefon, vatten, rengöring etc. skall käranden alltså betala för sin förbrukning, och i den mån denna inte går att fastställa skall käranden betala en andel av kostnaderna som beräknas i förhållande till värdet på avtalet.

39. Eftersom käranden skulle ha färdigställt sina arbeten senast till den 30 november 1999, men inte lyckades med detta av orsaker som faller inom hans eget ansvarsområde, blev svaranden tvungen att ha kvar hela sin personal och hela infrastrukturen på och kring byggarbetsplatsen under en betydligt längre tidsrymd än vad som ursprungligen planerats. Till och med i slutet av maj 2000, resp. den 2 juni 2000 när käranden själv uppgav att arbetena färdigställts, var kärandens prestationer så bristfälliga att dessa på intet sätt kunde betecknas som färdigställda – något som bekräftats av den sakkunnige i dennes LAS I och LAS II-rapporter.
40. Efter det att avtalet hävts gjorde svaranden allt för att åtgärda alla de oräkneliga fel som käranden lämnat efter sig och som måste avhjälpas innan en slutbesiktning kunde ske. Den 20 oktober 2000 var felen åtgärdade i sådan utsträckning att man kunde anse att arbetet slutförts. Det nödvändiga arbetet med att åtgärda felen gjorde det omöjligt att färdigställa arbetet före den 20 oktober 2000.
41. För tiden efter den 30 november 1999, d.v.s. från och med den 1 december 1999, till den 20 oktober 2000 kräver svaranden därför ersättning för de omkostnader som har direkt anknytning till byggarbetsplatsen samt för allmänna affärsomkostnader i Moskva och Essen.
42. Enligt rysk skatterätt skall huvudentreprenören, för det fall att byggtiden överskrids, överta den ofärdiga byggnaden i sin egen förmögenhetsmassa, ta upp den i sin balansräkning samt erlägga förmögenhetsskatt för denna. Med anledning av detta fick svaranden, för förseningsperioden 1.12.1999 till 20.10.2000 som förorsakats av käranden, erlägga förmögenhetsskatt för biografbyggnaden. En av skiljenämnden utsedd person som belagts med tystnadsplikt kan när som helst ges möjlighet att kontrollera de aktuella skattebeskeden.

43. Eftersom kändens arbeten försenats förelåg hinder för de av svaranden anlitade underentreprenörerna att fullgöra sina åtaganden och dessa har därför av svaranden erhållit ersättning för sina merkostnader, merkostnader som vållats av kändens och därför skall betalas av denne.
44. Eftersom kändens ännu inte fullgjort sina förpliktelser i slutet av april 2000 och byggnaden inte kunde avlämnas till byggherren, blev svaranden på grund av kändens försummelser tvungen att anlita underentreprenören Lenex för att denne i skiftarbete skulle underhålla de redan installerade M & E-systemen (med undantag för svagströmsanläggningen), främst avseende ventilation, uppvärmning, belysning samt brandskydd från och med maj 2000 till slutet av augusti 2000. De kostnader som uppstått härigenom har förorsakats av kändens.
45. På samma sätt var det nödvändigt att hålla igång och underhålla svagströmssystemen. För detta ändamål slöts ett avtal med företaget Formula Security och kostnaderna för detta kommer att debiteras kändens.
46. Mot bakgrund av vad som beskrivits ovan är alla villkor enligt punkterna 15.1.3 till 15.1.6 i underentreprenadavtalet uppfyllda. Svarandens hävning har därför skett på ett korrekt sätt. I enlighet med underentreprenadavtalets punkt 15.3 i kombination med artikel 20.1 i huvudentreprenadavtalet skall ett avtalsvite uppgående till 15 % av priset för arbetena utgå. Eftersom övriga skador p.g.a. dröjsmål överstiger det avtalsvite som sålunda skall utgå, medför detta inga konsekvenser för genkäröålet.
47. Svaranden yrkar därför i genkäröålet som framgår av skrivelse av den 14 januari 2002 RN 1062 följande:

"1062 Hochtief yrkar i genkäröålet att

1. Käranden (Soyak) åläggs att till svaranden (Hochtief) betala 7 333 418,38 US \$ jämte ränta uppgående till 5 % per år för tiden från delgivningen av genkärörmålet fram till dess betalning sker.^{*)}
2. Käranden (Soyak) skall betala samtliga kostnader för skiljeförfarandets genkärörmål.

1063 Hochtief kräver härvid betalning för fordringarna enligt genkärörmålet i den ordning dessa görs gällande."

48. Efter det att bevisningen framlagts yrkade svaranden i sin skrivelse av den 17 april 2003 inom ramen för genkärörmålet ersättning för nedanstående belopp samt för kostnaderna för skiljeförfarandet:

**"Punkter avseende kärörmålet och genkärörmålet
Förteckning från Hochtief**

Genkärörmål		
<i>Ej färdigställt/shutbesiktigat</i>		
1.1	Felrapporter	
1.1.001	Extraarbete ventilationstrumma	5 566,44
1.1.002	Målning tak bio 5/6	38 610,74
1.1.003	Golvklinkers	89 179,20
1.1.004	Väggar installationsschakt	6 856,58
1.1.005	Plåtinklädnad Attika	28 035,69
1.1.006	Målning tak bio 1	18 986,00
1.1.007	Väggbeklädnad	222 039,06
1.1.008	Fasad	53 673,02
1.1.009	Byggnadsstomme trapphus/hisschakt	49 190,83
1.1.010	Tätning tak	104 262,39
1.1.011	Påbyggnad tak	1 680,80
1.1.012	Målning invändigt / spackla stödben	3 227,80
1.1.013	Golvfogar på våning +4	2 097,97

^{*)} I den förteckning över de enskilda punkterna avseende kärörmålet och genkärörmålet som av svaranden inlämnades till skiljenämnden i skrivelse av den 17 april 2003 uppgår summan av fordringarna avseende delar i avtalet som hävts till 1 957 097,10 US \$ (istället för 1 456 318,56 i RZ 783 i skrivelse av den 11 juli 2001), och avseende ej utförda arbeten till 849 253,06 US \$ (istället för 844 330,66 i RZ 783 i skrivelse av den 11 juli 2001). Härigenom ändras yrkandena enligt genkärörmålet, se nedanstående förteckning över fordringar enligt genkärörmålet som svaranden inlämnat i skrivelse av den 17 april 2003.

1.1.014	Skyddsåtgärder för färdigställda arbeten	38 370,09
1.1.015	Ståltrappor entré	5 360,26
1.1.016	Betongtrappor på våning -2	374,00
1.1.017	Puts- och spackelarbeten, fogar saknas	13 136,43
1.1.018	Ombyggnad av byggnadsstomme tak, trapphus, axeln 48-49/A-B	25 275,36
1.1.019	För stora hissdörrar	7 314,04
1.1.020	Golvisolering otät, även över e-rum	2 554,20
1.1.021	Utvändigt tak huvudingång	3 847,27
1.1.022	Stödben i vindfång	6 760,17
1.1.023	Ledstång	19 476,60
1.1.024	Putsade ytor utvändigt	316,80
1.1.025	Sneda sockellister	969,98
1.1.026	Toalettväggar	1 638,78
1.1.027	Väggkakel 15x15	39 427,08
1.1.028	Isolering tak biosalong 2	8 301,48
1.1.101	Balustrad bio 1	inget belopp fordras
1.1.102	Anslutning av GK-tak på våning +3	inget belopp fordras
1.1.103	Trappa på våning -2, rum 0.015	inget belopp fordras
1.1.104	Ståltrappornas allmänna kvalitet invändigt	inget belopp fordras
1.1.105	Dörrkarmar, dörrar, lås och beslag	inget belopp fordras
1.1.106	Ståltrappa utvändigt 36-46/A	inget belopp fordras
1.1.107	Utvändig trappa av armerad betong 40/A, 42/A, 45-46/A, 49-49a/A-B	inget belopp fordras
1.1.108.1	Ombyggnadsarbeten, diverse	inget belopp fordras
1.1.109	Utomhusanläggningar (exkl. trappor) bristfälligt utförda	inget belopp fordras
1.1.110	Sprickbildning i golv, olämpligt fogmaterial	inget belopp fordras
1.1.111	Skydd och rengöring av väggbeklädnad	inget belopp fordras
1.1.112	Utvändig trappa av armerad betong 49-49a/C-D, (huvudingång)	inget belopp fordras
1.2	Hävda delar/arbeten som utförts av annan (exkl. biofåtöljerna)	
1.2.001	Telefonkiosker i biografssalongerna	1 540,00
1.2.006	Underarbete för högtalaranläggning - bio 1	8 113,60
1.2.007	Ledstång	190 525,19
1.2.008	Tolkar, ljudtekniker, TV-studio och projektorfönster	5 997,87
1.2.009	Trappa från nivå +5 till taket	7 767,35
1.2.010	Alu-paneltak (utvändigt)	15 635,65
1.2.011	Inspektionsluckor i GK-tak och väggar	45 361,72
1.2.012	Kvaliteten på målningen av	1 887,60
1.2.013	Lastfördelningsselement	1 305,08
1.2.014	Färdigställande av korridor och rum 1.084	1 621,21

1.2.015	Biljettförsäljning/området kring kassorna	10 648,78	
1.2.020	Ombyggnad nivå -1, axeln 22-28/C-H	1 145,73	
1.2.021	Målning rör- och värmeanläggning	3 783,33	
1.2.022	resterande utomhusanläggning	18 388,70	
1.2.024	Balustrad bio 1	27 716,10	
1.2.027	Vatten- sprinklerstation	8 031,04	
1.2.029	STB-trappor utvändigt (40/A, 42/A, 45-46/A, 49-49a/A-B)	36 108,93	
1.2.031	Nödutgångslucka nivå +5	813,12	
1.2.033	Vaktmästarrum nivå -1	434,12	
1.2.036	Utomhusanläggningar	168 627,64	x
1.2.037	Tekniktrappa nivå -2	2 967,80	
1.2.040	Skada i kanal	462,00	
1.2.041	STB-trappor utvändigt, huvudingång	5 815,92	
1.2.045	Ståltrappa axeln 36-46/A	22 469,70	
1.2.048	Expansionsfog och förberedelse av golvläggning	39 707,09	
1.2.049	Monteringslucka taknivå +5 ovanför teknikrum	6 485,49	
1.2.051	Ståltrappa till teknikdel på nivå +5	5 546,15	
1.2.052	Målning pelare vid genomgång	3 227,80	
1.2.055	Lägga klinkers vid ingång till bio 10+11	4 130,17	
1.2.056	Bygga ventilationsschakt nivå 2	16 892,70	
1.2.057	Lägga granitplattor vid ingång till bio 9	6 459,59	
1.2.058	Ytterkant GK-avslutning, nivå +3/axeln 38-42B, 38-42/I	3 606,77	
1.2.059	GK-tak har byggts till fancoils	1 204,63	
1.2.062	Flyktväg på tak	44 024,20	
1.2.063	Ändringsanvisning parkeringsplatser	63 000,00	
1.2.064	Dörrar	699 525,00	x
1.2.065	Målning ytskikt nivå -2 och +5	177 625,32	
1.2.068	Materialcertifikat	25 128,45	
1.2.071	Åtgärda fel	188 044,80	x
1.2.072	Avtransport av byggplatsanläggning	16 064,00	
1.2.074	Granitplattor monteringslucka	2 508,00	
1.2.076	Återställande av ytor som Soyak använt som lager	6 132,51	
1.2.077	Transportkostnader USB	10 756,06	
1.2.078	övre och undre tak	49 781,59	
1.2.079	Ingång till rum ovanför bio 1	78,93	
1.3	Arbeten som ej utförts		
1.3.001	Trappa till utgång på tak	8 821,57	
1.3.002	Trappa som sammanbinder nivå +3 och +4	814,00	
1.3.003	Nödutgångstrapphus	38 195,86	
1.3.004	Flyktväg värmeväxlingsstation	8 522,26	
1.3.005	Stor öppning abonnentcentral	9 838,80	

1.3.006	Uppgångstrappor nivå -2	2 305,20	
1.3.007	Granityta på huvudtrapporna, nivå -1 till +2, axeln 38-40/C-H	21 867,10	
1.3.007.1	Granityta på huvudtrapporna, nivå +2 till +3, axeln 40-42/B-C och H-I	1 170,78	
1.3.008	Granityta på huvudtrapporna, nivå -1 till +2, axeln 48-49/H-I	2 516,15	
1.3.009	Tvätteri	16 126,54	
1.3.010	Blå områden	340 433,34	x
1.3.010.1	Blå områden	24 361,83	
1.3.011	Klinkershöjd	20 721,15	
1.3.012	Ej monterade dörrar	102 146,28	x
1.3.014	Takränna	4 139,06	
1.3.015	Galler med ramar för uppsamling av smuts	8 313,00	
1.3.016	Plattor av natursten i stylobat	15 067,00	
1.3.017	Vändkors	4 732,00	
1.3.018	Beläggning på scen i bio I	24 004,00	
1.3.018.1	Ramper till scen i bio I	594,97	
1.3.019	Skuggprofil som takavslut	9 356,51	
1.3.020	Garderober	11 165,70	
1.3.021	Podium för orkester	1 737,00	
1.3.022	Fasad, ytor av natursten/förbättring av putsarbeten	147 564,25	x
1.3.023	Matta i entré -1	17 746,00	
1.3.024	Kostnader för byggnadsställning för	6 992,71	
2.0	Införskaffande av biograffåtöljer	109 280,00	x
3.0	Andel av kostnader	243 129,09	x
4.0	Förlängning av byggtiden		
4.1	Kostnader för byggarbetsplatsen och omkostnader	2 392 156,19	
4.2	Förmögenhetsskatt	547 379,04	
5.0	Försvarande av underentreprenörers arbete	343 344,33	
6.0	Avtalsvite ^(*)	1 349 688,75	
Delsumma (exkl. avtalsvite)		7 238 168,20	
Tillägg för 20 % mervärdesskatt (7 238 168,20 US \$./. 547 379,04 US \$; exklusive förmögenhetsskatt		1 338 157,83	
Summa fordringar Hochtief		8 028 946,99	

I enlighet med RN 1061 - 1063 i skrivelse av den 14.1.2002 kräver Hochtief betalning för fordringarna enligt genkärömdet i den ordning dessa görs gällande.

^(*) Såsom framgår under RN 779 i svarömdet/genkärömdet aktualiseras avtalsvitet inte på grund av att skadorna som uppstått till följd av dröjsmål är högre.

Käranden

49. I sitt bemötande av genkärromålet den 18 september 2001 samt i senare inlagor där man utförligt kommenterar svarandens framställan, anför käranden i huvudsak att man, efter det att byggherren uppenbarligen godkänt slutbesiktningen, inte kan utgå från att det faktum att biografanläggningen inte tagits i drift beror på förekomsten av fel, fel som dessutom är omstridda både vad gäller orsaken till dessa och deras omfattning. Svarandens framställan, där det hävdas att byggherren skulle vägrat godkänna slutbesiktningen p.g.a. de många fel som enligt uppgift förorsakats av käranden, är både motsägelsefull och oriktig. Svaranden har själv angett att företaget som skulle driva biografen fått ekonomiska svårigheter och att detta försenat driftstarten.
50. Svarandens påstående att konsultföretaget Loss Adjusting Services (LAS) konstaterat tusentals fel och fotografiskt dokumenterat 584 av dessa är inte heller riktigt. De foton som presenterats avser i flera fall samma påstådda fel. Dessutom innehåller utlåtandet högst 130 påstådda fel, som till övervägande del och utan större svårigheter hade kunnat åtgärdas efter det att slutbesiktningen genomförts, d.v.s. under garantitiden. Om käranden låtit en grupp medarbetare stanna kvar på byggarbetsplatsen hade dessa inom några få veckor kunnat åtgärda alla de återstående fel som käranden varit ansvarig för.
51. Käranden bestrider de räkningar, både vad gäller grunden för dem och de yrkade beloppen, som svaranden lagt fram och som avser utgifter för att anlita andra företag för att åtgärda fel och utföra arbeten enligt de delar av underentreprenadavtalet som svaranden hävt. En stor del av dessa räkningar avser dessutom arbeten som inte ingick i kärandens uppdragsvolym. Det går heller inte att fastställa huruvida käranden i något fall faktiskt erlagt betalning på grund av dessa räkningar. Räkningarna är delvis ofullständiga och delvis saknas räkningar fullständigt. Det är heller inte möjligt att

att ur fakturorna utläsa var på byggarbetsplatsen och vid vilken tidpunkt arbetena utförts samt om arbetena verkligen rör åtgärdandet av bestämda fel. Det faktum att partier omsorgsfullt målats vita i ett stort antal av de räkningar och arbetsrapporter från svarandens underentreprenörer måste bedömas som försök att hemlighålla information som är diametralt motsatt svarandens ståndpunkter i skiljeförfarandet.

52. Det finns ingen rättslig grund för svaranden att kräva förskottsbetalning för ej genomförda, dock enligt uppgift nödvändiga arbeten som svaranden vill låta andra företag än käranden utföra. Eftersom byggarbetsplatsen nu är utrymd är det överhuvudtaget inte längre möjligt att låta utföra några arbeten, varken vad gäller åtgärdandet av fel eller utförandet av arbeten avseende delar i avtalet som hävts. Dessutom har svaranden genom att häva entreprenadavtalet den 19 juni 2000 och därefter neka käranden tillgång till denna mist möjligheten att beteckna svarandens arbete som ej avlämnat. I enlighet med underentreprenadavtalets artikel 15.3 var svaranden skyldig att genomföra en besiktning av arbetena när denne hävt avtalet. Detta gäller även för arbeten som inte är felfria. Enligt artikel 720 i ryska civillagen kan en besiktning ske även om arbeten är behäftade med fel. I detta fall är entreprenören i enlighet med artikel 723 punkt 1 i ryska civillagen skyldig att avhjälpa de reklamerade felen.
53. Inte heller vad som anförs angående de delar av avtalet som sagts upp är koherent. Svaranden har i många fall antingen inte uttryckligen hävt någon del av avtalet eller som stöd för sina anspråk åberopat fakturor från underentreprenörer som åtgärdat fel som i tiden ligger före själva uppsägningen av den delen av arbetet. Av många fakturor, t.ex. för de fakturor som gäller åtgärdandet av felrapporterna, är det inte möjligt att utläsa var i byggnaden underentreprenörerna arbetat. Svaranden har därutöver även fakturerat arbeten som utförts av underentreprenörer men som legat utanför de arbeten som käranden skulle utföra.

54. I sin framställan rörande de påstådda arbeten som käranden inte utfört eller inte utfört på ett korrekt sätt, försöker svaranden hävda att de arbeten som käranden inte utfört eller inte utfört på ett korrekt sätt är väldigt betydande – detta påstående görs dock endast för att uppnå en nedsättning av det avtalade priset. Svaranden förvanskar verkligheten genom att misstolka byggritningarna och genom att inte framlägga dokument som skulle bevisa att byggplanerna ändrats ett flertal gånger och att den arbetsprestation käranden skulle utföra ständigt ändrades. I allmänhet har den arbetsprestation som käranden skulle utföra inte minskat genom ändringarna utan istället ökat, eftersom käranden, förutom den redan gjorda planeringen och tillhandahållandet av respektive tillbehör för de ursprungligen planerade arbetena, tvingades planera om och införskaffa ny materiel när svaranden ändrade sina arbetsinstruktioner. Följden av detta blev att den övervägande delen av de arbeten som svaranden påstår att käranden inte utfört eller inte utfört på ett korrekt sätt i realiteten var tilläggsarbeten eller arbeten som ersatte andra arbeten.
55. Käranden yrkar därför att genkäröålet ogillas och att kostnaderna härför skall bäras av svaranden.

Förfarandet

Inlagor

56. Parterna har inkommit med följande inlagor:

11.9.2000 K	Skiljeförfarandet påkallas vid Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut
14.5.2001 K	Käromål
5.7.2001 B	Svaromål och genkärösmål
18.9.2001 K	Replik och ställningstagande till Hochtiefs genkärösmål
14.1.2002 B	Ställningstagande till inlaga av den 18.9.2001

Skiljeförfarande (088/2000) vid Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut

1.3.2002 K	Soyaks duplik till genkäröålet
15.4.2002 K+B	Samtidig av presentation av "witness statements"
20.8.2002 K	Soyaks avslutande inlaga
10.9.2002 B	Ställningstagande från Hochtief av den 10.9.2002

Förhandlingar

57. Följande förhandlingar har genomförts:

<u>29.10.2001</u>	Stockholm
	Diskussion av frågor rörande förfarandet
<u>29.4.2002</u>	Wien
	Diskussion av frågor rörande förfarandet
<u>1-5.7.2002</u>	Wien
	Förhör av vittnena Mehmet Rasim Sengir, Senay Aksu, Sedat Özürek, Bulent Gokay, Fatih Tan, Seamus Ardren, Jürgen Usselman, Rolf Weber, Joachim Ferber, Andrej Schulgin, Klaus Dieter Schmidt, Swantje Hupel, Thomas Laib-Wegener
<u>30.9.2002</u>	Huvudförhandling i Stockholm

SKILJENÄMNDENS ÖVERVÄGANDEN

Behörighet, tillämplig lag, plats för förfarandet

58. Artikel 17.2 i underentreprenadavtalet innehåller följande bestämmelse:

"Alla tvister som uppkommer till följd av detta avtal skall avgöras av skiljenämnden i enlighet med skiljeförfarandet hos Stockholms Handelskammare och ICC-reglerna.

Meddelad skiljedom är slutlig och bindande för båda parter.

.....

17.6 Ort för skiljeförfarande – Stockholm, Sverige."

59. Av artikel 18.4 i underentreprenadavtalet framgår följande:

"Detta underentreprenadavtal omfattas av Ryska federationens lag."

60. Off-shore-avtalet (K5) och On-shore-avtalet (K6) innehåller i artikel 7 resp. artikel 20 "Tillämplig rätt och skiljeförfarande" den identiska bestämmelsen *"1. Detta avtal underliggert den materiella rätten i Ryska federationen"*, samt i andra resp. tredje punkten bestämmelsen att alla tvister som uppkommer till följd av, eller i samband med, detta avtal *"...skall prövas och slutligt avgöras av skiljenämnd i enlighet med skiljeförfarandet hos Stockholms Handelskammare". "Förhandling inför skiljenämnd skall ske på engelska enligt ICC-Paris-regler. Ort för skiljeförfarande – Stockholm, Sverige."*

61. När käranden inlett skiljeförfarandet vid Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut genom sin påkallelsekrift av den 11 september 2000 föreslog Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut parterna i skrivelse av den 24 november 2000 *"...att tillämpa reglerna för Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut på skiljeförfarandet, eftersom detta skulle förenkla förfarandet avsevärt."* I en skrivelse till Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut av den 5 december 2000 godtog käranden detta förslag, något som även svaranden gjorde i skrivelse av den 5 december 2000, dock under villkor att skiljenämndens ordförande inte kom från Skandinavien.

62. Eftersom detta villkor uppfyllts kan det konstateras att båda parter uttryckligen samtyckt till att skiljeförfarandet genomförs enligt reglerna för Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut. Skiljeförfarandet skall därför genomföras enligt de regler för Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut som trädde i kraft den 1 april 1999.
63. Av skiljeklausulen i underentreprenadavtalet framgår inte på vilket språk förfarandet skall genomföras, enligt skiljeklausulen i On-shore- och Off-shore-avtalet skall dock "*Förhandling inför skiljenämnden*" ske på engelska. Kärandens påkallelseskrift till Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut avfattades dock på tyska och all korrespondens och alla förhandlingar inför skiljenämnden har sedan förts på tyska. Förfarandet fördes därför i samförstånd på tyska.
64. I de tre skiljeklausulerna återfinns samma bestämmelse "*Ort för skiljeförfarande – Stockholm, Sverige.*" Parterna har därmed avtalat att skiljedomstolens säte skall vara Stockholm, Sverige.
65. I de tre skiljeklausulerna återfinns samma bestämmelse om att avtalen omfattas av Ryska federationens lag. Skiljenämnden skall därför tolka avtalen mellan parterna och, där dessa inte innehåller några bestämmelser, använda materiell rätt från Ryska federationen.

Avtalsrelationerna mellan parterna

66. Den 7 februari 1999 ingick parterna underentreprenadavtal nummer 0160 60299 "FÖR BIOGRAF 'OKTOBER' I MOSKVA" (K1). Enligt vad som sägs i inledningen till detta avtal har uppdragsgivaren (svaranden)

"...av SAO 'KINOWELT OKTOBER', nedan kallad 'byggherren', erhållit uppdraget att rekonstruera byggnaden för biografen 'Oktober' i Moskva.

Uppdraget bygger på avtalen angående planering, arbeten med byggnadsstomme och ombyggnad, uppbyggnad av utomhusanläggningar samt leverans av material och anläggningar av den 10.6.1998 (nedan kallat 'huvudentreprenadavtalet').

Uppdragstagaren har haft tillräckliga möjligheter att sätta sig in i de relevanta bestämmelserna i huvudentreprenadavtalet enligt bilaga 2 och att på plats göra sig en bild av projektet. Uppdragstagaren förpliktar sig att utföra de i bilaga 1 till 14 till detta underentreprenadavtal närmare beskrivna och/eller under byggarbetets gång tillkommande arbeten (nedan kallade 'arbeten') som hör till uppdragsgivarens prestationer enligt huvudentreprenadavtalet."

67. Enligt bilaga 6 till underentreprenadavtalet *"...erhåller uppdragstagaren ett fast pris uppgående till*
13 110 000,00 US \$
plus mervärdesskatt enligt vid betalningen gällande mervärdesskattesats."
68. I artikel 04.1 i underentreprenadavtalet skapas en koppling till svarandens huvudentreprenadavtal med den ryske byggherren:

"Huvudentreprenadavtalet enligt bilaga 2 skall, i den mån det rör arbeten som uppdragits åt uppdragstagaren och förutsatt att dess användning inte uttryckligen uteslutits i detta underentreprenadavtal, anses utgöra en integrerad beståndsdel av detta avtal."

69. Övriga bestämmelser i underentreprenadavtalet tas, vid behov, upp i samband med de olika punkterna enligt käro- och genkäromålet.
70. Samma dag som underentreprenadavtalet ingicks, den 7 februari 1999, slöt parterna ett första tilläggsavtal (K 2) till underentreprenadavtalet (K 1). Häri avtalas att käranden på alla sätt och vis och med hjälp av alla till buds stående medel kommer att göra sitt bästa för att färdigställa alla arbeten till det i bilagan 5 angivna färdigställandedatumet den 9 oktober 1999 och att svaranden, om detta mot förmodan inte skulle vara möjligt, inte skulle kräva något avtalsvite p.g.a. dröjsmål före den 9 december 1999. svaranden kommer dessutom att försöka få förlängd byggtid av byggherren
71. Den 5 maj 1999 slöt parterna ett andra tilläggsavtal (K 3) till underentreprenadavtalet. Häri avtalar parterna att svaranden kommer att överenskomma en skälig förlängning av byggtiden med käranden om ändringar görs rörande de avtalade arbetena, att den övre gräns för ändringsanvisningar som käranden måste acceptera utan extra betalning enligt artikel 9.4 i underentreprenadavtalet minskas från 5 % av det avtalade fasta priset till 1 %, att ändra artikel 09.5 i underentreprenadavtalet så att förhandlingar om avtalsändringar mellan avtalsparterna samt mellan svaranden och byggherren är oberoende av varandra samt att ändra artikel 011.1 i underentreprenadavtalet så att käranden inte behöver ställa någon garanti för sina åligganden utan svaranden istället får innehålla 5 % av alla betalningar till käranden som en garanti för dennes åligganden upp till en övre gräns av 500 000 US \$.

72. Den 18 juni 1999 slöt parterna ett tredje tilläggsavtal till underentreprenadavtalet (K 4). Med tanke på den betydelse skiljenämnden anser att detta tredje tilläggsavtal har, återges detta i sin helhet nedan:

*"Tredje tilläggsavtalet till
underentreprenadavtal nr 016 060299*

Alla bestämmelser i underentreprenadavtal nr 016 060299 av den 7.2.99 mellan uppdragsgivaren HOCHTIEF och uppdragstagaren SOYAK bibehålls oförändrade.

Med företrädesrätt för dessa bestämmelser och andra överenskommelser mellan HOCHTIEF och SOYAK avtalas därutöver följande:

1. Den nya omfattningen av arbetsprestationerna

- inrättande av byggarbetsplatsen*
- nedmontering och rivning*
- statikarbeten*
- planering av rekonstruktion*
- ombyggnadsarbeten*
- fasaden*
- specialombyggnad biosalonger*
- hissar*

betingar ett fast pris för alla arbeten på 8 997 925,00 US \$ som blir det nya kontraktssumman. Denna summa innefattar alla till dagen för denna överenskommelse inlämnade, godkända och ej godkända ändringsmeddelanden och ändringsanvisningar samt alla prestationer som kan förutses med ledning av planerings- och dokumenteringsarbetet per den 20.5.99.

Tillhörande beräkning av priset, som vad gäller värdet på avtalet motsvarar det anbud som SOYAK lämnade den 16.12.98 (bilaga 13 till avtal 016 060299) och ersätter sidorna 495 till 516 i anbudet av den 16.12.98, finns som bilaga till detta tilläggsavtal. Sidorna 517 till 531 och sidorna 542 till 571 i bilaga 13 faller bort, eftersom M+E-arbetena fallit bort.

2. *Vid beräkningen av slutpriset har man utgått från ett riktpreis på 1 000 000 US \$ för fätöljerna till biografen.*

Det slutliga priset kommer att beräknas enligt följande när fätöljerna godkänts: leveranspris DDU plus 15 % omkostnader, 5 % vinst och 4 % lokala skatter.

De monteringskostnader som uppstår för SOYAK ersätts per arbetsdag enligt gällande prislista som framgår av bilaga 10 till underentreprenad avtalet.

De ökade eller minskade kostnaderna som uppstår är inte medtagna i det fasta pris för alla arbeten som framgår av punkt 1.

3. *Företaget HOCHTIEF kommer inte att rikta några regressanspråk mot företaget SOYAK på grund av arbetsprestationernas nya omfattning.*
4. *Företaget SOYAK kommer inte att rikta några regressanspråk mot företaget HOCHTIEF på grund av arbetsprestationernas nya omfattning.*
5. *De prestationer som nu avtalats utgör inget hinder för att färdigställa alla de arbeten som SOYAK skall utföra till den 9.10.99 såsom avtalats. De företag som av HOCHTIEF anlitas för byggarbetena kommer gemensamt*

att utarbeta och besluta den tillhörande tidsplanen som har den 9.10.99 som datum för färdigställandet.

Eventuella förseningar som uppstår till följd av tredje parts handlande berättigar till förlängd byggtid. Detsamma gäller för förseningar som förorsakas av HOCHTIEF:s kunder eller sådana leverantörer eller underentreprenörer som engagerats av HOCHTIEF eller utsetts för SOYAK.

6. *För att förbättra likviditeten, även med beaktande av den handpenning som skall betalas till fasadleverantören, kommer HOCHTIEF efter under-tecknandet av detta tilläggsavtal att öka beloppet som inbetalats på värdet av borgensförbindelsen avseende handpenningen på 1 290 000,00 US \$.*

Återbetalningen av handpenningen kommer sedan att ske i det nya procentuella förhållandet genom avdrag från respektive faktura från SOYAK.

7. *Mellan parterna har följande avtalats:*

a) Arbetena

- fastighetsteknik och*
- elektroteknik*

lyfts ut från de uppgifter som SOYAK enligt avtalet skulle utföra.

b) Avtalsparternas olika uppfattningar om omfattningen på prestationerna, såsom dessa framgår dels av SOYAK:s anbud (ritningar och specifikationer), dels av handlingarna av den 20.5.1999, har beaktats i den nya bifogade beräkningen av priset (bilaga 1).

c) Med beaktande av punkt a och punkt b uppgår det avtalade fasta priset för alla arbeten nu till 8 997 925 US \$.

d) Med utgångspunkt från det nya avtalade priset för SOYAK nedjusteras även övriga avtalsbestämmelser som direkt eller indirekt relaterar till ersättningen. Detta gäller i synnerhet för avtalsviten etc."

73. Samma dag som det tredje tilläggsavtalet ingicks, den 18 juni 1999, slöt parterna av skatteskal ytterligare två avtal: ett avtal nr 016 180699/A om leverans av material och anläggningar, biograf "Oktober" i Moskva (K 5), nedan kallat "Off-shore-avtal", samt ett avtal nr 016 180699/B om planering, arbeten med byggnadsstomme och ombyggnad, uppbyggnad av utomhusanläggningar för biograf "Oktober" i Moskva (K 6), nedan kallat "On-shore-avtal". Värdet på leveranserna respektive prestationerna enligt dessa båda avtal uppgår sammanlagt till det belopp som avtalats i det tredje tilläggsavtalet, 8 997 925 US \$.

Konsekvenser av det tredje tilläggsavtalet till underentreprenadavtalet för avtalsförhållandet mellan parterna

74. De talrika handlingar som käranden inom ramen för skiljeförfarandet lagt svaranden till last rör till övervägande del händelser före den 18 juni 1999, den dag då det tredje tilläggsavtalet undertecknades. Så som även samstämmt bekräftats av kärandens vittnen Mehmet Rasim Sengir och Sedat Özürek vid den muntliga förhandlingen i Wien i början av juli 2002, var målet för det tredje tilläggsavtalet av klara ut alla de problem som uppstått fram till detta datum för att kunna koncentrera sig på att färdigställa arbetena till den 9 oktober 1999, det datum som fastställs i det tredje tilläggsavtalet. Vid slutet av förhandlingen i Wien informerade skiljenämnden parterna om att den, mot

bakgrund av de vittnesmål som lämnats där, preliminärt kommit till slutsatsen att det tredje tilläggsavtalet skulle bedömas som en ny start för parternas samarbete och att alla fordringar och motfordringar före datumet för det tredje tilläggsavtalet skulle anses vara avklarade.

75. Skiljenämnden anser även efter det att övrig bevisning framlagts att parterna med det tredje tilläggsavtalet, vars fullständiga ordalydelse återfinns i RZ 72, hade för avsikt att klara ut alla de problem som uppstått fram till den tidpunkten för att kunna koncentrera sig på att färdigställa arbetena. Detta får till följd att det fasta pris för alla arbeten som framgår av det tredje tilläggsavtalet även omfattar alla fordringar resp. motfordringar som gjorts gällande, oavsett om dessa varit berättigade eller oberättigade, samt att den part som gör gällande en fordran i detta skiljeförfarande måste bevisa att denna fordran uppstått först efter dagen för det tredje tilläggsavtalet, d.v.s. den 18 juni 1999.
76. Det tredje tilläggsavtalet bekräftade dessutom uttryckligen att det avtalats att arbetena skulle färdigställas till den 9 oktober 1999 samtidigt som de arbeten som käranden enligt avtalet skulle utföra minskade med över en tredjedel genom att de s.k. M&E-arbetena lyftes ut. Skiljenämnden drar härav slutsatsen att käranden, med kunskap om hela situationen vid tidpunkten för ingåendet av det tredje tilläggsavtalet, ansåg att käranden skulle klara av att utföra sina återstående prestationer under de knappt tre månaderna fram till dagen då arbetena skulle vara färdiga.
77. Skiljenämnden kommer sammanfattningsvis fram till att alla händelser av betydelse för färdigställandedatumet, som med rätt eller orätt lagts någon part till last, är utagerade genom det tredje tilläggsavtalet, samt att den avtalspart som gör gällande krav som bevisligen förorsakat, av motpartens handlande, endast kan göra sådana krav gällande i den mån dessa beror på händelser som skett efter dagen

för ingåendet av det tredje tilläggsavtalet, d.v.s. den 18 juni 1999.

De enskilda yrkandena

Talan om fastställelse att kändanden var berättigad att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000

78. Svaranden har bestridit detta yrkande. Svaranden anser att det datum då arbetena skulle vara färdigställda är den 9 oktober 1999 såsom avtalats i det tredje tilläggsavtalet; endast avseende hissarna har man, p.g.a. orsaker som kändanden bär ansvaret för, accepterat att färdigställandet sker till den 30 november 1999. Därutöver har byggtiden inte förlängts utöver vad som avtalats. Skiljenämnden tolkar detta som att svaranden godtagit att en framflyttning av färdigställandedatumet till den 30 november 1999 avtalats, eftersom någon slutbesiktning med byggherren inte varit möjlig utan hissar.
79. Under december 1999 och januari 2000 har parterna på kändandens initiativ förhandlat om en förlängning av byggtiden. Svaranden har vägrat detta och hänvisat till artikel 09.3 och artikel 09.4 i underentreprenadavtalet:

"09.3 Innan en ändringsanvisning lämnas får uppdragsgivaren av uppdragstagaren inom 5 dagar efter uppmaning härom en exakt uppställning som visar vilka konsekvenser den begärda ändringen får jämfört med den ursprungliga beräkningen när det gäller arbetskraft, utförande och material, allt under beaktanden av att uppdragstagaren bär ansvaret för att arbetets omfattning uppskattas korrekt.

09.4 Uppdragstagaren skall enligt 09.3 av uppdragsgivaren skriftligt begära varje tidsförlängning som kan bli resultatet av en planerad ändringsanvisning innan ändringsanvisningen lämnas. Denne skall integrera tidsförlängningen i ändringsanvisningen..."

80. I skrivelse av den 22 januari 2000 (B29) upprepade svaranden att kändan, trots flera uppmaningar, inte inkommit med uppgifterna som krävs för att erhålla den önskade tidsförlängningen enligt artikel 09.3 i underentreprenadavtalet. Därför saknas ett anspråk i enlighet med avtalet att erhålla en avtalsenlig kontraktsförlängning. "Vi är självfallet beredda att förhandla om en tidsförlängning som uteslutande används gentemot myndigheterna för att upprätthålla er handlingsförmåga."
81. I skrivelse av den 27 januari 2000 (B30) informerade svaranden kändan om att man tagit fram en plan avseende de återstående arbetena som skulle göra det möjligt att till den 30 mars 2000 färdigställa alla arbeten till sådant skick att slutinspektion med byggherren skulle kunna genomföras och garantitiden sedan skulle kunna börja löpa. I skrivelsen ombeds kändan delta i ett samordningsmöte den 29 januari 2000. Syftet med tidsplaneringen är uteslutande att samordna och avveckla de återstående arbetena fram till färdigställandet. "En rätt till avtalsenlig tidsförlängning enligt artiklarna i underentreprenadavtal nr 016 060299 och tillhörande tilläggsavtal består uttryckligen inte enligt denna tidsplanering." En tidsförlängning grundad på avtalet kommer inte att beviljas förrän man inkommit med

- fullständiga, verifierbara uppgifter som i detalj styrker att det finns ett berättigat anspråk på tidsförlängning,
- parterna enats om hur stor denna avtalsenliga rätt till tidsförlängning är,
- och efter det att dessa integrerats i ändringsanvisningen".

82. När arbetena inte färdigställts till den 30 mars 2000 gav svaranden kändaren i ett mötesprotokoll (nr 058) av den 3 april 2000 (B55) ett nytt datum för färdigställandet av alla ombyggnadsarbeten, den 30 april 2000:

"Slutligt färdigställande"

HOCHTIEF: – SOYAK skall färdigställa alla ombyggnadsarbeten till den 30.4.2000"

83. Tillsammans med skrivelse av den 30 april 2000 (K 6) fakturerade kändaren svaranden *"Ersättning för merkostnader etc., som uppstått på grund av tidsförlängning, ..."* på 2 208 325,00 US \$ exklusive 20 % mervärdesskatt för perioden fram till den 31 mars 2000 och ytterligare ett belopp uppgående till 350 000,00 US \$ för april 2000. I skrivelse av den 2 maj 2000 (K5) riktad till svaranden fakturerar kändaren ytterligare 470 000,00 US \$ exklusive mervärdesskatt för perioden 1 maj 2000 till 15 juni 2000. I skrivelse riktad till svaranden av den 10 maj 2000 (K5) fakturerar kändaren svaranden merkostnader *"...som uppstått till följd av hinder för arbetet..."* uppgående till 657 680,00 US \$ exklusive mervärdesskatt för perioden fram till den 30 april 2000. För perioden fram till den 15 juni 2000 tillkommer ytterligare ett belopp på 63 000,000 US \$.
84. I skrivelser under perioden 25 april till 23 maj 2000 (B57) reklamerar svaranden att kändaren använt för lite personal för arbetena med färdigställandet. Enligt en uppställning över personal på byggarbetsplatsen som gjorts av bevakningsföretaget Karat-7 (B11) som engagerats av svaranden, befann sig mellan 66 och 32 av kändarens medarbetare (antalet varierade från dag till dag) på byggarbetsplatsen under den aktuella tidsperioden; under två dagar var antalet medarbetare endast 3. Mellan den 1 juni 2000 och den 19 juni 2000 uppgick antalet medarbetare till kändaren till mellan 24 och 10; under två dagar fanns inga medarbetare till kändaren närvarande, en dag var endast 1 person närvarande. Kändaren bestrider dessa uppgifter från företaget Karat-7.

85. I skrivelse av den 16 maj 2000 (B131) översände svaranden till kändanden en uppsättning protokoll och listor med fel som visar att felen, trots att man gjort upprepade inspektioner av rummen och dörrarna, endast åtgärdats otillräckligt eller nästan inte alls. Detta bottnar i att man inte haft tillräckligt kvalificerad personal för arbetena på byggarbetsplatsen, bristande tillsyn och kontroll av arbetena (kvalitetssäkring) samt att man inte godtagit avtalsförpliktelserna rörande åtgärdande av fel och avlämnande.
86. I skrivelse av den 26 maj 2000 (K6) meddelar kändanden att man nu är beredd att avlämna sina färdigställda arbeten för slutinspektion i enlighet med artikel 753 i RFCC. Svaranden skall därför nu omedelbart påbörja arbetena med slutinspektionen. Om svaranden inte genomför en slutbesiktning till den 30 maj 2000 kommer kändanden att tillvarata sina rättigheter enligt ryska civilrättsliga regler "*... och ensam avlämna arbetena.*" Artikel 13 i huvudentreprenadavtalet mellan svaranden och byggherren skall i enlighet med underentreprenadavtalets artikel 4.1 och artikel 5.1 endast tillämpas på underentreprenadavtalet "*... om dessa kan användas på de prestationer som SOYAK skall utföra enligt avtalet.*" Huvudentreprenadavtalet utesluter inte kändandens rätt att avlämna de arbeten kändanden färdigställt och svarandens skyldighet att genomföra slutinspektion. Sådant "*... överlämnande/ slutinspektion är i vart fall oberoende av att det färdigställda objektet i sin helhet avlämnas till HOCHTIEF och av att en slutinspektion sker med byggherren – ZAO Kino Mir Oktabyr.*" Om svaranden önskar att kändanden deltar vid avlämnandet av hela det färdigställda objektet till uppdragsgivaren, utgör detta en ändrad tilläggsprestation för kändanden för vilken denne, i enlighet med underentreprenadavtalets artikel 09.3, har rätt att kräva en ändringsanvisning för vilken betalning skall utgå.
87. I sitt svar av den 31 maj 2000 (B9) på kändandens skrivelse av den 26 maj 2000 påpekar svaranden att huvudentreprenadavtalet enligt underentreprenadavtalets artikel 4.1 skall anses utgöra en integrerad beståndsdel av underentreprenadavtalet förutsatt att dess användning inte uttryckligen utesluts. Därav följer att bestämmelserna i huvud-

entreprenadavtalets artikel 13 skall användas fullt ut för avlämnandet/slutinspektionen av de arbeten som utförts inom ramen för avtalet mellan svaranden och käranden. Enligt artikel 13 i huvudentreprenadavtalet skall objektet presenteras och företrädare för uppdragstagaren delta den statliga kommission som ombesörjer avlämnandet/ slutinspektionen*. Hur avlämnandet/ slutinspektionen av de färdigställda arbetena skall gå till regleras i huvudentreprenadavtalet och underentreprenadavtalet. Käranden har hittills inte fullt ut genomfört alla avtalade arbeten enligt underentreprenadavtalets artikel 3.1 och inte överlämnat någon fullständig dokumentationen av arbetet och byggnadens tillstånd till uppdragsgivaren i enlighet med artikel 14.13. Detta utgör tungt vägande skäl för svaranden att skjuta upp slutinspektionen.

88. I skrivelse av den 1 juni 2000 (K130) meddelar käranden svaranden att slutinspektion av de arbeten käranden skulle utföra enligt underentreprenadavtalet kommer att ske den 2 juni 2000 kl. 19.00 på byggarbetsplatsen. Käranden uppmanar svaranden att låta en representant delta i denna för att säkerställa att protokollet över avlämnandet/ slutbesiktningen kan undertecknas.
89. Eftersom någon företrädare för svaranden inte närvarade på utsatt tid översände svaranden i skrivelse av den 2 juni 2000 (K131) "... protokollet över avlämnandet/ slutbesiktningen av de arbeten SOYAK skulle utföra enligt avtal nr 016 060299..." till käranden**. Eftersom svaranden inte fullgjort sin förpliktelse att utföra slutbesiktning av de avlämnade arbetena, har käranden tillvaratagit sin rätt enligt artikel 753 i ZRF. *"Härigenom gäller dessa arbeten nu som formellt avlämnade till er på dagen för upprättandet av bifogade protokoll och garantitiden på 12 månader började löpa samma dag. Relevant dokumentation och nyck ar har redan tidigare överlämnats till er."* I skrivelse av den 5 juni 2000 (K132) översände käranden till svaranden "... den idag

* Översättarens anm.: Denna mening är inte fullständig i det tyska originalet och har här återgetts på samma ofullständiga sätt.

** Översättarens anm.: I det tyska originalet har käranden/svaranden uppenbarligen förväxlats i denna mening, översättningen följer originalet.

aktuella förteckningen över de rum i projektet Kino Oktober som ingår i SOYAKS arbetsprestation och som avlämnats."

90. I skrivelse av den 7 juni 2000 (K6) tillbakavisade svaranden kärandens tillvägagångssätt och hävdar att detta strider mot avtalet. Den besiktning som käranden genomfört tillsammans med företaget Lockwood Green International kan på inget sätt ersätta slutinspektionen med byggherren eller den inspektion som innan dess skall göras med svaranden. *"Vi godtar inte avlämnandet/ slutbesiktningen. Vi godtar inte den bifogade listan över fel"*. Dessutom börjar garantitiden enligt underentreprenadavtalets artikel 12.2 inte löpa förrän objektet i sin helhet avlämnats/slutbesiktigats och byggherren tagit det i drift. Uppmaningen att delta i slutbesiktningen av den 1 juni 2000 har man för övrigt inte erhållit förrän en dag före utsatt tid. Det bör också påpekas att inspektionen av byggnaden Kino Oktober trots dess yta på ca 18 000 m² inte tagit mer än 30 minuter. Svaranden uppmanar vidare käranden i skrivelsen att *"... så fort som möjligt utföra återstående arbeten samt åtgärda felen enligt våra listor och åtgärdandelistorna."*
91. I svarandens skrivelser av den 14 juni 2000 (B58) och den 15 juni 2000 (B60) uppmanas svaranden* att förstärka sin personal samt att snabbt åtgärda felrapporterna och åtgärdandelistorna.
92. I skrivelse av den 19 juni 2000 (K7) har svaranden på de grunder som framgår däri hävt avtalet med omedelbar verkan enligt underentreprenadavtalets artikel 15.1.5 och artikel 15.1.6 *"... samt enligt den ryska lagstiftningen på grund av vägran att utföra prestationer och kontraktbrott..."*.
93. Enligt en skrivelse av den 22 juni 2000 (B370) från svaranden till käranden hade denne den 20 juni 2000 avtalat med kärandens företrädare Seamus Ardren om att med början

* Översättarens anm.: I det tyska originalet har käranden/svaranden uppenbarligen förväxlats i denna mening, översättningen följer originalet.

den 21 juni 2000 dokumentera de arbeten kändan utfört. Den 21 juni 2000 påbörjade två företrädare för svaranden, Fatih Tan och herr Atai, arbetet med dokumentationen av arbetena. Protokollet från den 21 juni 2000 ligger färdigt för undertecknande. Dokumentationsarbetet skulle fortsättas den 22 juni 2000. Eftersom inga företrädare för kändan dykt upp till kl. 10.30 den 22 juni uppmanades kändan att infinna sig senast kl. 11.00 eftersom arbetet annars skulle genomföras även utan kändan. Detta skedde också.

94. I skrivelse av den 22 juni 2000 (B372) förklarar kändan för svaranden att denne, trots att fråga härom ställts, inte informerats om hur den dokumentation svaranden ville göra skulle utformas. Det handlade om en kvalitetskontroll med byggherren ZAO Mir Kino. Kändan kommer fortsättningsvis inte att delta i detta förfarande. Dessutom har svaranden påstått att avtalet med kändan hävts och uppmanade kändan den 20 juni 2000 att lämna byggarbetsplatsen till senast kl. 22.00. Svaranden uppmanas att till kändan *"... meddela tillvägagångssätt och tidpunkt för att gemensamt kontrollera SOYAK:s arbetsprestationer. Företaget SOYAK accepterar inte att HOCHTIEF ensam gör detta."* Om kändans närvaro vid slutinspektionen med byggherren önskas, saknas grund för detta i avtalet.
95. Parterna har därefter haft ytterligare skriftväxling angående en gemensam inspektion av de arbeten kändan utfört, skriftväxlingen blev dock resultatlös.
96. Skiljenämnden konstaterar med ledning av den framlagda bevisningen följande: Det avtalade datumet för färdigställandet av kändans prestationer, den 9 oktober 1999, har av svaranden, mot bakgrund av att man avtalat om en framflyttning av datumet för färdigställandet av hissarna, förlängts fram till den 30 november 1999 även för övriga arbeten. De datum för färdigställande som svaranden senare uppställt, den 30 mars resp. den 30 april 2000, skall enligt skiljenämndens förmenande tolkas som svarandens försök att koordinera och på ett kontrollerat sätt avsluta de försenade arbetena. Detta innebär dock ingen tidsförlängning i enlighet underentreprenadavtalets artikel 09.4.

97. Skiljenämnden anser vidare att förfarandet för avlämnande/slutinspektion av kändens prestationer tydligt regleras i underentreprenadavtalet. Enligt artikel 05.1 första punkten i underentreprenadavtalet övertar uppdragstagaren (alltså känden), avseende sådana arbeten som uppdragits åt denne enligt underentreprenadavtalet, *"... i full utsträckning de avtalsförpliktelser som uppdragsgivaren åtagit sig gentemot byggherren, utom i sådana fall där något annat överenskommits i detta underentreprenadavtal eller om dess användning inte uttryckligen utesluts i detta underentreprenadavtal."*
98. Av artikel 05.2 i underentreprenadavtalet framgår: *"I fall då det enligt huvudentreprenadavtalet krävs ett samförstånd, en bekräftelse eller en besiktning från byggherrens sida gäller detta krav även inom ramen för detta underentreprenadavtal."* Av artikel 13 punkt 2 första meningen i huvudentreprenadavtalet framgår: *"Uppdragsgivaren kommer, under medverkan av representanter för uppdragstagaren, självständigt presentera objektet för den statliga kommission som ombesörjer avlämnandet/slutinspektionen så att objektet sedan kan tas i drift."* Enligt artikel 14 punkt 2 första meningen i huvudentreprenadavtalet är garantitiden *"12 (tolv) månader från dagen då arbetena avlämnats och driften under garantitiden påbörjats..."*. Skiljenämnden finner att dessa bestämmelser i huvudentreprenadavtalet i enlighet med artikel 05.01 punkt 1 i underentreprenadavtalet även gäller för underentreprenadavtalet.
99. Av detta följer att slutinspektionen av arbetena, som samtidigt även markerar början på garantitiden, endast kan ske inom ramen för det förfarande som framgår av huvudentreprenadavtalet. Enligt tillämpliga bestämmelser i avtalet fanns det dock inget krav på att en företrädare för känden deltar i ett avlämnande/en slutinspektion med byggherren som genomförs enligt bestämmelserna i huvudentreprenadavtalet. Den s.k. avlämning/slutbesiktning som känden genomförde den 2 juni 2000 är därför ur rättslig synpunkt betydelselös. Svaranden har anfört att slutbesiktningen av byggnaden genomfördes med byggherren den 20 oktober 2000, något som inte bestridits.

100. Svaranden hävde underentreprenadavtalet den 19 juni 2000. Enligt artikel 15.1.4 i underentreprenadavtalet får uppdragsgivaren häva avtalet om "... *uppdragstagaren inte utför sina arbeten i överensstämmelse med den 'detaljerade arbetsbeskrivning' som återfinns i artikel 06.4;*" enligt artikel 15.1.5 om "*uppdragstagaren inte utför sina arbeten i överensstämmelse med bestämmelserna i detta underentreprenadavtal, särskilt om han inte uppfyller uppdragsgivarens krav*" och enligt artikel 15.1.6 om "*uppdragstagaren inte inom 24 timmar vidtar åtgärder för att följa uppdragsgivarens anvisningar rörande arbetenas utförande, deras fortskridande eller för att förebygga olycksfall i arbetet;*".
101. Skiljenämnden finner att käranden genom den avlämning/slutinspektion som den 2 juni 2000 skedde i strid med avtalsbestämmelserna visat att man bedömt de egna arbetena som avslutade, och under tiden fram till 19 juni 2000 då avtalet hävdes inte följt svarandens anvisningar, t.ex. vad gäller att tillhandahålla mer personal. Skiljenämnden finner därför att hävningen var berättigad.
102. Käranden har under förfarandet vid ett flertal tillfällen hänvisat till sin särskilda erfarenhet av byggprojekt i Ryssland. Käranden hade enligt artikel 01 punkt 2 i underentreprenadavtalet "... *tillräckliga möjligheter att sätta sig in i de relevanta bestämmelserna i huvudentreprenadavtalet enligt bilaga 2 och att på plats göra sig en bild av projektet.*" Skiljenämnden anser att käranden vid den tidpunkt då underentreprenadavtalet ingicks var medveten om att den byggtid som avtalats var förhållandevis kort. Käranden har under förfarandets gång vid ett stort antal tillfällen riktat detaljerade anklagelser mot svaranden, anklagelser som svaranden bemött lika detaljerat. Genom det tredje tilläggsavtalet har parterna den 18 juni 1999 dragit ett streck under händelserna före detta datum och bekräftat det avtalade färdigställandedatumet. Käranden skulle därför ha behövt visa dels vilka av svarandens eller tredje parts handlingar som hindrat henne från att avsluta sina arbeten till den överenskomna

dagen, dels hur mycket kändens arbeten blivit försenade. Skiljenämnden anser att kändens inte lämnat bevis för detta.

103. Skiljenämnden finner därför att kändens yrkande om fastställelse av "... att Soyak var berättigad att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000;" skall ogillas.

Kändens rätt till betalning enligt avtalet

104. I käromålet av den 14 maj 2001 grundar kändens sina anspråk på ersättning och utbetalning av den del av köpeskillingen som svaranden innehållit på följande sätt:

"144. Soyak har anspråk på betalning av sammanlagt 493 813,01 US \$ brutto för utförda arbeten och levererat material samt anspråk på betalning av 395 031 US \$ avseende den summa som Hochtief innehållit som garanti för kändens åligganden eftersom denne inte själv behövde ställa någon garanti.

145. Följande belopp har fakturerats av Soyak men endast delvis betalats av Hochtief. Beräkningen har skett enligt följande:¹²²

1. Byggarbeten ("On-shore-avtalet")

146. Betalning skall enligt avtalet utgå med 5 226 179 US \$¹²³. Till detta belopp kommer 749 132 US \$, för de tillägsarbeten som utförts i enlighet med ändringsanvisningarna 39 539 US \$, till vilka Soyak är berättigad för tillhandahållandet av arbetskraft i enlighet med bilaga 10 till avtalet om ledningsarbete.

¹²² Förteckning "Ej erhållen betalning avseende hela avtalet (byggarbeten plus leverans av material), Bilaga K17

¹²³ Jfr ovan Rn. 54 – 62.

147. Från det sammanlagda beloppet på 6 014 850 US \$ skall sammanlagt 276 404,35 US \$ subtraheras.¹²⁴
148. Soyak har alltså rätt till betalning av sammanlagt 5 738 445,65 US \$ netto, resp. 6 886 134,78 US \$ brutto.
149. På detta belopp har Hochtief hittills bara erlagt 6 319 792,65 US \$ brutto för de utställda delfakturorna.¹²⁵ Detta innebär att det finns en utestående fordran för byggarbetena på 566 342,13 US \$ brutto.

2. Leveranser ("Off-shore-avtalet")

150. Den betalning som avtalats för leveransen av importerat material uppgår till 3 835 620,75 US \$ (brutto = netto).¹²⁶ Från detta avtalade belopp skall först 1 000 000 US \$ subtraheras som utgör ersättningen för prestationen "biograffätöljer"; denna summa har avtalats i det tredje tilläggsavtalet. Eftersom Hochtief fråntagit Soyak detta uppdrag tas här först ingen hänsyn till detta belopp, istället krävs beloppet av Hochtief i form av skadestånd.¹²⁷
151. Det sammanlagda värdet på det material Soyak levererat uppgår till 2 835 620,75 US \$. Av dessa har Hochtief betalat sammanlagt 2 815 146,64 US \$.¹²⁸

¹²⁴ Först skall det belopp på 9 536 US \$ som nämnts ovan i FN 8 dras av från skuldbeloppet. Detta belopp motsvarar ersättningen för de fassadarbeten som Soyak ej utfört innan företaget av Hochtief utestängdes från arbetsplatsen den 19 juni 2000. Även det belopp på 0,2 % av kontraktssumman, d.v.s. 10 452,36 US \$, som innehållits för försäkringar i enlighet med artikel 13.5 i avtalet skall subtraheras. Hochtief har därutöver, i enlighet med det andra tilläggsavtalet, innehållit 256 415,99 US \$ som garanti för kändens åligganden. Detta belopp subtraheras här först fullständigt trots att beloppet, tillsammans med det belopp som innehållits för levereransavtalet, överstigit den övre gränsen för garantin. Detta belopp som svaranden inte varit berättigad att innehålla behandlas separat nedan i Rn.

¹²⁵ Jfr Förteckningen "Hos Soyak inkomna On-shore-betalningar från Hochtief, Bilaga K 19.

¹²⁶ 3 771 746 US \$ som avtalat belopp, till detta kommer 63 874,75 US \$ för extra materialleveranser.

¹²⁷ Jfr nedan Rn. 188-207

¹²⁸ Jfr Förteckningen "Hos Soyak inkomna Off-shore-betalningar från Hochtief, Bilaga K 20.

152. Från totalbeloppet för materialleveranserna skall uppdragsgivarens andel för försäkringarna¹²⁹ uppgående till 0,2 % av kontraktssumman, d.v.s. 5 671,24 US \$, innehållas. Hochtief har även innehållit (istället för att käranden ställt en garanti för sina åligganden) 87 331,99 US \$. Kärandens rätt till betalning uppgår därmed, fram till dess att det belopp som innehållits som garanti för kärandens arbeten utbetalas¹³⁰, till 2 742 617,52 US \$.
153. Om Soyaks rätt till betalning ställs mot de betalningar som erlagts framkommer att Hochtief har ett krav på 72 529,12 US \$. Vad gäller rätten till betalning innebär detta att Soyak erhållit för mycket betalning inom ramen för leveransavtalet, något som beror på att täckningen för omkostnaderna fallit bort p.g.a. att leveransen av biograffätöljerna inte tagits med här utan istället görs gällande separat nedan.¹³¹
154. Detta belopp skall räknas samman med det utestående beloppet för byggarbetena uppgående till 566 342,13 US \$. Soyaks rätt till betalning minskar därför till 493 813,01 US \$ brutto.

3. Beloppet som svaranden innehållit som garanti för kärandens åligganden

155. Hochtief har innehållit 307 699,19 US \$ brutto för byggarbetena och 78 331,99 US \$ för leveranserna, sammanlagt 395 031,18 US \$¹³². Detta belopp bör nu utbetalas till Soyak."

105. Svaranden har i sitt svaromål av den 11 juli 2001 lämnat in följande uppställning:

"782 Rätt till betalning enligt tredje tilläggsavtalet	8 997 925,00 US \$
--	--------------------

¹²⁹ Jfr punkt 13.5 i entreprenadavtalet, Bilaga K 1.

¹³⁰ Se nedan Rn. 155.

¹³¹ Jfr nedan Rn. 206/207. Ersättningen för biograffätöljerna innehöll ett belopp avsett att täcka sådana omkostnader som uppstått oberoende av biograffätöljerna.

¹³² Jfr Förteckningen "Belopp som innehållits som garanti för kärandens åligganden", Bilaga K 18.

Av dessa avser

<i>On-shore-delen (netto)</i>	5 226 179,00 US \$
<i>Off-shore-delen</i>	3 771 746,00 US \$
	8 997 925,00 US \$

<i>Ändringsarbeten⁶⁷² (netto)</i>	584 407,63 US \$
<i>Arbeten efter timlön (netto)</i>	39 539,00 US \$

		9 621 871,63 US \$
<i>avdrag för biograffätöjlerna</i>	./.	1 000 000,00 US \$
<i>avdrag 0,2 % försäkring⁶⁷³</i>		
<i>On-shore-delen</i>	./.	10 452,36 US \$
<i>Off-shore-delen (exkl. biograffätöjlerna)</i>	./.	5 543,49 US \$

		8 605 875,78 US \$
<i>tillägg 20 % mervärdesskatt (exklusive Off-shore-delen och exkl. biograffätöjlerna)</i>		
<i>d.v.s. på 8 605 875,78 US \$./.</i>	<i>2 771 746,00 US \$</i>	1 166 825,96 US \$
		9 772 701,74 US \$

gjorda betalningar:⁶⁷⁴

<i>på On-shore-delen</i>	5 226 560,13 US \$	
<i>mervärdesskatt</i>	1 053 312,02 US \$	
<i>på Off-shore-delen</i>	2 816 763,46 US \$	

		./. 9 136 635,61 US \$

		636 066,13 US \$

⁶⁷² godkända av Hochtief för valfri avräkning

⁶⁷³ se punkt 13.5 i underentreprenadavtalet, Bilaga K 1

⁶⁷⁴ De små differenser som uppkommit jämfört med Soyaks uppgifter beror på bankavgifter som dragits, avgifter som Soyak i enlighet med artikel 8.03 i underentreprenadavtalet skall bära.

Belopp som innehållits på alla betalningar enligt artikel 011.1 i andra tilläggsavtalet

(av 9 136 635,61 US \$ =) 456 831,78 US ⁶⁷⁵\$./.

456 831,78 US \$

Soyaks fordran⁶⁷⁶

179 234,35 US \$

106. Till detta konstaterar skiljenämnden följande: Vid jämförelse av vad parterna hävdar framkommer följande skillnader. Svaranden bestrider beloppet om 749 132 US \$ för utförandet av ändringsanvisningarna, vitsordar dock ett inte närmare definierat belopp på 584 407,63 US \$ "för valfri avräkning". Beloppet på 749 132 US \$ finns med i kändens On-shore-delfaktura nr 17/Juni 2000 av den 28 juni 2000 (B127) under rubriken "Godkända ändringsmeddelanden per idag". En kontrollräkning av bilaga 2 till denna delfaktura "Godkända ändringsmeddelanden" kommer under rubriken "Godkänt belopp" fram till ett totalbeloppet på 597 057 US \$ och under rubriken "Ej godkänt men utfört" till ett belopp på 67 154 US \$. Skiljenämnden anser att man här skall använda beloppet 597 057 US \$ för godkända ändringsarbeten. Från detta belopp skall 9 536 US \$ netto subtraheras eftersom detta belopp enligt vad känden vitsordat motsvarar de ej utförda arbetena (se fotnot 124). Skiljenämnden finner därför att beloppet 587 521 US \$ (netto) skall utgå för ändringsarbetena.

107. I RZ 150 gör känden gällande att den betalning som avtalats för leveransen av importerat material uppgår till 3 835 620,75 US \$. Svaranden bestrider beloppet med hänvisning till att den avtalade Off-shore-andelen endast uppgår till 3 771 746 US \$. Skiljenämnden anser att underentreprenadavtalet är ett avtal där ett fast pris för alla arbeten avtalats och att belopp som krävs därutöver måste styrkas. Känden hävdar i

⁶⁷⁵ En minskning av denna summa enligt punkt 7 d i det tredje tilläggsavtalet sker inte, se punkt 400.

⁶⁷⁶ Eftersom de arbeten som ej utförts uppgår till 844 330,66 US \$ föreligger en överbetalning. Vid beräkning av merkostnaderna utgår vi i avräkningen från att Soyak utför sina åtaganden enligt avtalet och har rätt till betalningen.

i fotnot 126 ett "avtalat belopp", styrker dock inte beloppet. Skiljenämnden godtar därför endast den avtalade Off-shore-delen på 3 771 746 US \$.

108. Parterna har olika åsikter om vilka betalningar som svaranden de facto har gjort. Differenserna uppstår uppenbarligen p.g.a. att banken tagit ut avgifter för betalningar som inkommit till käranden (K17). Eftersom käranden har rätt till full betalning utgår skiljenämnden från de uppgifter käranden uppgivit.

109. Eftersom den ettåriga garantitiden löpt ut har käranden rätt att få de belopp som innehållits som garanti och säkerhet utbetalda. För enkelhets skull visas de avtalade belopp som käranden haft rätt till om käranden avlämnat ett fullständigt och felfritt arbete i uppställningen nedan som differensen mellan den avtalade ersättningen, inklusive tilläggsarbeten med avdrag för arbeten som enligt käranden själv inte har utförts, och de belopp som faktiskt utbetalats till käranden:

110. Rätt till betalning enligt tredje tilläggsavtalet 8 997 925,00 US \$

Av dessa avser

On-shore-delen (netto) 5 226 179,00 US \$

Off-shore-delen 3 771 746,00 US \$

8 997 925,00 US \$

Ändringsarbeten (netto) 587 521,00 US \$

Arbeten efter timlön (netto) 39 539 00 US \$

9 624 985,00 US \$

avdrag för biograffätöljerna ./. 1 000 000,00 US \$

avdrag 0,2 % försäkring

<i>On-shore-delen</i>	<i>./.</i>	<i>10 452,36 US \$</i>
<i>Off-shore-delen (exkl. biograffåtöljerna)</i>	<i>./.</i>	<i>5 543,49 US \$</i>
		<i>8 624 985,00 US \$</i>
<i>tillägg 20 % mervärdesskatt (exklusive Off-shore-delen och exkl. biograffåtöljerna)</i>		
<i>d.v.s. på 8 624 985,00 US \$./.</i>	<i>2 771 746,00 US \$</i>	<i>1 170 647,80 US \$</i>
		<i>9 795 623,80 US \$</i>
<i>gjorda betalningar:</i>		
<i>på On-shore-delen</i>	<i>5 266 493,88 US \$</i>	
<i>mervärdesskatt</i>	<i>1 053 298,78 US \$</i>	
<i>på Off-shore-delen</i>	<i>2 815 146,64 US \$</i>	
	<i>./.</i>	<i>9 134 939,30 US \$</i>
<i>Kärandens anspråk</i>		<i>660 693,50 US \$</i>

111. Under förutsättning att käranden till svaranden överlämnat ett felfritt arbete, något som enligt skiljenämnden inte varit fallet och behandlas i svarandens genkärsmål, skulle käranden haft rätt att utfå ett belopp på 660 693,50 US \$. Detta belopp kommer att tas i beaktande nedan i samband med avgörandet av svarandens genkärsmål.

Yrkandet om ränta på 38 909 US \$

112. Enligt vad käranden har anfört (senast i inlaga av den 11 april 2003) skall det för tiden fram till den 30 april 2001 utgå ränta uppgående till 38 909 US \$ för de utestående fordringarna p.g.a. obetalda fakturor som uppgår till 493 813 US \$ (K431 resp. A som bilaga till nämnda inlaga). Detta belopp görs nu gällande separat.

113. För fordringsbeloppet 493 813 US \$ yrkas därutöver ränta från och med den 24 juli 2000, i andra hand från och med den 11 september 2000, den dag då talan anhängiggjordes.
114. Käranden kräver ränta enligt artikel 395 i den ryska civillagen. Enligt denna skall räntan beräknas med utgångspunkt i diskontot hos gäldenären vid tidpunkten då domen meddelas, vilket i detta fall skulle vara den turkiska centralbankens diskonto. I andra hand yrkar käranden ränta enligt den avtalade räntesatsen LIBOR + 4,5 % per år.
115. Svaranden bestrider att fakturor inte skulle ha betalats eller betalats för sent. Detsamma gäller för förskottsbetalningen. Enligt svaranden har käranden sedan augusti 1999 fram till dagen då avtalet hävdes varit kraftigt överbetald. *"Samtliga krav avseende ränta och ökade finansieringskostnader etc. saknar substans."* (RZ 419 i svaromålet).
116. Skiljenämnden anser efter framlagd bevisning att käranden inte har något krav på betalning av ränta eftersom käranden inte bevisat att käranden alltid utfört sina arbeten i enlighet med avtalet samt att käranden inte bevisat att svaranden erlagt betalning för sent. Dessutom saknas bestämmelse i underentreprenadavtalet om att en räntefordran skall kapitaliseras och att en kapitaliserad räntefordran skall göras gällande som separat fordran.
117. Skiljenämnden kommer därför efter sin bedömning av parternas olika yrkanden i målet att bevilja ränta för den part som efter det att parternas olika fordringarna och motfordringarna har salderats har en nettofordran.
118. Skiljenämnden finner därför att kärandens yrkande om ränta uppgående till 38 909 US \$ skall ogillas.

Ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid

119. Käranden gör gällande att käranden på grund av att byggtiden förlängts med 235 dagar haft ökade omkostnader och allmänna affärsomkostnader på 2 891 065,55 US \$ netto, d.v.s. 3 469 278,66 US \$ brutto. Svaranden bestrider yrkandet i sin helhet.
120. Skiljenämnden har redan vid avgörandet av kärandens yrkande om fastställelse av att käranden var berättigad till förlängd byggtid fram till den 2 juni 2000 konstaterat att käranden enligt avtalet inte hade något anspråk på förlängd byggtid efter den 30 november 1999.
121. Käranden måste därför grunda sina anspråk på ersättning för merkostnader som uppstått på grund av den längre byggtiden på sådana fakta som bevisar att hinder med betydelse för byggtiden som beror på orsaker som svaranden eller tredje part bär ansvaret för, uppstått efter undertecknandet av det tredje tilläggsavtalet den 19 juni 1999. Käranden har under förfarandets gång påtalat ett antal hinder som man anser att svaranden eller tredje part bär ansvaret för och som har hindrat käranden från att färdigställa och avlämna sina arbeten inom den avtalade tiden. Svaranden har i detalj bemött kärandens påståenden för att bevisa att käranden själv förorsakat de förseningar som förekommit och att käranden inte visat att hindren, även om sådana verkligen förekommit och inte förorsakats av denne, inte haft någon betydelse för färdigställandedatumet.
122. Skiljenämnden anser efter framlagd bevisning att käranden inte har bevisat att det efter dagen för det tredje tilläggsavtalet, den 18 juni 1999, skulle ha uppstått hinder som svaranden eller tredje part bär ansvaret för och som skulle ha berättigat käranden till förlängd tid för färdigställandet.

123. Skiljenämnden finner därför att kändens yrkande om ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid på 2 891 065,55 US \$ netto, d.v.s. 3 469 278 US \$ brutto skall ogillas.

Ökade lönekostnader p.g.a. förlängd byggtid

124. Käranden yrkar ersättning för ökade lönekostnader p.g.a. minskad produktivitet till följd av hinder på sammanlagt 349 251,21 US \$ netto resp. 419 101,45 brutto.
125. För detta yrkande gäller samma resonemang som för yrkandet angående ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid. Skiljenämnden finner att yrkandet skall ogillas.

Skadestånd för att man fråntagits uppdraget rörande biograffåtöljerna

126. Käranden kräver skadestånd på 320 776 US \$ brutto för att man i strid med avtalet fråntagits uppdraget att införskaffa fåtöljer till biografen. Enligt käranden rör det sig om en hävning på oriktiga grunder av en del av avtalet vilket berättigar käranden till skadestånd.
127. Svaranden bestrider detta både avseende grunden och det yrkade beloppet. Svaranden hade rätt att låta uppdraget utföras av annan än käranden eftersom käranden inte uppfyllt sina avtalsenliga förpliktelser i samband härmed.
128. Skiljenämnden konstaterar följande: Efter datumet för det tredje tilläggsavtalet, den 18 juni 1999, har käranden i skrivelse av den 29.6.1999 (K51) riktat en materialfråga rörande biograffåtöljerna till svaranden som innehöll två alternativa förslag. I skrivelse av den 2 september 1999 (K57) informerade svaranden käranden om att byggherren ännu inte gett sitt godkännande. Den 7 september 1999 (K58) överlämnade svaranden

byggherrens godkännande av biograffätöljer av typ Quinette till kändanden tillsammans med byggherrens godkännande (daterat den 19 juli 1999) av denna fätöljstillverkare. I en skrivelse av den 10 september 1999 (K60) instruerar svaranden kändanden att föra öppna prisförhandlingar med företaget Quinette och att endast fätöljer av typen New K var aktuella. I skrivelse av den 13 september 1999 (K62) uppmanade svaranden kändanden att senast den 15 september 1999 överlämna viss information till svaranden, om så inte skedde skulle svaranden i enlighet med artikel 7.2 i underentreprenadavtalet låta uppdraget utföras av annan än kändanden. I skrivelse av den 16 september 1999 (K63) meddelade svaranden kändanden ytterligare en ändring i beställningen och uppmanade kändanden att göra beställningen. Kändanden bekräftade i skrivelse av den 16 september 1999 (K64) till svaranden att ändringarna meddelats företaget Quinette och att man bett om en prisuppgift. Som bilaga till skrivelse av den 21 september 1999 (K66) överlämnade kändanden anbud från Quinette Frankrike och Quinette Moskva till svaranden och uppmanade svaranden att meddela från vilket företag beställningen skulle göras. I skrivelse av den 24 september 1999 (K69) bad kändanden uttryckligen om svar på sitt brev av den 21 september 1999 (K66) och meddelade att man, för det fall att man inte erhållit någon beställning till den 27 september, den 28 september skulle ge företaget Quinette Frankrike uppdraget. I svarandens skrivelse av den 25 september 1999 (K70) till kändanden betvivlar svaranden att beställningen inletts och kräver att få se papperen rörande avtalet och tillhörande tidsplan eftersom man annars den 27 september 1999 efter kl.16.00 själv skulle sluta avtalet. Den 27 september 1999 (K72) informerar svaranden kändanden om att man själv kommer att sluta avtalet med Quinette. I ytterligare en skrivelse daterad den 28 september 1999 (K76) informerar svaranden kändanden om att man inte kommer att låta kändanden utföra uppdraget. Svaranden hävdar att man erhållit ett brev, daterat den 28 september 1999, från Quinette riktat till kändanden som bevisar att det inte föreligger något avtal mellan kändanden och Quinette och att ett avtal heller inte förväntas tecknas. Svaranden slöt därefter avtalet med Quinette.

129. Skiljenämnden anser efter framlagd bevisning att svaranden saknat grund att frånta kändanden uppdraget rörande biograffåtöljerna. Svaranden överlämnade inte byggherrens godkännande av företaget Quinette (daterat den 19 juli 1999) till kändanden förrän den 7 september 1999 (K58) och påstod så sent som den 2 september 1999 (K57) att byggherren ännu inte gett sitt godkännande. Härigenom har svaranden försenat beställningsarbetet med flera veckor. Av den skriftväxling som inlämnats framgår dessutom att kändanden stod i förhandlingar med Quinette, samtidigt som svarandens påstående att kändanden skulle ha fördröjt ingåendet av avtalet saknar stöd i korrespondensen. Skiljenämnden finner därför att kändanden har rätt till skadestånd för att denne fråntagits uppdraget rörande biograffåtöljerna.
130. Kändanden hävdar i sitt käromål RZ 205 att priset för leverans DDU av biograffåtöljerna var 1 336 571 US \$ och att detta belopp skall ligga till grund för beräkningen av skadeståndet. Enligt det tredje tilläggsavtalet skulle kändanden ha rätt till 15 % omkostnader, vilket motsvarar 200 486 US \$, plus 5 % vinst vilket motsvarar 66 828 US \$. Sammanlagt ger detta ett belopp på 267 314 US \$ och efter det att mervärdesskatt lagts till summan erhålls bruttobeloppet 320 776 US \$, det belopp som kändanden yrkat.
131. Skiljenämnden konstaterar följande: I avtalet mellan svaranden och Quinette av den 28 september 1999 (B 254) framgår av artikel 8.1 ett fast pris på 1 366 000 US \$ för leverans DDU exklusive monteringskostnader. I en pro forma-faktura från Quinette Frankrike till kändanden av den 17 september 1999 (K 66) anges ett pris "total ex works" på 1 235 201 US \$.
132. Enligt det tredje tilläggsavtalet skall kändandens anspråk beräknas med utgångspunkt i leveranspriset DDU. Eftersom detta pris inte framgår av dokumenten fastställer skiljenämnden efter noggrant övervägande ett pris för leverans DDU för biograffåtöljerna om 1 270 201 US \$ (anbud från Quinette "ex works" på 1 235 201 US \$ plus 35 000 US \$ för beräknade transportkostnader). I enlighet med det tredje

tilläggsavtalet har käranden därför p.g.a. att denne frångits uppdraget rörande biograf-fåtöljerna rätt till följande belopp: 15 % omkostnader, vilket motsvarar 185 280 US \$, plus 5 % vinst vilket motsvarar 61 760 US \$, plus 4 % lokala skatter vilket motsvarar 49 408 US \$, sammanlagt alltså 296 448 US \$.

133. Skiljenämnden finner därför att käranden har rätt till ett skadestånd på 296 448 US \$ för att denne frångits uppdraget rörande biograffåtöljerna.

Ersättning för finansieringskostnader avseende underskott i kostnadstäckningsbelopp fram till den 24 juli 2003

134. Kärandens yrkande på ersättning för finansieringskostnader avseende underskott i kostnadstäckningsbelopp om 278 173 US \$ fram till den 24 juli 2003, som bestrids av svaranden, bygger på antagandet att käranden hade rätt att få förlängd byggtid. Skiljenämnden har redan i avgörandet av kärandens yrkande om fastställelse av att denne var berättigad till förlängd byggtid fram till den 2 juni 2000, avgjort att något sådan rätt inte föreligger.

135. Skiljenämnden finner därför att kärandens yrkande på ersättning för finansieringskostnader avseende underskott i kostnadstäckningsbelopp om 278 173 US \$ fram till den 24 juli 2003 skall ogillas.

Arvode JR Knowles

136. Käranden gör gällande en kostnad om 176 098 US \$ för konsultfirman Knowles Consult som käranden anlitat efter det att underentreprenadavtalet hävts. Skiljenämnden anser att detta företags arbete var en del av förberedelsen inför skiljeförfarandet. Därför kommer denna punkt att avgöras i samband med att kostnaderna för förfarandet avgörs.

De enskilda punkterna i genkäröålet

Felrapporter

137. Svaranden begär under denna rubrik i genkäröålet betalning för 796 529,06 US \$ netto plus tillägg för omkostnader med 32 procent. Käranden bestrider yrkandet i sin helhet. Parterna har i sina skrivelser utförligt tagit ställning till varje felrapport.
138. Skiljenämnden anser med ledning av den framlagda bevisningen att kärandens arbeten vid tidpunkten för svarandens hävning inte var i sådant skick att de kunde avlämnas och att arbetena ännu var behäftade med ett större antal fel. Den procentsats på 32 procent som svaranden tillämpat för omkostnader godtages i princip.
139. Med ledning av den framlagda bevisningen beslutar skiljenämnden följande:

Löpnnummer	Fordringarnas beteckning	Svarandens fordringar	Skiljenämndens beslut	
			% omkostnader (OK)	Godkänt
1.1.001	Extraarbete ventilations-trumma	5 566,44	50 % utan OK	2 108,50
1.1.002	Målning tak bio 5/6	38 610,74	50 % utan OK	14 625,28
1.1.003	Golvklinkers	89 179,20	25 % utan OK	16 890,00
1.1.004	Väggar installationsschakt	6 856,58	50 % utan OK	2 637,15
1.1.005	Plåtinklädnad Attika	28 035,69	100 % med OK	28 035,69
1.1.006	Målning tak bio 1	18 986,00	100 % med OK	18 986,00
1.1.007	Väggbeklädnad	222 039,06	25 % utan OK	42 052,85
1.1.008	Fassad	53 673,02	50 % utan OK	20 330,69
1.1.009	Byggnadsstomme trapphus/hisschakt	49 190,83	40 % utan OK	14 906,31
1.1.010	Tätning tak	104 262,39	100 % med OK	104 262,39
1.1.011	Påbyggnad tak	1 680,80	100 % med OK	1 680,80
1.1.012	Målning invändigt/ spackel-arbeten stödben	3 227,80	100 % med OK	3 227,80

1.1.013	Golvfogar på våning +4	2 097,97	30 % med OK	968,33
1.1.014	Skyddsåtgärder för färdigställda arbeten	38 370,09	50 % med OK	19 185,05
1.1.015	Ståltrappor entré	5 360,26	avvisas	-----
1.1.016	Betongtrappor på våning -2	374,00	100 % med OK	374,00
1.1.017	Puts- och spackelarbeten, fogar saknas	13 136,43	100 % med OK	13 136,43
1.1.018	Ombyggnad av byggnadsstomme tak, trapphus, axeln 48-49/A-B	25 275,36	50 % utan OK	9 574,00
1.1.019	För stora hissdörrar	7 314,04	50 % utan OK	2 770,47
1.1.020	Golvisolering otät, även över e-rum	2 554,20	100 % med OK	2 554,20
1.1.021	Utvändigt tak huvudingång	3 847,27	30 % utan OK	874,39
1.1.022	Stödben i vindfång	6 760,17	20 % utan OK	1 024,27
1.1.023	Ledstång	19 476,60	50 % utan OK	7 377,50
1.1.024	Putsade ytor utvändigt	316,80	100 % med OK	316,80
1.1.025	Sneda sockellister	969,98	50 % utan OK	367,42
1.1.026	Toalettväggar	1 638,78	50 % med OK	620,75
1.1.027	Väggkakel 15x15	39 427,08	0 %	-----
1.1.028	Isolering tak biosalong 2	8 301,48	50 % utan OK	3 144,50
			Summa	332 031,56

140. Skiljenämnden tillerkänner därför svaranden ett belopp om 332 031,56 US \$ under rubriken felrapporter.

Hävda delar/arbeten som utförts av annan (exkl. biofätöljerna)

141. Under denna rubrik har svaranden yrkat 1 957 097,10 US \$. Käranden bestrider yrkandet i sin helhet. Parterna har i sina skrivelser utförligt tagit ställning till de olika delyrkandena.

142. Med ledning av den framlagda bevisningen kommer skiljenämnden fram till följande resultat:

Löpnummer	Fordringarnas beteckning	Svarandens fordringar	Skiljenämndens beslut	
			% omkostnader (OK)	Godkänt
1.2.001	Telefonkiosker i biograf-salongerna	1 540,00	avvisas	-----
1.2.006	Underarbete för högtalar-anläggning - bio 1	8 113,60	avvisas	-----
1.2.007	Ledstång	190 525,19	avvisas	-----
1.2.008	Tolkar, ljudtekniker, TV-studio och projektorfönster	5 997,87	100 % med OK	5 421,95
1.2.009	Trappa från nivå +5 till taket	7 767,35	100 % med OK	7 767,35
1.2.010	Alu-paneltak (utvändigt)	15 635,65	avvisas	-----
1.2.011	Inspektionsluckor GK-tak och väggar	45 361,72	100 % med OK	45 361,72
1.2.012	Kvaliteten på målningen av	1 887,60	100 % med OK	1 887,60
1.2.013	Lastfördelningsselement	1 305,08	avvisas	-----
1.2.014	Färdigställande av korridor och rum 1.084	1 621,21	avvisas	-----
1.2.015	Biljettförsäljning/området kring kassorna	10 648,78	100 % med OK	10 648,78
1.2.020	Ombyggnad nivå -1, axeln 22-28/C-H	1 145,73	avvisas	-----
1.2.021	Målning rör- och värme-anläggning	3 783,33	avvisas	-----
1.2.022	resterande utomhus-anläggningar	18 388,70	100 % med OK	18 388,70
1.2.024	Balustrad bio 1	27 716,10	100 % med OK	27 716,00
1.2.027	Vatten- sprinklerstation	8 031,04	avvisas	-----
1.2.029	STB-trappor utvändigt (40/A, 42/A, 45-46/A, 49-49a/A-B)	36 108,93	100 % med OK	36 108,93
1.2.031	Nödutgångslucka nivå +5	813,12	avvisas	-----
1.2.033	Vaktmästarrum nivå -1	434,12	avvisas	-----
1.2.036	Utomhusanläggningar	168 627,64	100 % med OK	168 627,64
1.2.037	Tekniktrappa nivå -2	2 967,80	avvisas	-----
1.2.040	Skada i kanal	462,00	100 % med OK	462,00
1.2.041	STB-trappor utvändigt, huvud-ingång	5 815,92	25 % med OK	1 453,98
1.2.045	Ståltrappa axeln 36-46/A	22 469,70	100 % med OK	22 469,70
1.2.048	Expansionsfog och förberedelse av golvläggning	39 707,09	100 % med OK	39 707,09
1.2.049	Monteringslucka taknivå +5	6 485,49	avvisas	-----

	<i>ovanför teknikrum</i>			
1.2.051	Ståltrappa till teknikdel på nivå +5	5 546,15	avvisas	-----
1.2.052	Målning pelare vid genomgång	3 227,80	avvisas	-----
1.2.055	Lägga klinkers vid ingång till bio 10+11	4 130,17	avvisas	-----
1.2.056	Bygga ventilationsschakt nivå 2	16 892,70	avvisas	-----
1.2.057	Lägga granitplattor vid ingång till bio 9	6 459,59	avvisas	-----
1.2.058	Ytterkant GK-avslutning, nivå +3/axeln 38-42B, 38-42/l	3 606,77	avvisas	-----
1.2.059	GK-tak har byggts till fancoils	1 204,63	avvisas	-----
1.2.062	Flyktväg på tak	44 024,20	100 % med OK	44 024,20
1.2.063	Ändringsanvisning parkeringsplatser	63 000,00	70 % utan OK	44 100,00
1.2.064	Dörrar	699 525,00	33,33 % med OK	233 175,00
1.2.065	Målning ytskikt nivå -2 och +5	177 625,32	0,33% med OK	59 208,44
1.2.068	Materialcertifikat	25 128,45	100 % med OK	25 128,45
1.2.071	Åtgärda fel	188 044,80	50 % med OK	94 022,40
1.2.072	Avtransport av byggplatsanläggning	16 064,00	avvisas	-----
1.2.074	Granitplattor monteringslucka	2 508,00	100 % med OK	2 508,00
1.2.076	Återställande av ytor som Soyak använt som lager	6 132,51	50 % med OK	3 066,25
1.2.077	Transportkostnader USB	10 756,06	50 % utan OK	4 074,26
1.2.078	övre och undre tak	49 781,59	40 % med OK	19 912,64
1.2.079	Ingång till rum ovanför bio 1	78,93	avvisas	-----
			Summa	915 241,08

143. Skiljenämnden tillerkänner därför svaranden ett belopp om 915 241,08 US \$ under rubriken hävda delar/arbeten som utförts av annan (exkl. biofåtoljerna).

Arbeten som ej utförts

144. Baserat på förteckningen "*Förteckning per den 27 februari 2001 över arbeten som ej utförts*" (B251) gör svaranden per den 18 juni 1999, dagen då det tredje tilläggsavtalet ingicks, gällande ett belopp om 844 330,66 US \$ för ändringsarbeten som inte utförts av kändanden. Beloppet har sedan korrigerats till 849 253,06 US \$.
145. Kändanden bestrider sättet på vilket svaranden beräknat de arbeten man hävdar att kändanden ej utfört, eftersom svaranden vid beräkningen av varje post utgått från kändandens hela beräknade kostnad, utan att ta hänsyn till det faktum att kändandens kalkyler bygger på bruttovärden, d.v.s. de inkluderar även omkostnader och vinst. För övrigt medför en minskning av uppdragsvolymen inte att kostnaderna minskar i samma förhållande, eftersom kostnader för exempelvis löner och förberedelsearbeten redan har uppstått. Kändanden vitsordar endast ett belopp om 40 000 US \$ för arbeten inom "blå områden" och ett belopp om 10 336,61 US \$ för ej monterade dörrar.
146. Med ledning av parternas utförliga ställningstagande till de enstaka punkterna i svarandens krav och övrig i förfarandet framlagd bevisning konstaterar skiljenämnden följande: Underentreprenadavtalet är ett avtal där ett fast pris för alla arbeten avtalats och där tiden för färdigställandet är förhållandevis kort. Det har därför ålegat svaranden att vidta alla åtgärder för att prestationerna skulle kunna utföras enligt tidsplanen. Detta gäller samtliga logistikfrågor, personalhantering och även beställning resp. inköp av erforderligt material. Såsom kändanden vid ett flertal tillfällen påpekat innebär det faktum att man fräntas en arbetsuppgift inte nödvändigtvis minskade kostnader.

147. Skiljenämnden är medveten om att vissa arbeten ej utförts, dock lämnar svarandens uträkningar av kostnaderna för ett icke oväsentligt antal poster frågor obesvarade. Det finns visserligen hållpunkter för skiljenämndens bedömning, men med tanke på bevisbördans fördelning kommer osäkerheter i bedömningen att utfalla till svarandens nackdel.
148. Skiljenämnden tillerkänner därför svaranden ett belopp om 180 000 US \$ under rubriken arbeten som ej utförts.

Införskaffande av biograffåtöljer

149. Skiljenämnden har i samband med avgörandet av skadeståndskravet p.g.a. att käranden fråntagits uppdraget rörande biograffåtöljerna funnit att detta stod i strid med avtalet.
150. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande om 109 280 US \$ skall ogillas.

Andel av kostnader

151. I genkäromålet hävdar svaranden att käranden i enlighet med bilaga 1b till underentreprenadavtalet (sida 6 av 69) fått tillgång till el och vatten på byggarbetsplatsen mot att denne bidrar till kostnaderna härför. Därutöver hävdas att man även avtalat om att käranden skulle bära en andel av kostnaderna för bevakning av tillfarterna och avspärrningen runt byggarbetsplatsen. Svaranden yrkar 243 129,09 US \$ under denna rubrik.
152. Käranden har i sin replik och sitt svar på Hochtiefs genkäromål yrkat att svarandens yrkande ogillas. Svaranden har inte visat med hjälp av vilken omräkningsnyckel svarandens fordring beräknats. Man har inte framfört fram någon procentuell andel som

käranden skall betala och heller inte visat vilken verklig förbrukning svaranden haft, dessutom har man inte visat vad som omfattas av posten "etc." i uppställningen.

153. Skiljenämnden konstaterar följande: Enligt bilaga 1b till underentreprenadavtalet (sida 5 och 6) bestäms följande avseende det planerade inrättandet av byggarbetsplatsen:

"Elförsörjning/vattenförsörjning/avfallshantering

El och vatten för byggarbetena tillhandahålles i tillräcklig omfattning mot att en del av kostnaderna betalas. Den vidare fördelningen skall göras av UT.

Bevakning

Bevakning av tillfarterna och avspärrningen kring byggarbetsplatsen utförs av en licensierad underentreprenör till UG. Uppdragstagaren bär en andel av kostnaderna för detta. För bevakning av materiel på byggarbetsplatsen samt material som lagras där ansvarar UT själv."

154. Svaranden har som bilaga B255 inkommit med en förteckning "*allmän minskning av kostnaderna för SOYAK sedan 1.2.1999 till 15.6.2000*" som innehåller en rad olika omkostnader som sammanlagt uppgår till det yrkade beloppet 243 129,09 US \$. Till denna förteckning har fakturor som mestadels är avfattade på ryska bifogats. I förteckningen anges i punkt 1 under rubriken "*Bevakning*" ett belopp om 67 008,68 US \$ brutto, resp. 55 840,57 US \$ netto. I punkt 3 i under rubriken "*El*" har ett belopp om 11 471,09 US \$ eller 9 558,24 US \$ netto angivits; i punkt 4 i förteckningen anges under rubriken "*Vatten*" ett belopp om 1 430,25 US \$ brutto, resp. 1 191,98 US \$ netto.

155. Av de citerade partierna i bilaga 1b till underentreprenadavtalet framgår att svaranden skulle tillhandahålla käranden el och vatten för byggarbetena mot att en del av kostnaderna för detta betalas och att käranden "*bär en andel*" av bevakningskostnaderna. Det går dock varken att fastställa vilken andel av dessa kostnader som käranden skulle bära eller att sammanlänka den nämnda bilagan B255 med de bifogade fakturorna. Svaranden har heller inte visat rättsgrunden till att svaranden av käranden fordrar betalning för alla andra de omkostnader i denna bilaga som inte tas upp i den citerade bilagan 1b till underentreprenadavtalet.
156. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande om 243 129,09 US \$ för andel av kostnader skall ogillas.

Kostnader för byggarbetsplatsen och omkostnader

157. För tiden 1 december 1999 till 20 oktober 2000 kräver svaranden ersättning om 2 392 156,19 US \$ för alla de omkostnader som har direkt anknytning till byggarbetsplatsen samt för allmänna affärsomkostnader (AAO) i Moskva och Essen i enlighet med sin förteckning "*Beräkning av kostnaderna för den förlängda byggtiden till den 20.10.2000*" (B258).
158. Käranden bestrider yrkandet i sin helhet. Svarandens påstående att käranden varit orsaken till att man blivit tvungen att behålla hela personalen och hela byggarbetsplatsen betydligt längre än vad som ursprungligen planerats är felaktigt. Det är heller inte riktigt att detta, efter det att underentreprenadavtalet hävts, endast varit nödvändigt för att åtgärda de fel som käranden lämnat efter sig.
159. Med ledning av den framlagda bevisningen konstaterar skiljenämnden att svarandens krav bygger på antagandet att man blivit tvungen att driva vidare byggarbetsplatsen fram till den 20 oktober 2000 uteslutande på grund av kärandens handlande. Enligt

skiljenämnden var så inte fallet, eftersom även andra underentreprenörer befann sig på byggarbetsplatsen under den aktuella tidsperioden. Svaranden har heller inte visat vilka åtgärder svaranden vidtagit för att successivt minska kostnaderna för byggarbetsplatsen till ett minimum.

160. Skiljenämnden finner det därför rimligt att reducera det belopp som svaranden krävt enligt bilaga B258 för att byggtiden förlängts till den 20 oktober 2000 med 50 % till 1 196 078,10 US \$ som utgångspunkt för den vidare diskussionen.
161. Vad gäller frågan om färdigställandedatumet hänvisar skiljenämnden till vad som sagts angående kärandens yrkande om fastställelse att denne varit berättigad till tidsförlängning. I enlighet därmed har käranden efter den 30 november 1999, det datum som även svaranden godtagit som färdigställandedatum, förhandlat med svaranden om en ytterligare tidsförlängning utan att erhålla någon sådan. Å andra sidan har svaranden inte nekat käranden en ytterligare tidsförlängning utan förklarat att en tidsförlängning inte kommer att ges förrän käranden inkommit med vissa uppgifter; arbetena fortsatte utan att någon överenskommelse i frågan nåtts. I skrivelse av den 27 januari 2000 (B30) informerade svaranden sedan käranden om att alla arbeten nu skulle vara klara till den 30 mars 2000 så att slutinspektion skulle kunna genomföras och garantitiden sedan skulle kunna börja löpa.
162. Av parternas agerande drar skiljenämnden slutsatsen att parterna under perioden december 1999 /januari 2000 fram till dess att svaranden fastställde det nya färdigställandedatumet den 30 mars 2000, underförstått samtyckt till att inte ställa några anspråk gentemot varandra p.g.a. förseningarna. Genom att arbetena inte blev färdigställa till den 30 mars 2000, något som enligt skiljenämnden käranden bär ansvaret för eftersom käranden inte kunnat visa att förseningarna berodde på svarandens eller tredje parts handlingar och inte förorsakats av käranden, kom käranden dock i dröjsmål.

Skiljenämnden finner därför att svaranden från och med den 1 april 2000 har rätt att kräva skadestånd på grund av dröjsmål.

163. Svaranden kräver i sitt yrkande ersättning p.g.a. dröjsmål ända fram till den 20 oktober 2000, den dag då byggnaden överlämnades till byggherren. Skiljenämnden anser dock att svaranden endast har rätt att göra sina anspråk gällande fram till den 19 juni 2000, den dag då svaranden hävde underentreprenadavtalet. Svaranden utestängde kåranden från arbetsplatsen direkt efter hävningen så att denne inte kunnat utföra några ytterligare arbeten; skiljenämnden har i sitt avgörande angående hävda delar/arbeten som utförts av annan tagit hänsyn till de omkostnader på 32 % som svaranden angett i bilaga B259, så att svaranden fullt ut får ersättning för arbetet med att åtgärda fel som utförts efter det att avtalet hävdes.
164. Kåranden har som krav på grund av den förlängda byggtiden uppgett 2 939 535,23 US \$ för tiden 1 december 1999 till 20 oktober 2000. Som utgångspunkt för sin vidare beräkning har skiljenämnden reducerat detta belopp med 50 % till 1 196 078,10 US \$. Den tidsperiod svaranden kräver ersättning för uppgår till 324 dagar; detta ger, med utgångspunkt i halva det yrkade beloppet, ett belopp om 3 691,60 US \$ per dag. Såsom framgått ovan anser skiljenämnden att svaranden har rätt till ersättning för perioden 1 april 2000 till 19 juni 2000; detta motsvarar 80 dagar, vilket ger ett belopp om 295 328,00 US \$.
165. Skiljenämnden finner därför att svaranden på grund av merkostnader under den förlängda byggtiden har rätt till ersättning uppgående till 295 328,00 US \$.

Förmögenhetsskatt

166. I sitt genkärsmål hävdar svaranden att huvudentreprenören enligt rysk skatterätt, för det fall att byggtiden överskrids, skall överta den ofärdiga byggnaden i sin egen

förmögenhetsmassa, ta upp den i sin balansräkning samt erlägga förmögenhetsskatt för den. På grund av detta har svaranden under den förlängning av byggtiden som käranden förorsakat, 1 december 1999 till 20 oktober 2000, betalat 547 349,04 US \$ i förmögenhetsskatt för biografbyggnaden.

167. Mot svarandens yrkande i genkäröålet har käranden invänt att den förlängda byggtiden och därmed alla andra kostnader "*som inkluderar den förmögenhetsskatt som enligt uppgift erlagts* - " (RZ 656) beror på svarandens eget handlande och skall därmed också bäras av denne.
168. Svaranden har som bilaga B 260 inkommit med en egen uppställning enligt vilken svaranden för perioden 10 december 1999 till 20 oktober 2000 betalat det yrkade beloppet om 547 349,04 US \$ i förmögenhetsskatt. Svaranden anför därutöver i fotnot 666 till RZ 769 i genkäröålet "*att en av skiljenämnden utsedd person som belagts med yrkesmässig tystnadsplikt när som helst kan ges möjlighet att kontrollera de aktuella skattebeskeden*". Bevis för att betalningar verkligen skett har inte lämnats.
169. Skiljenämnden anser att svaranden inte inkommit med bevis för att den förmögenhetsskatt som svaranden kräver att käranden skall betala verkligen har erlagts. Därmed saknas anledning att gå in på frågan huruvida det förelegat något anspråk för svaranden att kräva ersättning om denne bevisat att betalning skett.
170. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande om ersättning för erlagd förmögenhetsskatt om 547 379,04 US \$ skall ogillas.

Försvårande av underentreprenörers arbete

171. I sitt genkärösmål yrkar svaranden ersättning om 343 344,33 US \$ eftersom svaranden, på grund av kärandens handlingar som hindrat andra av svarandens underentreprenörer att fullgöra sina åtaganden, tvingats ersätta dessa entreprenörers merkostnader,

merkostnader som vållats av känden och därför skall betalas av denne.

172. Känden bestrider yrkandet i sin helhet. Känden hävdar att det istället förhåller sig så att känden hindrats utföra sina arbeten på grund av andra underentreprenörer.
173. Skiljenämnden finner följande: Svaranden slöt den 14 februari 2000 (B261) ett tilläggsavtal nr 6 med en av sina underentreprenörer, företaget Lenex, där Lenex för månaderna maj till och med augusti åtar sig att för 291 676,60 US \$ sköta underhållet av de installerade anläggningarna inför avlämnandet/slutinspektionen. I ytterligare ett avtal (B262), som är odaterat, åtar sig Lenex att fortsätta sköta underhållet för månaderna september 2000 till och med januari 2001 för netto 34 933,33 US \$(B262). Svaranden kräver ersättning motsvarande hela nettobeloppet för tilläggsavtal nr 6, detta är 291 676,60 US \$, samt en andel motsvarande 11 667,73 US \$ för avtalet i bilaga B262 avseende perioden 31 maj till 31 augusti 2000, sammanlagt alltså 303 344,33 US \$. Därutöver kräver svaranden betalning för ett belopp om 40 000 US \$ som betalats till företaget Formula Security för att detta skulle underhålla svagströms-systemen. Några verifikat har inte inkommit.
174. Skiljenämnden finner att svaranden visat att betalningen till Lenex är en merutgift som uppstått till följd av förseningen. Svaranden har dock inte visat att känden ensam är ansvarig för förseningen. Därutöver har skiljenämnden redan i sitt avgörande rörande kostnaderna för byggarbetsplatsen och omkostnader konstaterat att svaranden endast kan göra anspråk gällande fram till den 18 juni 2000.
175. Mot denna bakgrund finner skiljenämnden det rimligt att känden erhåller 50 % av vad som betalats till Lenex i enlighet med tilläggsavtal nr 6 (B261) för tiden 1 maj 2000 till 19 juni 2000 och tillerkänner därför svaranden ett belopp om 24 306,38 US \$.

Den betalning som enligt uppgift erlagts till företaget Formula Security har inte motiverats i tillräcklig utsträckning och har heller ej belagts.

176. Skiljenämnden tillerkänner därför svaranden ett belopp om 24 306,38 US \$ under rubriken försvårande av underentreprenörers arbete.

Avtalsvite

177. I sitt genkärsmål hävdar svaranden att avtalsvitet enligt punkt 2 i det tredje tilläggsavtalet (K 4) skall uppgå till 15 % av det avtalade priset 8 997 925,00 US \$, det vill säga 1 349 688,75 US \$. *"Eftersom övriga skador p.g.a. dröjsmål överstiger det avtalsvite som sålunda skall utgå, medför detta inga konsekvenser för genkärsmålet."* (RZ 780)
178. Käranden bestrider svarandens yrkande om avtalsvite, både vad gäller grunden för det och vad gäller det yrkade beloppet. Eftersom svarandens hävning av avtalet den 19 juni 2000 skedde på oriktiga grunder har svaranden heller ingen rätt att kräva avtalsvite. Dessutom har svaranden vid beräkningen av sitt krav underlåtit att i enlighet med det tredje tilläggsavtalet subtrahera 1 000 000 US \$ för biograffåtöljerna från det avtalade priset, så att svarandens krav på avtalsvite maximalt torde kunna uppgå till 1 199 688,75 US \$.
179. Enligt artikel 07.3 i underentreprenadavtalet skall *"avtalsvite p.g.a. dröjsmål i enlighet med huvudentreprenadavtalet"* utgå för det fall att uppdragstagaren på grund av eget förskyllande inte färdigställer sina arbeten till färdigställandedatumet eller inte håller sig till andra avtalade tidsfrister under genomförandet. Avtalsvitet begränsas till maximalt 15 % av det avtalade fasta priset. Enligt artikel 15.3 i underentreprenadavtalet skall, om uppdragstagaren hävt avtalet på ett korrekt sätt enligt dessa bestämmelser, *"... avtalsvite utgå enligt huvudentreprenadavtalet i fall där punkterna 15.1.3 till 15.1.6 är tillämpliga."* Enligt dessa bestämmelser är uppdragsgivaren berättigad att skriftligen häva avtalet om

- "15.1.3 de villkor i huvudentreprenadavtalet, som ger byggherren rätt till hävning gentemot uppdragsgivaren, stämmer på uppdragstagaren,
- 15.1.4 uppdragstagaren inte utför sina arbeten i överensstämmelse med den 'detaljerade arbetsbeskrivning' som återfinns i artikel 06.4,
- 15.1.5 uppdragstagaren inte utför sina arbeten i överensstämmelse med bestämmelserna i detta underentreprenadavtal, särskilt om han inte uppfyller uppdragsgivarens krav,
- 15.1.6 uppdragstagaren inte inom 24 timmar vidtar åtgärder för att följa uppdragsgivarens anvisningar rörande arbetenas utförande, deras fortskridande eller för att förebygga olycksfall i arbetet."

Svaranden åberopar denna sistnämnda bestämmelse.

180. I det första tilläggsavtalet till underentreprenadavtalet av den 7 februari 1999 (K 2) har parterna, utan att hänvisa till någon konkret bestämmelse i underentreprenadavtalet, överenskommit om att "avtalsvite p.g.a. dröjsmål kommer endast att göras gällande i fall där byggherren gör ett avtalsvite p.g.a. dröjsmål gällande mot uppdragsgivaren."
181. Svaranden har i sin hävning av underentreprenadavtalet den 19 juni 2000 (K 7) förbehållit sig rätten att kräva avtalsvite i enlighet med artikel 15.3 i underentreprenadavtalet och också gjort detta i sin till kändanden riktade skrivelse "Krav/betalningsanmaning" av den 12 september 2000 (B146) med ett belopp om 1 349 688,75 US \$ netto.
182. Skiljenämnden finner, mot bakgrund av den grad av färdigställande som kändandens arbeten befann sig i vid tidpunkten då underentreprenadavtalet hävdades, att svaranden av kändanden, förutsatt att villkoren enligt avtalet var uppfyllda, endast kunnat kräva ett

avtalsvite p.g.a. dröjsmål enligt artikel 07.3 i underentreprenadavtalet. Detta hade svaranden i enlighet med den citerade bestämmelsen i det första tilläggsavtalet endast kunnat göra i fall där byggherren riktat ett krav på avtalsvite mot svaranden själv. Att detta skulle ha skett har ej hävdats.

183. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande i andra hand om avtalsvite på 1 349 688,75 US \$ inte skall tillämpas. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande om avtalsvite på 1 349 688,75 US \$ skall ogillas.

Mervärdesskatt

184. Svaranden kräver slutligen även mervärdesskatt uppgående till 20 % för alla sina fordringar (utom kravet avseende förmögenhetsskatt på 547 379,04 US \$).
185. Skiljenämnden finner att svaranden inte i tillräcklig utsträckning inkommit med belägg för sin fordran.
186. Skiljenämnden finner därför att svarandens yrkande om 20 % mervärdesskatt skall ogillas.

Kostnader för skiljeförfarandet och ombudskostnader

187. Kostnaderna för skiljeförfarandet har av Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut bestämts till 208 400,48 € och 59 612,00 SEK.
188. I sin inläga av den 11 april 2003 begär käranden ersättning för de belopp som erlagts till Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut på 119 000 €, vilket motsvarar 128 734 US \$, ombudskostnader på sammanlagt 1 205 870 US \$, kostnader för vittnen på 10 634 US \$ samt kostnader för tolkning uppgående till 2 558 US \$. Käranden har därutöver gjort gällande en kostnad om 176 098 US \$ för konsultfirman J.R. Knowles som skiljenämnden anser var en del av förberedelsen inför skiljeförfarandet.
189. Svaranden har i sin kostnadsförteckning av den 21 maj 2003 begärt ersättning för de belopp som erlagts till Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut på 119 000 €, ombudskostnader på 344 233,46 €, kostnader för vittnen på 7 343,34 €, kostnader för tolkning uppgående till 1 848,00 €, partskostnader på 20 390,08 €, kostnader för sakkunnig på 4 713,00 US \$ samt kostnader för advokaterna Salans Hertzfeld & Heilbronn på 6 084,75 US \$, sammanlagt 492 814,88 € plus 10 797,75 US \$.
190. Skiljenämnden finner mot bakgrund av skiljeförfarandets utgång att båda parterna vardera till hälften skall betala kostnaderna för skiljeförfarandet som av Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut bestämts till 208 400,48 € och 59 612,00 SEK, samt att parterna därutöver själva skall betala sina respektive ombudskostnader och övriga kostnader som uppstått i samband med deras talan.

Sammanfattning av skiljenämndens avgörande

1. Kärandens yrkande om fastställelse "... att Soyak var berättigad att utföra sina avtalsenliga prestationer fram till den 2 juni 2000" ogillas. *
- x 2. Under förutsättning att kärandens arbeten inte varit behäftade med fel skulle käranden, tillsammans med de av skiljenämnden godkända ändringsarbetena och arbetena efter timlön, haft rätt att erhålla ett belopp på 660 693,50 US \$. Detta belopp kommer räknas av mot de belopp skiljenämnden tillerkänner svaranden.
3. Kärandens yrkande om ränta uppgående till 38 909 US \$ ogillas.
4. Kärandens yrkande om ersättning för ökade omkostnader p.g.a. förlängd byggtid på 2 891 065,55 US \$ netto, d.v.s. 3 469 278,66 US \$ brutto ogillas.
5. Kärandens yrkande om ersättning för ökade lönekostnader p.g.a. förlängd byggtid på 349 251,21 US \$ netto resp. 419 101,45 brutto ogillas.
- x 6. Käranden har rätt till ett skadestånd på 296 448,00 US \$ för att käranden frångåtts uppdraget rörande biograffåtöljerna.
7. Kärandens yrkande av ersättning för finansieringskostnader avseende underskott i kostnadstäckningsbelopp om 278 173 US \$ fram till den 24 juli 2000 ogillas.

- x 8. Svaranden har under rubriken felrapporter yrkat 796 529,06 US \$; skiljenämnden finner att svaranden har rätt till 332 031,56 US \$.
- x 9. Under rubriken hävda delar/arbeten som utförts av annan (exkl. biograffåtöljerna) har svaranden yrkat 1 957 097,10 US \$; skiljenämnden finner att svaranden har rätt till 915 241,08 US \$.
- x 10. Under rubriken arbeten som ej utförts har svaranden yrkat 849 253,06 US \$, skiljenämnden finner att svaranden har rätt till 180 000 US \$.
- 11. Svarandens yrkande om 109 280 US \$ under rubriken införskaffande av biograffåtöljer ogillas.
- 12. Svarandens yrkande om 243 129,09 US \$ för andel av kostnader ogillas.
- x 13. Svaranden har på grund av merkostnader under den förlängda byggtiden yrkat 2 392 156,19 US \$; skiljenämnden finner att svaranden har rätt till 295 328,00 US \$.
- 14. Svarandens yrkande om ersättning för erlagd förmögenhetsskatt om 547 379,04 US \$ ogillas.
- x 15. Svaranden har under rubriken försvårande av underentreprenörers arbete yrkat ersättning om 343 344,33 US \$; skiljenämnden finner att svaranden har rätt till 24 306,38 US \$.
- 16. Svarandens yrkande i andra hand om avtalsvite på 1 349 688,75 US \$ ogillas.
- 17. Svarandens yrkande om 20 % mervärdesskatt ogillas.

- x Enligt skiljenämnden avgöranden i punkterna 1-17 framgår att käranden skall erhålla 957 141,50 US \$ och att svaranden skall erhålla 1 746 907,02 US \$. Resultatet av detta blir att svaranden i enlighet med skiljenämndens avgöranden har rätt att erhålla 789 765,52 US \$.

Båda parter har yrkat ränta på beloppen enligt käro- resp. genkäröålet. Käranden yrkar ränta enligt den ryska civillagen, d.v.s. den turkiska centralbankens aktuella diskonto, ett yrkande som svaranden bestrider, och i andra hand ränta enligt LIBOR + 4,5 % per år.

- x Skiljenämnden finner att parterna i artikel 10.4 i underentreprenadavtalet överenskommit om att ränta skall utgå enligt *"LIBOR + 4,5 (fyra komma fem) procent per år för den försenade betalningen för varje hel avtalsvecka..."*. Skiljenämnden finner därför att svaranden har rätt till ränta för sin fordran, som motsvarar saldot av fordringar och motfordringar, enligt denna avtalade räntesats från och med den 12 juli 2001, dagen då svaröålet och genkäröålet inkom till skiljenämnden ordförande, fram till dess betalning sker.
- x Skiljenämnden finner därför att svaranden har rätt till 789 765,52 US \$ jämte ränta uppgående till LIBOR + 4,5 % per år för tiden från och med den 12 juli 2001 fram till dess betalning sker, och finner att alla andra yrkanden inom ramen för käröålet och genkäröålet skall ogillas.
- x Skiljenämnden finner därutöver att båda parterna vardera till hälften skall betala kostnaderna för skiljeförfarandet som av Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut bestämts till 208 400,48 € och 59 612,00 SEK, samt att parterna därutöver själva skall betala sina respektive ombudskostnader och övriga kostnader som uppstått i samband med deras talan.

Stockholm den 12 juni 2003

Skiljenämnden:

Advokat Kaj Hobér
(undertecknat)

Advokat Steffen Kraus
(undertecknat)

DDr Werner Melis
(undertecknat)

Anmärkning:

Den part som vill göra invändning mot ersättningen till skiljemännen kan inom tre månader från den dag då parten fick del av domen hos Stockholms tingsrätt föra talan därom.

Skiljeförfarande (088/2000) vid Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstitut